

γΚΟΥΝΤΜΑΝ
νΤΑΝΝΙΔΟΥ

"ΑΥΤΟΝΟΜΕΣ ΕΚΔΟΣΕΙΣ"

Υπεύθυνος εκδόσεων:

Γιώργος Χάμπας
Σανθίππου 63, Χολαργος, ΑΘΗΝΑ

Μεταφράσεις:

Κατερίνα Παπαθανασίου
Κυριακή Φαρδυιαννη
Γιάννα Βράκα

Επιμέλεια έκδοσης, μονταζ, εξώφυλλο:

Λεωνίδας Χρηστάκης
Λ.Σγουρου 5-ΑΘΗΝΑ 706

Δεκέμβρης 1982

*Επιτρέπεται ή άναδημοσίευση μέρους ή δλου τοῦ παρόντος
μὲ τὸν δρό ν' ἀναφέρονται οἱ πηγές.

αυτονομες εκδοσεις

**ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΣ
ΖΟΥΡΛΟΜΑΝΔΑΣ**
II
**ΣΧΟΛΕΙΑ
ΤΟΥ
ΔΡΟΜΟΥ**

ΕΜΠΕΙΡΙΚΗ ΔΙΑΠΑΙΔΑΓΩΓΙΣΗ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Η εκπαίδευση έπαιζε πάντα σημαντικό ρόλο σε κάθε χοινικό. Ήταν στις αρχέγονες δύση και στις προηγμένες χοινωνίες, η εκπαίδευση ήταν – κι αυτό δχλι πριν από πολύ καιρό – άμεσα συνδεδεμένη με την καθημερινή ζωή, και γίνονταν σχεδόν εμπειρικά. Οι μεγάλοι συνήθιζαν να κάνουν τις δουλιες τους και να εκτελουν τις χοινωνικές τους υποχρεώσεις. Τα παιδιά ωστόσο δεν ήταν αποκλεισμένα απ'δλα αυτά. Η συμμετοχή τους ήταν σεβαστή, και μάθαιναν να βλέπουν τους εαυτούς τους σαν μέλη της χοινωνίας. Τέποτα, δημιώς, απ'δλα αυτά δεν το διδάσκονταν.

Για τις περισσότερες χοινωνίες όμως για τους θεσμούς τους, η "εμπειρική εκπαίδευση" ήταν ένα απόλυτα φυσιολογικό γεγονός, που γίνονταν σε ομαδικές δουλειές: στη συνεργασία τεχνίτη και μαθητευόμενου, στα παιχνίδια και στους αγώνες, στη μηνισή σεξουαλικών τελετουργιών και κατά τη διάρκεια της τέλεσης των θρησκευτικών εθίμων.

Αν το δόμιμε συνολικά, η εμπειρική αυτή μέθοδος ταυτίζει περισσότερο στην ουσία της μάθησης, παρά η μέθοδος της συστηματικής διδασκαλίας. Για τα νέα αυτά παιδιά, μεγαλύτερη σημασία έχει η άμεση εμπειρία της αιτίας και της επίδρασης παρά μια παιδαγωγική διαδικασία. Η πραγματικότητα είναι συχνά σύνθετη. Παρόλα αυτά τα παιδιά μπορεί να συλλάβει την

πραγματικότητα αυτή, μέσα από τη δικτια του πρωτοβουλία, με τον δικό του τρόπο, δύοτε αυτό το θελήσει και σύμφωνα με τα δικα του ενδιαφέροντα. Κατά κάτι το σημαντικό: μπορεί να μη μηδεί το παράδειγμα που του δύνουν και να τις επιτιθεται με προτυπα. Μαθαίνει την αναγνώριση και την απόρριψη, ζει με την συνεργασία και τον συναγωνισμό, δίχως να υπόκειται στην φυχική πίεση της κατάστασης στην οποία οδηγείται δταν αποτελεί το κέντρο της προσοχής των άλλων.

Την αρχική μορφή της εμπειρικής διαπαιδαγώγισης, που μας δείχνει κι ακριβώς τι μπορεί να πετύχει, την συναντάμε στην ηλικία που το παιδί μαθαίνει να μιλάει. Πρόκειται για μια τρομερή πνευματική δημιουργία, που πραγματοποιείται από κάθε παιδί. Δεν ξέρουμε πώς γίνεται αυτό μεμονομένα, αλλα οι βασικές αρχές πρέπει να "ναι αυτές που ήδη αναφέραμε: με την ανάπτυξη της δραστηριότητας η μάθηση της γλώσσας γίνεται από μόνη της. Το παιδί συμμετέχει στις συζητήσεις, οι άλλοι μιλάνε μαζί του και του δύνουν προσοχή, πάζει αβάστα με τους ήχους της γλώσσας και μαθαίνει τι ωραίο που είναι να γίνεται κανείς κατανοητός.

Έκτος από την εμπειρική διαπαιδαγώγιση υπάρχουν στους περισσότερους σύγχρονους πολιτισμούς κι άλλοι ιδιαίτεροι θεσμοί, που αποσκοπούν στη διαπαιδαγώγιση των νέων και των παιδιών, δικαία για παράδειγμα οι μητικές λειτουργίες, ο κατηχισμός, οι νηπιαγωγοί, οι παιδαγωγοί, τα κέντρα νεοτητάς και το κανονικό σχολείο. Ο, τι γνωρίζει κανείς σε σχέση μάυτα, πρέπει να ιδωθεί κάτω από ένα ιδιαίτερο πρόσμα: Ήδη το τελευταίο αιώνα, και πρέπει να τονιστεί αυτό, η πλειοφύρα των παιδιών στα βιομηχανικά κράτη παρακολουθεί κανονικά το σχολείο, και σε μεγάλο ποσοστό.

Το σχολείο εξαπλώθηκε σ' όλες τις νεανικές ηλικίες και σ' ακόμα μικρότερες, μόνο κατά τη διάρκεια των τελευταίων δε κατετών. Στις ΗΠΑ το 1900 για παράδειγμα, μόνο ένα 6% τελειώσε το γυμνάσιο, και μόνο ένα 0,25% συνέχισε τις σπουδές του σε κάποιο κολλέγιο. Εντωμεταξύ δημος, το τακτικό σχολείο δρχίσε σιγα-σιγα να υποκαθίστα πολλούς τομείς στους οποίους παρέχονται η γνώση με την εμπειρική διαπαιδαγώγιση

και με τους άλλους θεσμούς.

Λν πρόκειται για κάτι σωστό ή δχι, δεν μας απασχολεί τη στιγμή αυτή. Γεγονός πάντως είναι, πως η αλλαγή αυτή είχε πολλές επιπτώσεις. Οι θεσμοί αυτοί κάθως και οι ενήλικες που τους υποστηρίζουν και τους διευθύνουν έχασαν την διμεση επαφή με τη νεολαία, κι αντίστροφα: οι νέοι αποκληκαν πλα τελείως από τους μεγάλους, απ' όλους αυτούς που επιμένουν να ασχολούνται με τις υποθέσεις των άλλων.

Το σχολείο απομονώνει την κοινωνία από τα προβλήματα της - δικαίως ακριβώς συμβαίνει με τις φυλακές και τα φυχιατρεία: η παρεμπόδιση του εγκλήματος, οι θεραπείες από φυχικές ασθένειες, και ο τρόπος διαπαιδαγώγισης της νεολαΐας αποκλείονται απ' το οπτικό πεδίο του ατόμου. Οι βασικές διαδικασίες όπου εξελίσσονται το νέο και τον οδηγούν στην ενηλική ωση, ερμηνεύονται τώρα διαφορετικά, σύμφωνα δηλαδή με τις ειδιαίτερες παιδαγωγικές ανάγκες παλιότερα σκοπού θεωρούνταν την υπηρεσία στην κοινωνία - σήμερα τα μαθήματα του σχολείου και μόνο παλιότερα η μαθητεία γιννάται στο εργαστήριο των τεχνών - σήμερα μέσα από τις εξετάσεις με προοπτική τη μελλοντική επαγγελματική αποκατάσταση. παλιότερα υπήρχαν οι σεξουαλικές μητικές τελετουργίες - σήμερα τα ραντεβούδικα του γυμνασίου παλιότερα οι τελετουργίες για την είσοδο του νέου στην κοινωνία - σήμερα η προσπάθεια για την απόκτηση κάποιου διπλώματος. Το σπάσιμο των τζαμιών του σχολείου θεωρείται σήμερα έγκλημα. δεν είναι δημος παρα μία μορφή εξέγερσης. Πέρα απ' τον κόσμο των "γέρων" πλέονται σήμερα η υποκουλτούρα των νέων.

Συνήθως καθορίζαμε με ακρίβεια τα βρία ανάμεσα στα περιεχόμενα της εμπειρικής διαπαιδαγώγισης και της σχολικής εκπαίδευσης. Η διδασκαλία των ιερωμένων, των ηλικιωμένων και των διανοουμένων ασχολήθηκε μ' δ, τι στην καθημερινή ζωή δεν είναι δημοσα ορατο. Η παιδαγωγική αυτή διδασκαλία το Αδριατικό, το ασβλητικό και το μιστηριώδες. Ο μαθητης δινάς στο κέντρο της προσοχής, δεν μπορεί παρα να αισθάνεται κατακλεισμένος.

Κάθε είδος διαπαιδαγώγισης έχει από μόνο του κοινωνικοποιητικό χαρακτήρα. Η παιδαγωγική δημος κάνει την κοινωνι-

κοκοζηση συνειδητο σκοπο και διδασκει προγραμματισμένα τους κοινωνικα ενωκοιους ηθικους νόμους.

Υπάρχουν δύο αντίθετες ακαντήσεις στο ερώτημα, γιατί η παιδαγωγικη ακοσκοπει στη συστηματικη καθοδήγηση. Κατα την γνώμη μου, κι οι δύο είναι σωστες, Απο τη μια έχουμε την παιλια γενια, που διδάσκει στη νέα μια ιδεολογια που πραστα - τενει το υπάρχον σύστημα της εκμετάλευσης και της κυριαρχι ας αυτης πάνω στους νέους, λειτουργώντας με συνειδητη παρα πλανητικα και συγκαλύπτοντας κάθε δυσδρεστη πευχη του-αφου γνωρίζει καλα πως το σύστημα της δεν μπορει να θεωρηθει σωστο απο ένα υγειεςανθρώπινο μυαλο. Απ' την δλλη μερια, υπάρχει μια σειρα απο σημαντικες αλήθειες και διακιστώσεις, που δύσκολα καθορίζονται και που πρέπει να μεταδοθουν, αλλα που δεν είναι ευχολοδιάκριτες μέσο στη καθημερινη πραγματικ - τητα. Για το λόγο αυτο, χρειάζεται μια διαιστερη εκεξήγηση τους.

Οσοι υποστηρίζουν τα κολλέγια με τις επιστημονικο-κνευ ματικες κατευθύνσεις, είναι της γνώμης, πως τα παιδια ιδιο ποιονταν πάντα με κάποιο τρόπο τα Ισχυοντα πρετυπα συμ - περιφορας και την επίκαιρη πρακτικη γνώση. Υποστηρίζουν δ μως ακόμα, πως οι μεγάλες κατακτήσεις της ανθρωπότητας -απο τον Ιπποκράτη και τον Ηπειροβεν μέχρι τον διαφωτισμο και τα δικαιώματα των ανθρώπων - θα είχαν εξαφανιστει δίχως ν' α φήσουν ίχνη πίσω τους, αν οι διανοούμενοι δεν είχαν εγγυη - θει με τη δουλεια τους για τη συνέχιση τους. Ωστόσο παρα την κατανόηση που θα μπορούσα να δεξαι για τη θέση αυτη, δε γνωρίζω προσωπικα καμια μέθοδο, σχολικη ή μη, με την οποια θα διδάσκονταν η ουμανιστικη γνώση, δίχως να σκοτώσει μαζι και το κνεύμα της. Και το λέω αυτο, γιατί δεν ήμουν δωδεκά χρονο παιδι, τριγυρίζοντας στη βιβλιοθήκη, έτυχε να διαβάσω τον " Μάκρεθ ", κι αυτο με μεγάλη συγχένηση, ενω αντίθετα τον Ιούλιο Καΐσαρα που κάναιμε στο σχολείο τον μισοντα και δεν τον καταλέβαινε. Βέβαια δεν προβείται εδω για κάποια διαιστερη περίπτωση, που αποδεικνύει πως η ουμανιστικη δια - παιδαγωγιση δεν πεθαίνει, αλλα για κάποιο θαῦμα που συμβαί νει δλο και πιο σκάνια.

Σ' αντίθεση με την εμπειρικη διακαιδαγώγιση που είναι κάτι το φυσικο και τ' αυτονόητο, το καθ' αυτο σχολικο μάθημα αποτελει μια τεχνητη διαδικασσα, που έχει ανάγκη απο δικα - ωση. Δεν πρέπει να ρυθμουμε μόνο δν το μάθημα γινεται σωσ - τε, αλλα αν αξίζει κι οι διας. Επικληρώνει μήτως κάποιο σκοπο; ΔΙΔΑΣΚΩ : υπάρχει δραγε κάτι τέτοιος

Απ' τον Σωκράτη και τον Δάδο Τσε μέχρι και τον Κάρλ Ρε - τζερς υπάρχει μια ολόκληρη σειρα απο κριτικα κνεύματα που διαβεβαιώνουν, πως οντε η πραγματικη γνώση οντε οι εθιμικες αξίες μπορουν να μεταδοθουν με το απλο μάθημα. Υπάρχουν α - κόμια χτυπητες αποδείξεις για το πόσο λίγη επίδραση ασκει το σχολικο μάθημα στην μετέπειτα επαγγελματικη ζωη, καθως και στη ζωη του ατόμου σαν πολίτης.

Ο Νεόνατς Χόλτ δεν κατέρρωσε, σύμφωνα με το " AMERICAN COLLEGE TESTING REPORTS ", να βρει για κανένα επάγγελμα τη πιθανη σχέση ανάμεσα στην πρότερη σχολικη επίδοση και στην επιτυχia στη ζωη. Αντίθετα, ο Δάκτωρ Σκίννερ καθως κι άλλοι υπέρμαχοι της INSTRUMENTELLE εργασιας υποστηρίζουν πως με την μέθοδο τους μπορουν να " διδάξουν " τα πάντα και να ε - πηρεδσουν την ανθρώπινη συμπεριφορα, ακόμα και να την στρέφουν σε ορισμένα μόνο πρετυπα, δικια ακριβως και την συμπε - ριφορα των ζώων που τα 'χουν πάρει απο το φυσικο τους πε - ριβάλλον. Ο κάθενας βέβαια θα μπορούσε να διαφωνήσει, για το αν τα παιδια είναι τα σωστα αντικείμενα για μια τέτοια κα - θοδήγηση, σ' δ ποια κοινωνια κι αν είναι αυτη.

Οι σημαντικότεροι καταδιαγωγοι της ανθρωπότητας, απο τον Κονφούκιο και τον Αριστοτέλη μέχρι τον Τζων Νιελοντ, είναι της γνώμης, πως υπάρχει δυνατότητα να μεταδοθει με την Πράξη στα παιδια δ, τι έχει σχέση με μουσικη, συμπεριφορα και πνευματικη εκπαίδευση. Η τέχνη αυτη συγκειται στο να υποδει χτει η κατάληη κίνηση την κατάληη στιγμη.

Ο Φρέμπελ, ο Χέρμπερτ, ο Στάτινερ, ο Πιαζε καθως κι άλλοι πολλοι έχουν ο κάθενας τους τη δικια του θεωρία για το θέμα αυτο. Αντίθετα κοινωνιολόγοι δικια ο Μέρε και ο Κόμις πισ - τενουν πως δ, τι μαθαίνεται, καθορίζεται σε τέτοιο βαθμο απο τους κοινωνικους θεσμους, που θε 'ταν δισκοπο να ασχολείται

χανεις με τα παιδαγωγικα. Προσωπικα, κάντως, στρέφομαι προς την άποψη που θεωρει πλάνη την πίστη πως θα μπορούσε να υπάρξει κάτι σαν " διδασκαλία ".

Σ' δες τις προηγμένες χώρες, το ισχόν σχολικο σύστημα ανέλαβε ένα μεγάλο μέρος των λειτουργιών εκείνων, που πρώτα τις εκτελούσε η κοινωνία. Παιδαγωγοί φειλάχνουν παιχνίδια για διάφορα παιδιά, προετοιμάζουν για κάθε επάγγελμα, πλάνουν τους πολίτες του κράτους, διδάσκουν σεξουαλική αγωγή, καλλιεργούν και ερμηνεύουν το ουμανιστικό εκπαιδευτικό πρότυπο.

Η σημερινή μορφή - που αποτελεί και την ουσία - του σχολείου - πρόγραμμα μαθημάτων, σχολικα βιβλία, ώρες διδασκαλίας δάσκαλοι, εξετάσεις και βαθμίατα προώθηση απ' τη μία βαθμίδα στην άλλη - ήταν επινόηση μερικών ιρλανδών μοναχών του Έβδομου αιώνα, που θέλησαν να διδάξουν στους άγριους βοσκούς τον ρωμαϊκό πολιτισμό. Η προσπάθεια αυτή είχε πλήρη επιτυχία κι ήταν και πιο σημαντική απ' αυτην ακόμα την βιομηχανική επανάσταση.

Χωρίς αμφιβολία, για τους άγριους βοσκούς ήταν στην αρχη κάτι ευχάριστο, να κάθονται μερικές ώρες ήσυχοι και να προσπαθουν να μάθουν την τέχνη της ανάγνωσης και της γραφής. Το μάθημα αυτο ήταν γιατους κάτι το εντελώς ξένο, και γιατο μόνο η συνεχής εξόρκιση θα μπορούσε να πετύχει κάτι. Βέβαια αυτοι που απολάμβαναν το μάθημα, ήταν εκείνοι που ήθελαν να γίνουν λερωμένοι.

Με μία ιστορική σύμπτωση, η ίδια μέθοδος του προγραμματισμένου μαθήματος έγινε αργότερα αυτη, σύμφωνα με την οποία, σε μερικα πανεπιστημιακα επαγγέλματα, παρέχονταν η γνώση μέσω των σχετικων βιβλίων. Δεν υπάρχει καμια πειστικη αντίρρηση στη γνώμη που ισχυρίζεται, πως τα νομικα και η ιατρικη θα μπορούσαν να μαθευτουν καλύτερα, αν εφαρμόζονταν ένα χρονικο εκπαιδευτικο διάστημα πρακτικης εφαρμογής. Η μέθοδος με τα βιβλία ήταν η μέθοδος που ακολουθούσαν οι κληρικοι και οι εκπαιδευτικοι. Κάθε διαπαιδαγώγηση, που βασίζονταν σε αφηρημένα πρότυπα, ήταν μέρος μιας μυστικης διδασκαλίας, και γιαυτο υπόθεση των κληρικων και των διανοουμένων.

Ο καλογερικος κανδιας καθορισμένων σχολικων ωρων, βιβλίων

και μαθημάτων, δεν είναι και τέσσο ακατάληη μέθοδος για έναν γρήγορο κύκλο μαθημάτων σ' έναν μεγάλο αριθμο μαθητων, που μετα θα στραφουν στη δικη τους εργασία. Ο Τζέφερσον ακατέησε στην εποχη του - και κύρια για τις αγροτικες κοινωνιητες - ένα πρόγραμμα γενικης υποχρεωτικης φοιτησης στο σχολείο, έτσι που να μπορουν τα παιδια να διαβάζουν εφημερίδα, και να 'ναι ικανα να γνωρίσουν την ιστορία της κοιλιτικης ελευθερίας. Στη διάρκεια του επόμενου αιώνα, και στα πλαίσια της υποχρεωτικης φοιτησης, τα παιδια των μεταναστων ενσωματώθηκαν κοινωνικα και διδάσκονταν στην αγγλικη γλώσσα. Το διδακτικο πρόγραμμα περιείχε τέσσες ώρες γραφης, ανάγνωσης κι αριθμητικης, δισες ήταν αναγκαίες για την εμπορικη ζωη.

Σήμερα δημι το μάθημα βασίζεται πάνω σε μία τελείως διαφορετικη σχέση. Η επινόηση των καλογερων για το προγραμματεσμένο σχολικο μάθημα μπαίνει τώρα στην υπηρεσία ενος γενικου κοινωνικου τεχνοκρατισμου. Η κοινωνία ερμηνεύεται σαν ένα χειραγωγούμενο σύστημα, στο οποίο σημασία έχει η προσαρμογη και η λειτουργία του ατόμου. Οι εθνικοι στόχοι που έθουνται, διαφέρουν απο χώρα σε χώρα. Και τα σχολεία είναι οι μηχανες μάθησης που παράγουν τέτοιους ανθρώπους.

Για τους νέους δεν υπάρχει άλλη διέξοδος. Το σχολείο τους προετοιμάζει φυχολογικα για μία μακροπρόθεσμη διαδικασία. Η σχολικη αγωγη, καθορισμένη σε βαθμίδες - ανάλογα με την λειτουργία που κάποτε θα αναλάβει κανεις -, απαιτει είκοσι και πλέον χρόνια. Οτιδήποτε άλλο, μπορει να σταματήσει ή να διακοπει. Οχι δημι και το σχολείο. Η συμπεριφορα ενος κεντάχρονου παιδιου θα καθοριστει απο τα δεκαπέντε επόμενα του χρόνια - σύμφωνα δηλαδη μ' αυτα που θα 'χοβσει να του λένε για την σχολικη του ζωη.

Σε κοινωνίες με υψηλη τεχνολογία· σαν τη δικτα μας, στις οποίες δεν παρουσιάζεται έλλειψη εργατικου δυναμικου, η χρονικη μεγάλη εκπαιδευτικη διαδικασία έχει σαν σκοπο να κρατήσει μ α κ ρ ι α τους δικηστους και πεισματάρηδες νέους απο τον υπερευασθητο κοινωνικο μηχανισμο. Τα σχολείο πρέπει να παίζει για τη νεολαβα το ρόλο της ν τ α ν τ ας και του μ π ά τ σ ο υ .

Τα σχολεία πάλι ούτε κατάληξες καιδίκες χαρες είναι ούτε καὶ πέρκα.Η σχολική εμπειρία δεν διαφέρει ουσιαστικά στη δομή της από τις εμπειρίες του κόσμου των ενήλικων.Οι διαφορες αυτες είναι μικρες ανδμεσα,δηλαδη,στο παιχνίδι με διδακτικα παιχνίδια και στην παρακολούθηση ενος σχολικου προγράμματος απ'την τηλεβραση,ανδμεσα στις εμπειρίες του προκηπτουν απ'τη σχολικη περίοδο κι απ'αυτες του γυμνασίου,του κολλέγιου,της γκριμενας/νου,του στρατου,και του υπαλληλικιοθ.

Επειδη η εξέλιξη είχε σαν αποτέλεσμα να αποκλείεται διο και περισσερο η εμπειρικη διαπαιδαγώγηση,και τα παιδια να προετοιμάζονται για διους τους τομεις της ζωης με το προγραμματισμένο μάθημα,θά 'πρεκε να υκοθέσουμε πως τα Παιδαγωγικα έγιναν σχοκος.Οι εκαναστατημένοι φοιτητες παρακονιούνται,γιατι το σημερινο μάθημα είναι πέρα για πέρα ιδεολογικο.Κια ευκολοτερη και καθόλου τέσσο εκφανετακη εξήγηση για την αντίφαση αυτη είναι,πως η αυταπάτη του σχολείου δλλαζε και τη ζωη των μεγάλων.Η κοινωνία κυριαρχείται από μια και νο θργια της δε η μανδαρίνων.

Παρόλα αυτα,το σχολείο με την σημερινη του μορφη δεν είναι ίκανο να προετοιμάσει κάποιον για ένα επάγγελμα.Το υλικο που συγκεντρώθηκε από τον Ιβαν Μπέργκ του κανεπιστημονιου της Κολομπια απέδειξε,πως τα παιδια που την κοπάνησαν - DROP-OUTS - απ'το σχολείο πρώτα,πέτυχαν επαγγελματικα το διο μ'αυτους που τέλειωσαν το γυμνάσιο.

Μα μήτε και σαν ειρηνοκοποιος νταντα ή μπάτσος δεν λειτουργει το σχολείο.Αντι να ενεργει σαν το " πέρασμα " απ'το σχολικο στο συνολικο κοινωνικο σύστημα και να μεσιτεύει ανδμεσα σ'αυτα τα δυο,το σχολείο στρέφεται γύρω από τον ευατο του και γίνεται αυτοσκοπος.Έχουμε,έτσι,μπροστα μας το χάσμα των γενεων.Πολλοι νέοι δεν " ανταποκρίνονται " στο ζητούμενο,άλλοι αποχωρουν πρώτα κι άλλοι επαναστατουν.

Οπως το περιμέναμε,η απάντηση των σχολικων διοικήσεων στη δυσαρέσκεια των νέων παιδιων ήταν,πως θα αλλάξουν το μάθημα,θα κάνουν το πρόγραμμα πιο " ενδιαφέρον ",θα καθιερώσουν σαν χρόνο εισόδου στο σχολείο μια πιο γεαρη ηλικία,θα εισάγουν καινούργιες διδακτικες μεθόδους και θα μειώσουν τα

διάφορα προβλήματα με την συμμετοχη των μαθητων στη διοίκηση.

Η κυριωτερη αντίρρηση απέναντι στις κοινωνικο-τεχνολογικες μεθόδους που χρησιμοποιούνται στο μάθημα είναι πως είναι ατελέσφορες.Γίνεται πάντα πολυ έντονη προσπάθεια να προγραμματιστει το μάθημα με προκατασκευασμένα διδακτικα και ωρολογιακα προγράμματα.Ο άνθρωπος διως συμπεριφέρεται ενεργητικα,κριτικα και με ζωντανια μόνο διαν μπορει ο ίδιος σε συγκεκριμένες καταστάσεις να προγραμματίζει και να ορίζει τις ενέργειες του.Μόνο με την ελεύθερη δοκιμη των δικων του δυνατοτήτων μαθαίνει σέγουρα,γρήγορα και φυσικα.Όπως αναφέρει ο Τζων Χόλτ,οι δάσκαλοι θέλουν να μαθαίνει το παιδι την όλη σύμφωνα με το διδακτικο πρόγραμμα.Βέβαια μπορει το παιδι να μαθαίνει γρήγορα,αλλα ο δάσκαλος παρακλανείται,αφου μοναδικο ρόλο για το παιδι πάζει ένας καλος έλεγχος , που θα του επιτρέψει να περάσει στην επόμενη τάξη.

Δέχεται συχνα,πως ο άνθρωπος χρησιμοποιει μόνο ένα μικρο μέρος από τις ικανότητες του.Για το λόγο αυτο προτείνουν μερικοι παιδαγωγοι,να βάζουν απο πολυ νωριες στα παιδια πιο δισκολες ασκήσεις.Χωρις αμφιβολία,τα περισσερα παιδια μπορουν να συλλάβουν διανοητικα και να μάθουν πολυ περισσερα πράγματα απ'αυτα που τους ζητάνε.Παρόλα αυτα,πάρα πολλες ικανότητες τους μένουν ανεκμετάλλευτες.Κι αυτο γιατι ένα πλάσμα παιχνιδιάρικο,ζωηρο,φυσικο,ονειροπαρμένο,ζηλιέρικο,εριστικο,παραφορο,καλλιτεχνικο,καταστροφικο,μεγαλβαρδο,εγωιστικο και αβίσσο δεν μπορει παρα να καταπιέζεται και να εμποδίζεται από την οργάνωση της κοινωνίας και κυρίως απ'το σχολικο μάθημα.

Γιαυτο και κέριος σκοπος της εκπαίδευσης θα 'πρεκε να' τανη εναντίωση στην ενεργη μάτιωση στην κοινωνία και η διο το δυνατον μεγαλύτερη αναβολη μιας τέτοιας πράξης.Η σημερινη κατάσταση είναι η ακριβως αντίθετη απ'αυτη του έβδομου αιώνα.Επειδη τώρα ο κόσμος έχει σχολικοποιηθει πέρα απο κάθε μέτρο,πρεκει να προστατεύει τους άγριους βοσκους.

Αυτο τον καιρο χυριαρχει η γνώμη ανάμεσα στους ανθρώπους δικας σ' αυτους του NATIONAL SCIENCE FOUNDATION και του HARVARD SCHOOL OF EDUCATION, όπως τα σημερινα εκπαιδευτικα προγράμματα είναι ανεπαρκη και πενιχρα. Ωστόσο θέλουν να διευρύνουν το σχολικο σύστημα ακόμα περισσότερο, και να οργανώσουν το μάθημα, κατα χριο λόγο, με βάση την φυχολογικη άποψη.

Επειδη τα δρια της μάθησης μετακινούνται συνεχως και με μεγάλη ταχύτητα, δεν έχει νόημα να επιβαρύνονται τα παιδια με γνωστικα δεδομένα, που σε δέκα χρόνια θα είναι πάλι απαρχαιομένα. Ουτε έχει νόημα πάλι να μαθαίνουν πράγματα, που συντομα θα εκτελούνται - και μάλιστα πολυ καλτερα - απο τις μηχανες. Εκείνο που έχει σημασία, είναι να μάθουν τα παιδια πως να μαθαίνουν : οι γνωστικες ικανότητες τους πρέπει να αναπτυχθουν, κι οι μεγάλες ιδέες όπως π.χ. ο νόμος διατήρησης της ενέργειας, πρέπει να μεταδοθουν. Διετην ακριβως την άποψη εκπροσωπουσε ο Ρόμπερτ Χάτσινς ήδη πριν απο 40 χρόνια.

Και για να το εκφράσουμε καλτερα: Τα παιδια δεν πρέπει να διδάσκονται, αλλα να τους δίνεται η δυνατότητα να ανακαλύπτουν απο μόνα τους. Αντε να τα εξετάζουμε, για το αν ακατούν στα ερωτήματα μας, πρέπει να τα προτρέπουμε να δημιουργουν απο μόνα τους σκέψεις και να αναπτύσσουν ιδέες.

Κατα την γνώμη μου, κάτι τέτοιες προτάσεις στο χώρο των σχολείου δεν είναι ποτε εντελως τέμιες. Όπως διαπίστωσε ο Γκρέγκορι Ηπάτεσον και άλλοι που εκπαιδεύουν δελφίνια, καθως και ο Τζων Χόλτ σε έρευνες σε σχολεία που φοιτουν παιδια της μεσαίας τάξης, το " διδάσκω, πώς να μαθαίνει κανείς " σημαίνει πώς ο μάθητης αποδέχεται τη δομη της συμπεριφορας του δασκάλου, και νοιώθει πώς μπορει να τα βγάλει πέρα με τον μηχανισμο του σχολείου. Όπως έχουν τα πράγματα, για τους " νεαρους εξερευνητες " πρωτεύοντα ρόλο πάζει η ανακάλυψη του τρόπου με τον οποίο θα κατορθώσουν να περάσουν με καλτερο βαθμο τις εξετάσεις του κολλέγιου. Στοχαστικοι ή ονειροκόλοι τύποι δεν είναι ελεύθεροι να σταματήσουν τις

σπουδες τους για ένα εξάμηνο, ήτοι που να 'ρθουν κιο κοντα στους στοχασμους τους και να 'φήσουν τις ιδέες τους να ωριμάσουν στα σκοτεινα, δημος ήδην οι πραγματικες ιδεοφυΐες.

Το βασικο ερώτημα είναι, αν με τις " γνωστικες ικανότητες " δεν εννοείται κατα βάθος η προσαρμογη στη μορφη του σχολικου μαθηματος. Σε μια παλια εργασία του Πιαζε υπάρχει ένα παράξενο σημείο, που λέει, πώς τα παιδια στοχάζονται ακόμα και κατα τη διάρκεια του παιχνιδού πάνω σ' αφηρημένες έννοιες, δημος πάνω σ' αυτη της Κατηγορίας της Αιτιολογίας. Κι αυτο αρκετα χρόνια πριν " αναπτυχθουν " τα θέματα αυτα μέσα στην τάξη. Ο Πιαζε, βέβαια, πιστεύει στο θεσμο της τάξης, γιατι προσφέρει τη δυνατότητα " επιστημονικης " παρατήρησης. Αυτο δημιουργεί μπορούσε κι αντίθετα να σημαίνει, πώς η ρουτίνα του μαθηματος εμποδίζει τον αυθορμητισμο της λογικης. Κι ακόμα, πώς η κατανόηση της " Έννοιας " δεν αναπτύσσεται στην τάξη δεν σημαίνει και την κατανόηση της πραγματικότητας, αλλα αντίθετα αποτελει μέσο προσαρμογης στην αιμδσφαλρα της τάξης, στις στενες γραμμες των θρανιων, στο πρόγραμμα, στις προσδοκίες του δασκάλου και στην βαρετη θλη, που το παιδι είναι υποχρεωμένο να προσέχει.

Η προοδευτικη εκπαίδευση μπορει να χαρακτηριστει σαν μια αντε-κίνηση ενάντια σ' ένα παγιωμένο εκπαιδευτικο σύστημα. Εχει σαν στόχο να συμπεριλαμβει δ, τι έχει καταπιεστει. Θέλει να εκαναφέρει την ισορροπία.

Εξάλλου η προοδευτικη εκπαίδευση είναι μια πολιτικη κινηση. Δημιουργείται πάντα τοτε, δταν η κοινωνία βρίσκεται σε κρίση. Και για να το κομε κιο καθαρα: μια παλια τάξη πραγμάτων δεν τα βγάζει πέρα με τις καινοβργιες καταστάσεις. Είναι αναγκαση η εμφάνιση νέων δυνάμεων. Με την μορφη που καίρνει κάθε φορα, σε κάθε εποχη, η προοδευτικη εκπαίδευση, με την ίδια μορφη εμφανίζεται και η κοινωνικη επανάσταση.

Ο Ρουσσω στράφηκε ενάντια στην τεχνοκρατία και την ανελικρίνεια της βασιλικης αυλης, κατα της δικαιοτης και άφυχης

ετικέτας, κατά του παραστησμού και της συνεχούς αυταρέσκετας των αυλικών. Το κατεστημένο της εποχής του δεν ήταν πλαστός θέση να κυβερνά. Ήταν γενια αργότερα αποσύρθηκε.

Ο Τζων Ντίοβι στράφηκε ενάντια στην "βελουδο-κουλτούρα", που ήταν ζεκούμενη από την βιομηχανική επανάσταση. Στράφηκε κατά της διακοσμητικής μόρφωσης, κατά του πουριτανισμού που απεκήρυξε την αισθησιακή πλευρά του ανθρώπου, κατά της λογοκρισίας και κατά του μαθήματος με τα DRILL-TESTS. Ήταν γενια αργότερα, κατά το τέλος της περιόδου NEW DEAL, οι ιδέες του Ντίοβι είχαν εξαπλωθεί παντού. Τον χαρό που ζούσε ακόμη, τα προγράμματα του "POPULISTS" και "LABOR MOVEMENT" είχαν καθιερωθεί σαν θεσμός. Η εκπαίδευση και η μόρφωση/μεταξύ των λευκών/ήταν τώρα πιο κοντά στην πραγματικότητα, κατά κατά ένα μέρος ανεξάρτητες από την τάξη. Η ανατροπή πού 'φεραν οι θεωρίες των Φρεντ Κάρνεγι και Σποκ, είχε πλαστικά πολύ. Η λογοκρισία υποχωρούσε σιγα-σιγα και ο σκοταδισμός είχε σκάσει.

Μέσα σ' αυτές τις συνθήκες δημιουργήθηκε και το σχολείο του A.S. NEILL, το SUMMERHILL, μια νεώτερη μορφή προοδευτικής εκπαίδευσης, ενάντια στην κοινωνική τεχνοκρατία και από ανεξάρτητη προς αυτή. Ο Νήλ στράφηκε ενάντια στο ρεύμα που προχωρούσε προς ένα "1984", δημιουργήθηκε ο Οργανισμός Εργασίας της Κοινωνίας, κατά της αυταρχικής τάξης και του οργανωμένου κοινωνικού πατριαρχίδιου των ρόλων, πού 'θελαν να κάρουν τη θέση της αυθόρυμητης ζωής. Στράφηκε ακόμα ενάντια στις βλαβερές εκιδρύσεις πού 'χαν ο ανταγωνισμός στην επέδοση και στις εξετάσεις. Επειδή η φοίτηση στο σχολείο ανήκε στα αμετάβλητα γεγονότα της ζωής, κι αυτό σημαίνει αλλαγή της πραγματικότητας, ο Νήλ αφήσε τα παιδιά ελεύθερα νά ρχονται δύοτε θέλαν αυτά στο μάθημα. Στο βαθμό που δόθηκε στα παιδιά πραγματική αυτοδιάθεση και απόλυτη κυριαρχία, αμφισβητήθηκε και η αυταρχικότητα δύον των θεσμών.

Η προοδευτική εκπαίδευση χαρακτηρίστηκε σαν μια μανούβρα της μεσαίας τάξης. Οι μαθρες κοινωνιητές αρνούνταν να πάρουν μέρος σ' αυτά τα "πειράματα". Δέγεται, πως τα παιδιά των φτωχών πρέπει να λάβουν την καθιερωμένη και συνηθισμένη εκπαί-

δευση, για να μπορέσουν να πετύχουν μέσα στο υπάρχον σύστημα. Οι μαθρες γονεις ακαίτουν " Βαση εκπαίδευση " για τα παιδιά τους. Ως αυτό, γιατί πρέπει κι αυτά να φορουν κάποια μέρα γραβάτες.

Κατά τη γνώμη μου, η επιφυλακτική κρίτικη αυτής της τάξης είναι διστοχη. Είναι αποδεδειγμένο, πως απόφοιτοι των γυμνασίων σε παραδοσιακά κολλέγια αυτοχαρακτηρίζονται τέσσο πιο πολύ πετυχημένοι, δύο περισσότερο το σχολείο τους ήταν στραμμένο στα πειράματα.

Οι μαθρες κοινωνιητές θα έπρεπε να διατηρήσουν τα δικά τους σχολεία, και να τα οργανώσουν σύμφωνα με το μοντέλο του SUMMERHILL. Ήδη κάτι τέτοιο έγινε σε μερικά " Ελεύθερα σχολεία " / FREEDOM SCHOOLS /.

Δεν δέχομαι την θεωρία, σύμφωνα με την οποία τα στερημένα από την κοινωνία παιδιά θα έπρεπε να προετοιμαστούν ιδιαίτερα για τη μάθηση / θεωρία του HEAD START /. Η ανάπτυξη των πνευματικών ικανοτήτων τους είναι πολύ καλημένα ενώκαλα να μιλάνε και τα καταφέρνουν, διανούνται, να βγάζουν πραγματικά καλά και πρακτικά συμπεράσματα. Εαν δεν έχουν μάθει τα πρότυπα συμπεριφοράς που χρειάζονται για μια πετυχημένη φοίτηση, τότε το πιο λογικό μέτρο που πρέπει να ληφθεί είναι η αλλαγή του σχολείου. Αυτό που δυσκολεύει τη ζωή των παιδιών αυτών, δημιουργήσει ο Ελιότ Σακέρο, είναι πως από μικρή ηλικία είναι αναγκασμένα να αναλαμβάνουν την ευθύνη τέσσο τια τους εαυτούς τους δύο και για τα μικρότερα αδέλφια τους. Το φοβερό είναι, πως τα συγκεκριμένα προβλήματα τους έμειναν μέχρι τώρα σχεδόν διλυτα. Τα παιδιά αυτά δεν καρουσιάζουν έλλειψη σκέψης, αλλα η αφηρημένη διανόηση είναι διχροτοπή στον αγώνα τους, και στις συγκεκριμένες διαφοράς της ζωής τους.

Αυτό που χρειάζονται είναι η ελευθερία από κάθε εξαναγκασμό επέδοσης. Και φυσικά μια καλύτερη διατροφή, ένα λιγότερο ανήσυχο και φτωχό περιβάλλον, δικού να μπορουν να μεγαλώσουν σύμφωνα με το δικό τους ρυθμό. Το Πρώτο Σχολείο των Δρόμου στη Νέα Υόρκη, είναι από 'κεινα τα ελεύθερα σχολεία που προσπαθούν να πραγματοποιήσουν κάτι τέτοιο.

Παρόλαυτα πρέπει να πούμε διτε η προοδευτική εκπαίδευση

απέτυχε σχέδον εντελώς. Η καινούργια κοινωνία που δημιουργούσαν τα προγράμματα αυτής της εκκαθίδευσης κάθε φορά, δεν ανταποκρίνονταν στα οράματα των δημιουργών τους. Η Δημοκρατία στη Γαλλία και στην Αμερική δεν ήταν αυτό που είχε φανταστεί ο Ρουσσός. Τα κοινωνικοπολιτικά δημιουργήματα του Νικολά Κήραν με τον καιρό τεχνοκρατική και γραφειοκρατική μορφή. Κατα πᾶσα πιθανότητα, ούτε κι οι ελπίδες του Α.Σ.Νηλ θα προγραποκοιηθούν.

Επικόλα μπορούμε να φανταστούμε στο χοντινό μέλλον μια κοινωνία, όπου οι γεμάτοι αυτοκεκίθηση ανθρώποι θα είναι επελεύθεροι υπηρέτες μιας τεχνολογικής υπερκατασκευής, την οποία δεν θα ελέγχουν καθόλου κι οι σκοποί της θα τους είναι αδιάφοροι. Πρόγματι, ο ίδιος ο Νηλ αναφέρει, σχέδον με ικανοποίηση για διάφορους ακόφοιτους του σχολείου του, που κάνουν καρριέρα με ένα τέτοιο τρόπο.

Πώς μπορει κανείς να εμποδίσει μια τέτοια εξέλιξη; Ο Νηλ – προστατεύει για λίγα χρόνια μόνο – τα μέλη της σχολικής του κοινωνίας από την πίεση τους τεχνικά οργανωμένου περίγυρου κι απ' την πίεση της μοναξιάς. Την μοναξιά δημιουργούν κι απ' την πίεση της μοναξιάς. Την μοναξιά δημιουργείται σε μια ορισμένη ηλικία τα νεαρά άτομα. Στο Σάμπερχιλ είναι δύσκολο να βρεθει κανείς, έστω και μια στεγνή μόνος του. Εξόλου θεωρω τα μέτρα αξιών του Νηλ αμφισβήτησιμα. Κι αυτό, γιατί δεν είμαστε μόνο ανθρώποι που γεννήθηκαν ελεύθεροι, αλλα και μέλη μιας ανθρωπότητας που γράφει την ιστορία της μόνο με σκληρούς αγάνες. Δεν μπορούμε να αποβάλλουμε έτσι εβδολαβή από την κληρονομιά – δύο και να πας βαραβνεί – σα νά ταν ένα φιδόσιο δέρμα, δίχως να βυθιστούμε ταυτόχρονα σε μια κατάσταση ανυπαρξίας.

Για' μένα είναι φανερό, πώς η θορυβώδης νεολαΐστικη υποκουλτούρα σήμερα δχι μόνο δεν είναι θρηματική – κάτι που δεν σηκώνει αντίρρηση –, αλλα και πώς της είναι αδύνατο να κατορθώσει κάτι τέτοιο. Βλέποντας το σφαιρικά, η σημερινή νέα γενιά επικροτεί έντονα την τιμιότητα, την ειλικρίνεια, την νομιμότητα, την αγέκη, την ελευθερία κι όλες τις άλλες αρετές μιας μεγαλοκαρδής ανθρώπινης φύσης, αντιδρώντας με ευαισθησία μπροστά στο φέμα των κολιτικών, των προστάτων και

των γονιών. Παρόλα αυτά φαίνεται, πώς οι νέοι αυτοί έχουν ξεχάσει όπως κι οι περισσότεροι κολιτικοί και προστάτευσαν την οικαδή και μιας άλλης ομάδας ιδανικών, δημοσίου μέρα, η συμπόνια, η συνέπεια, η ελευθερία του ατόμου, η προστική ακεραιότητα κι η δικαιοσύνη: Ιδανικά απ' τα οποία εξαρτώνται η διατήρηση κι η ανανέωση της ανθρωπότητας. Βέβαια δεν θά ταν και τόσο τραγικό να έλειπαν αυτά τα ιδανικά. Το πρόβλημα δημοσία είναι, πώς οι νέοι δεν θέλουν να συνειδητοποιήσουν, διετη η τραγωδία της κοινωνίας έγινε σήμερα πραγματικότητα.

Αν θα μπορούσαμε να διατυπώσουμε μέσα σε λίγες γραμμές ένα εκκαθίδευτικό πρόγραμμα, πιστεύω πως θά ταν πως εξης:

- 1/ Η εμπειρική διαπαιδαγώγηση – που πραγματοποιείται με τη συμμετοχή στο κοινωνικό γήγενεσθαι – θά πρέπει να θέτει το χωριότερο μέσο για τη μάθηση.
- 2/ Τα περισσότερα γυμνάσια θά πρέπει να καταργηθουν, και τη θέση τους θά πρέπει να την ανακληρώσουν δόλους ειδους εκκαθίδευτικες κοινωνίες.
- 3/ Η κολλεγιακή εκκαθίδευση θα πρέπει να ακολουθεί, μετα από την επιλογή κάποιου εκαγγέλματος, κι δχι το αντίτετο.
- 4/ Το βασικό καθήκον των παιδαγώγων θά πρέπει να ήταν η διέδοση του εμπειρικού τρόπου μάθησης σ' δόλους τους τομείς της κοινωνίας, που κι αυτή με τη σειρά της θά έπρεπε να δημιουργήσει τις ανάλογες θέσεις για εκαγγελματική απασχόληση.
- 5/ Ο στόχος των δημοτικών σχολείων θά πρέπει να ταν η προστασία κι η προώθηση της ελεύθερης εξέλιξης των παιδιών μέχρι τα δώδεκά του χρόνια, γιατί η πίεση από την κοινωνία και την οικογένεια είναι τόσο μεγάλη, που δεν μπορει το παιδί να της αντισταθει με τις δικες του μόνο δυνάμεις.

Τώρα θά θελα να επεξηγήσω ξεχωριστά τα διάφορα σημεία αυτού του προγράμματος.

Πιστεύω πως θά πρέπει να περιορίσουμε δραστικά την σχολική φοίτηση, γιατί η μακρόχρονη κειραγώγηση κι η προστάτων

ΔΕΙΤΟΥΡΓΟΥΝ ΕΝΔΥΣΑ ΣΤΗ ΦΩΣΗ ΚΑΙ ΕΜΠΟΔΙΖΟΥΝ ΤΗΝ ΕΞΈΛΙΞΗ ΤΟΥ ΑΓΒΟΥ

Οι εναγώνιες προσκάθετες για να φαρμαριστεί η εξέλιξη σε ένα προσχεδιασμένο διδακτικό πρόγραμμα αποθαρρύνουν τους νέους που σπασαλούν δλες εκείνες τις δυνάμεις όπου χρειάζονται για μια ουσιαστική μάθηση και για την ελεύθερη δοκιμή των δυνατοτήτων τους.

Το σχολικό μάθημα δεν δίνει εφόδια για την καθημερινή ζωή. Δειτουργει περισσότερο σαν αυτοσχοπος. Μόνο οι ιδιαίτερα προκτισμένοι -κατά τον Ιδναντ ένα 10 με 15% - καρνουν κάτια απ' αυτη την άρχηση για τους περισσότερους ακασχόληση, δίχως να βαριούνται και να ζημιένονται. Δεν έχει δικαίωμα νόημα αν μόνο αυτοι οι προκτισμένοι διαχωριστουν πρώτα ή σταδιουν εχθρικα απέναντι στην κοινωνία. Ετσι δεν προκειται να φτάσου με σε μια νέα κοινωνία. Οι πολιτικοκοινωνικοι σχέσεις των κατιων μας απαιτουν έναν καλυνόργιο τρόπο σκέψης, πράγμα για το οποίο χρειαζόμαστε τη συμμετοχή δλων και κυρια της νεολαβας. Οι νεαροι επαναστάτες φαίνεται να πιστεύουν, πως το πρόβλημα θα λυθει αν έρθει η πολιτικη αλλαγη. Αυτο δικαίως είναι μια πλέ νη. Καμια πολιτικη διποφη δεν έχει διαφωνήσει με τα συγχρονα προβλήματα της κοινωνίας, δικαίως αυτα του περιβάλλοντος, της με γαλδυπολης και της τεχνολογίας. Καμια χώρα, δικοι πολιτικο καθεστως και να έχει, δεν μπορει να ισχυριστει πως τα εκπαιδευτικα και επιμορφωτικα συστήματα που εφαρμόζει, είναι καλέ τερα απο αυτα που πολεμούμε στον τόπο μας.

Οι εμπειρίες μου απο τον Δριστοτέλη με οδηγουν στο συμπέρασμα, πως η μεγάλη πλειοφηφία των ανθρώπων δεν μπορει να 'ναι δημιουργικη, αν δεν ασχολείται σε παραγωγικες εργασίες. Μια επαναστατικη πολιτικη ενασχόληση και μια ταυτόχρονα ανεξάρτητη ιδιωτικη ζωη, είναι σήμερα ένα προνόμιο για λίγους. Ετσι δικαίως έχουν τα πράγματα, η αμερικάνικη κοινωνία οντε αποκλείει, αλλα οντε και δέχεται να εκμεταλλευται ενεργα δλο το δυναμικο εκείνο που της προσφέρει η νεολαβα. Πρέπει γιαυτο να αλλάξει τους "δρους εισδοχης" των νέων μέσα σ' αυτην, και να απομακρυνθει απο την λεραρχικη φωση των προνομίων. Πρέπει να δημιουργήσει μορφες πρακτικης διδασκαλίας, που δεν

θα 'χουν εκμεταλλευτικο χαρακτήρα. Η κοινωνία χρειάζεται μια τεράστια ποσότητα πνευματικης και χειρονακτικης εργασίας για την ανανέωση των πόλεων, για την έρευνα γύρω απο τα προβλήματα του περιβάλλοντος, για την επικοινωνία και για τις τέχνες. Οι νέοι μπορουν να φανουν χρήσιμοι σ' δλους τους το μεις, και μάλιστα να τα καταφέρουν πολυ καλύτερα απ' διε" οι εμπειροι γέροις Υπάρχουν ακόμα και θέσεις απασχόλησης βέβαια, που δεν απαιτουν διπλάσια, δικαίως στα δύο ερευνητικα κέντρα : στο ωκεανογραφικο ινστιτούτο στο Μακαροβο Πόλην, και στο ινστιτούτο πολιτικων επιστημων στην Ουάσιγκτον.

Στόχος μας λοικον δεν μπορει καρα να είναι ο πολλακλασια σμος των δυνατοτήτων για μέρφωση. Πρέπει να δημιουργήσουμε τις κατάλληλες προϋποθέσεις για τους νέους, έτσι που να τους δίνεται ευκαιρία να μπορουν να μεταπηδουν σε διαφορετικο είδος σκουδων ή να καταπλάνονται με κάτια διλο απ' την αρχη, να μπορουν να διακριτουν τις σκουδες για το χρονικο διάστημα που θα έχουν ανάγκη είτε να κάνουν ένα ταξίδι είτε να εργασ τουν αποκλειστικα για τον εαυτο τους. Για να μπορουν βέβαια οι νέοι να έχουν ελεύθερια επιλογης στις σκουδες ή χρόνο για μια χριτικη ανάλυση της κοινωνίας, πρέπει σκιαζόμενο να τους παρέχονται αναγκαία πράγματα για τη ζωη τους. Δεν είναι παράλογο να πούμε, πως τα χρήματα που ξοδεύονται για την δωρεαν σχολικη μέρφωση κάθε μαθητη, είναι ίσα μ' αυτα που θα χρειαζοται ο νέος αυτος για την συντήρηση του.

Τα πλεονεκτήματα μιας λιγότερο θεωρητικης σχολικης εκπαίδευσης έχουν ήδη επισημανθει απο πολλους σχολικους παράγοντες. Υπάρχουν αναρρίθμητα προγράμματα για τον εγκοινωνισμο του σχολείου: Είσοδος σ' αυτα διαφορων ειδικων, διαφορων γκουρου και καλλιτεχνων, δικαίως επιστης διεισιδει εισόδου στις μη τέρες ή και σε άλλα άτομα που δεν έχουν εκκαίδευτει γιαυτο το σκοπο. Υπάρχουν πράγματι χιλιάδες προτάσεις πάνω στην εκπαίδευτικη διαδικασία, που φτάνουν μέχρι και το αίτημα της επίσημης αναγνώρισης της πρακτικης-εμπειρικης εκπαίδευσης.

Φυσικα θα καλωσοριζα με μεγάλη χαρα μια τέτοια εξέλιξη, που θα πίστευε πως η ελεύθερη δραστηριοκόηση των νέων γιανται μόνο με την ενεργητικη τους συμμετοχη στην κοινωνία.

Θα ευχόμουν δημιώς, να γινούταιν κάποτε και το τελευταίο βήμα, η κατάργηση δηλαδή του σχολείου και όχι η διατήρηση του.

Μέσα σ' αυτή τη λογική των μεταρυθμιστικών προτάσεων και προγραμμάτων, γίνονται προσπάθειες στην Κίνα, στις ΗΠΑ και στην Κούβα να καθιερωθεί για τους νέους μια θητεία στους οργανισμούς κοινωνικής προνοίας, που θα διαρκεί έναν χρόνο. Αυτό θα μπορούσε νά 'ταν κάτι θετικό στο βαθμό δημιώς, που η θητεία αυτή θα ήταν εθελοντική και όχι αναγκαστική.

Σχετικά με το αν μπορεί κανείς να μορφωθεί σύμφωνα με τις ανάγκες του, πιστεύων πως προκειται για κάτι που δεν δέχεται αμφισβήτηση. Συχνά μπορεί κανείς βέβαια να πάρει και λάθος αποφάσεις. Οι επιλογές δημιώς αυτές που έκανε, ήταν πλέοντες σε διδάγματα, αφου βρίσκονται μέσα στα βρα της πραγματικότητας. Γιαυτο κι ένας νέος μπορεί να βρει πιο γρήγορα το κατάλληλο επάγγελμα με αβίαστη επιλογή, παρα με οκοιοδήποτε δύλιο τρόπο. Είμαστε προορισμένοι μόνο γιαυτο που μπορούμε να κάνουμε. Επάγγελμα είναι αυτό, που μπορούν να πραγματοποιήσουν οι ίδιες μας οι δυνάμεις, σύμφωνα με τα δικα μας μέτρα.

Η αξιοποίηση δύλων των δυνάμεων της πλειοψηφίας του λαου, θα οδηγούσε σε μια κοινωνία με φεμέλια πιο σταθερά, και με παραγωγικές δυνάμεις πιο αποδοτικές. Αν τα πράγματα πάρουν μια τέτοια μορφή, τότε θα μπορεί ο καθένας σύμφωνα με τις ατομικές του κλίσεις να βρει ευκολότερα το δρόμο του γιατί θα ασχολείται πλέον με κάτι που θα τον ευχαριστεί και θα τον αντικροστεψει. Οι άνθρωποι θα αναπτύξουν έτσι τα ιδιαίτερα ενδιαφέροντα τους και θα οικοδομήσουν σε νέα βάση την αμοιβαία αναγνώριση. Στα σχολεία θα γινούται πιο καλη δουλεια αν παρακολουθούμσαν τα μαθήματα μόνοι δύο τους ενδιαφέρουν πραγματικά. Η ανώτατη παιδεία θα 'πρεπε να προσαρμοστει στις ανάγκες των ατόμων εκείνων που ήδη ακολουθουν κάποιο επάγγελμα, και που χρειάζονται μια πλεινότερη μόρφωση για την διεύρυνση των γνώσεων τους. Η Ευνωση COOPER στη Νέα Υόρκη έχει κάνει πολυ καλη δουλεια σχετικα μ' αυτη τη νέα ιδέα.

Φυσικα σε ένα τέτοιο σύστημα, θα έπρεπε να κανιερώσουν και συμπληρωματικοι κύκλοι εκπαίδευσης μαθημάτων. Κι αυτο

για να αποκτήσουν δυνατότητες εξέλιξης δια τα μέχρι τώρα πραμελημένα έτοιμα δημιώς οι μαύροι, οι επαρχιώτες νέοι κι δύοι άλλοι "θέλησαν" μέχρι τώρα να σπουδάσουν μόνο στην κατώτερη εκπαίδευση βαθμίδα, αφου η σχολικη μόρφωση δεν θα τους προσφέρει τέποτα στην επαγγελματικη τους ζωη.

Από εκπαίδευση σχολια, η επαγγελματικη εκπαίδευση είναι ανώτερη απο τη σχολικη. Μέσα δημιώς στο υπάρχον σύστημα, νομίζω πως είναι πιο δημοκρατικο να βρίσκει κανείς δουλεια με βάση τα δικλώματα του, παρα με το να παρακολουθει μαθήματα μέσα στα πλαίσια της δουλειας του. Κι αυτο, γιατί η αξιολόγηση του θα γίνει χρήσι απο την εντύπωση που θα προκαλέσει στον τυχον εργοδότη. Κάτι τέτοιο θα οδηγούσε στην ενδυνάμωση της πατριαρχικης κοινωνίας, /δημιώς φαίνεται στον γιαπωνέζικο καπιταλισμο ή στην μαρξιστικη αντίτιψη του Φιντελ Κάστρο για τα αγροτικα και εργοστασιακα σχολεία, που παρουσιάστηκε προσφατα στο περιοδικο "NEW LEFT NOTES"/.

Αντίθετα οι νέοι πρέπει να αποκτήσουν δυνατότητες επιλογης, πρέπει να οργανωθουν και να ασκήσουν κριτικη στο σύστημα της μισθωτης εργασίας και της μάθησης, γιατί μόνο έτσι η εκπαίδευση στους χώρους δουλειας θα γίνει ο συντομότερος δρόμος προς μια κοινωνία που θα βασίζεται στην εργατικη αυτοδιαχείρηση. Αυτος είναι κατα τη γνώμη μου ο μόνος αποτελεσματικος δρόμος για τη δημοκρατία.

Οι καθεαυτο εκπτημονικες σκουδες -οι φεωρητικες και πρακτικες επιστήμες- θα 'πρεπε να προορίζονται γιαυτους που διαθέτουν ήδη βασικες γνώσεις και έχουν έτσι σαν βάση την εμπειρία για την εκπτημονικη σκέψη. Διαφορετικα "οι σκουδες", δημι ήδη είπε κι ο Πλάτωνας θα 'ναι σκέτα λόγια του αέρα.

Για τα παιδια μέχρι 12 χρονω, αν θέλει κανείς να δημιουργήσει σήμερα ένα περιβάλλον που να τα προστατεύει και να τα αφήνει να εξελιχτουν δικως περιορισμους, το Σάμμερχιλ θα μπορούσε ως ένα βαθμο να χαρακτηριστει σαν το κατάλληλο μοντέλο, γιατί μπορει εύκολα να προσαρμοστει στις συνθήκες μιας πόλης. Ο παιδαγωγος βέβαια της αρχαίας Αθηνας, που περπατει με τους καθητες του μέσα στους δρόμους της πόλης, θα ταν

Ένα ακόμα καλύτερο πρότυπο. Άλλα γιαυτό το σκοπό, θά 'πρέπει πρώτα να υπάρξει μεγαλύτερη σιγουρία στους δρόμους και στους τόπους δουλειάς, και τα μέρη αυτά να γίνουν γενικά πιο προσιτά. Ο πρώτος δρός για ένα αστο το σχέδιο πόλης, είναι να μπορούν τα παιδιά να χρησιμοποιούν την πόλη, γιατί μόνο έτσι μπορεί να λειτουργήσει σωστά, διαν δηλαδή οι νεαροί πολίτες έχουν το συναίσθημα δια είναι δική τους.

Σκοπός της Παιδαγωγικής που ασχολείται με παιδιά προσχολικής ηλικίας είναι η διεβρύνση του χώρου της ελεύθερης δραστηριότητας του παιδιού, έτσι όπως να μπορεί να χώνεται παντού, σ' οτιδήποτε συμβαίνει γύρω του, ακολουθώντας τη δική του παρδρυμηση. Σ' δλη αυτή την αναζήτηση, θα μαθαίνει διάφορα πράγματα με την παρατήρηση, με τη μίμηση και τις ερωτήσεις. Αυτό γίνεται, στη δική μας κοινωνία, μόνο μέσα στο σπίτι και κατά τη διάρκεια των 4 πρώτων χρόνων του παιδιού. Μετά από αυτη την ηλικία, η αναζήτηση και η έρευνα είναι σχεδόν απαγορευμένες.

Συχνά έχω παρουσιάσει και επεξηγήσει αυτό το πρόγραμμα της εμπειρικής διαπαιδαγώγισης, χωρίς να βρω και την παραμήκητη ανταπόκριση. Οι απόφεις μου μέσα στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες γίνονται παραδέξως αποδεκτές με σεβασμό -αν κι δχι δίχως κριτική-, παρόλο που οι προτάσεις μου είναι εντελώς ανεφάρμοστες μέσα στο ισχυρό σύστημα. Οι δάσκαλοι γνωρίζουν καλα, κατα πόσο σπαταλούν δύτικα τον χρόνο των παιδιών, και αναγνωρίζουν ακόμα δια είναι οι προτάσεις μου δεν είναι καθόλου πράλογες. Ωστόσο, διαν αναφέρω τις απόφεις μου σ' ένα πλατεύτερο ακροατήριο, βρίσκομαι συχνά μπροστά σε έκπληκτους ανθρώπους. Φαίνεται όπως οι άνθρωποι έχουν πειστεί για τα καλά, όπως διε κάνουνε τώρα έχει πράγματι γνήσια, γιατί διαφορετικά δεν θα το κάνανε. Δεν πείθονται όποιες κι διαν ακουν, όπως θα κάντιζε φτηνότερα στην κοινωνία αν καταργούσαν τα περισσότερα σχολεία κι αν έφηναν ελεύθερες τις κοινωνίες να αναλέψουν από μπνες τους το μεγαλύτερο μέρος της εκπαίδευτικής και μορφωτικής εργασίας. Εξόλου ακούγεται από τους περισσότερους ανθρώπους να λέγεται, όπως οι ίδιοι προσωπικά δεν αποκόμισαν και πολλά πράγματα από τη σχολική τους εμπειρία. Καμπιά φορά

μάλιστα, ακόμα και αντιδραστικοί γέροι επιχειρηματίες συμφωνούν, όπως η γνώση που προέρχεται μόνο από βιβλία... δεν αξετεί δεκάρα.

Οι ριζοσπάστες φοιτητές δέχονται σιωπηλά τις προτάσεις μου, με τρόπο που δείχνει δισαρέσκεια. Έχουν σαν σύνθημα τους το "STUDENT POWER"/*z φοιτητική δύναμη*, αλλα δεν ξέρουν τι να μου πουν, διαν τους ρωτάμ αν πράγματα θεωρουν τους εαυτούς του φοιτητές. Πρέκει νά 'χουν υποστεί πλήση εγχεφάλου, γιατί γιαυτους δεν υπάρχει διαφορα, στο να απαλτεί κανείς "αλλαγές στο πανεκπλούτιο" απ' το να κλείσουν τα πανεκπλούτια εντελωφέ. Κάτι που θά 'πρέπει να ζητάνε από 'να φωνάζουν "φοιτητική δύναμη" θά έπρεπε νά 'ταν:

- α/ Μια κοινωνία προστετη στους νέους
- β/ Δογική χρησιμοποίηση των οικογενειακών πόρων για την μόρφωση
- γ/ Διορισμοί χωρίς να λαμβάνονται υπ' δψη διπλώματα, που δεν έχουν καμμια αξία

Δεν θά 'ταν παράνομο, αν η "YOUTH POWER" απαιτούσε το δικαίωμα να καθορίζει κι αυτή τις λειτουργίες της κοινωνίας, και κυρίως αυτές που αφορούν τη νεολαία. Είναι ΔΙΚΑΙΩΜΑ των νέων να πάρουν στα χέρια τους τη ζωή τους, που είναι δική τους και μόνο υπόθεση. Ας σημειωθεί, πως οι νέοι στους οποίους αναφέρομαι κυμαίνονται μεταξύ 17 και 25 χρόνων. Ανθρώποι μιας ηλικίας, που σ' έλλεις εποχες θά 'χαν ήδη βρει τη θέση τους στην αληθινή ζωή.

.....

PAUL GOODMAN

1969

Η μποφή δει πρέπει να περάσουν δώδεκα μέχρι είκοσι χρονια " κατεργασίας ", προτού μπορέσει ο νέος άνθρωπος να προσαρμοστεί στη βιομηχανική κοινωνία, αποτελεί ή πλάνη ή απάτη. Δεν υπάρχει καμία αναλογία ανάμεσα στις σχολικές επιδόσεις και στην ικανότητα για δύσκολη κάποιου ανώτερου επαγγέλματος - Ιατρική, Νομικά, Δημοσιογραφία, Οικονομικά, Τεχνική. - Προσφατες έρευνες έδειξαν πως, τύπο για τις περιπτώσεις διοικητικές και τεχνικές ικανότητες δύσκολη και για τα βιομηχανικά επαγγέλματα, ο αριθμός των χρόνων διδασκαλίας και η κατοχή απολυτηρίων δεν αποτελούν πραγματικό πλεονέκτημα. Τελικά, στα 1900 που μπλις το 6% των νέων τέλειωνε το γυμνάσιο, δεν είναι μασταν και φυλη αγρίων.

Το σχολείο σήμερα πρέπει πάνω απ'όλα να εκπληρώσει τους κανόνες της " τάξης " και να παρεμποδίσει μια κατάσταση δύπου οι νέοι θα περιφέρονται δύνεργοι. Δεν είναι παράξενο λοιπόν, που στο τέλος οι νέοι εξεγερούνται, επειδή κύρια δεν ταυτίζονται με τους στόχους που χρήβονται πέσω απ'αυτη τη μεγάλη κοινωνική μηχανορραφία. - δεδομένου δει το 84% του δημοσίου χρήματος, που δίνεται για εκπαίδευση της έρευνας, εξυπηρετει τελικά στρατιωτικούς σκοπους.

Έχω πειστεί διετούς να αναθρέψουμε τα παιδιά, αφήνοντας ελεύθερη την επιλογή των ικανοτήτων τους, χωρίς προσχεδιασμένη " κατεργασία ". Ο άνθρωπος δύσκολο δεν μαθαίνει με επιτυχία, αλλα δεν μαθαίνει απολύτως τίποτα, αν αυτό δεν ανταποκρίνεται στις ανάγκες του, στην περιέργεια του και στην επιθυμία του - γιατί σ' αντίθετη περίπτωση δεν κάνει τίποτα δύλιο πάρα πολλά στη μάθηση με το κακαγάλισμα ακατανόητων τύχων. Μόνο διατηρείται κάποιος θέλει να μάθει, είναι δυνατόν

αυτό που έμαθε να του γίνει " δεύτερη φύση ", δύναται να αποκαλείται ο Αριστοτέλης.

Είναι ανδητό να ακοφασίζουμε από πριν, τι πρέπει να ξέρει ένα παιδί, και να προσκαθούμε μεταναστεύοντας να το καρακινήσουμε, αντει συνέβεται να του αφήνουμε πρωτοβουλία και να του παρέχουμετα βοηθητικά μέσα και τις πληροφορίες εκείνες που χρειάζεται για να εκπληρώσει κάτια.

Είναι λάθος να ισχυρίζομαστε διετούς με μια τέτοια μορφή ελεύθερίας δεν θα μπορούσαν να εκπληρώθουν οι ανάγκες της κοινωνίας - δηλαδή, οι ανάγκες εκείνες που λογικά προϋποθέτουν τη μάθηση. Αντίθετα: Μόνο μέσω της ελεύθερίας μπορεί να γίνει κανείς πραγματικό μέλος αυτης της κοινωνίας, και μόνο μέσω αυτης αποκτά κανείς μια πραγματική - κι δύσκολη λεχτεία - παράσταση του κόσμου. Ελεύθερη επιλογή δεν σημαίνει ανεξέλεγκτη συμπεριφορά, αλλα απάντηση στην πραγματικότητα. Οι νέοι, δύναται να ενθαλπίζουν σ'ένα δοσμένο περιβάλλον, στα πλαίσια του οποίου τα αντικείμενα, οι κανόνες, και οι κοινωνικές διαδικασίες που προηγούνται απ' αυτα, καθορίζουν τις ανάγκες τους. Αν οι νέοι άνθρωποι αρχίζουν να ακολουθούν τις κλίσεις τους, να επιλέγουν τα ενδιαφέροντα και τους δασκάλους τους και να διαθέτουν οι δύο το χρόνο τους, κι αν οι δασκαλοί διδάσκουν μόνο αυτο που και για τον θέλει - ους είναι σημαντικό - αφου οι διδάσκονται δύλιο που μπορούσε να δοθεί απάντηση στις ανάγκες της κοινωνίας. Μ' αυτο τον τρόπο θα αποκτούν τη κοινωνία πιο ανθρώπινη και ευαίσθητη δικαιού, πιο ανεξάρτητη και επινοητική, και αργα ή γρήγορα θα γινόταν κι η δύσκολη λογική, και θα εκπλήρωνε καλύτερα τους σκοπους της,

Δεν πρόκειται να επιχειρηματολογήσω εδώ σε μεταφυσική βάση υπερ της ελεύθερίας της επιλογής. Εδώ πρόκειται για την ελεύθερη επιλογή σαν κάτια αναγκαίο και επιβεβλημένο από τη σημερινή κατάσταση. Όλο και περισσότεροι νέοι αρχίζουν να αντιστέκονται στην αυταρχικότητα και στις αυταρχικές ακοφασίες, κι αν δεν βρεθεί μια γλώσσα συννενδησής θα απομακρυθούν οριστικά από κοντά μας.

Επειδή η κατακίνηση του συστήματος στον τεχνικό πολιτι-

σημείο είναι καθολική και αδιάλλαχτη, η προσπάθεια μας πρέπει να στραφει χώρια στο να προστατέψει τη γεολαβία από τον αυταρχισμό, αν θέλουμε να μην εξαφανιστεί ο αυθορμητισμός και η απομικη πρωτοβουλία από τον κόσμο.

Οι διαδικασίες που ακολουθήθηκαν από τους μοναχους και τους ακαδημαϊκους, που κάποτε ήταν κατάλληλες για τον εκκλησιασμό των νομάδων, παρέγουν σήμερα - σε μια εποχή υψηλής τεχνικής τελειότητας - μόνο ρομποτ. Το δημόσιο σχολείο που κάποτε ήταν κατάλληλο για τη μετατροπή των νομάδων σε πολίτες, μέσα στην ακόμα ανοικτή και ασχηματοκούητη χοινωνία, συρράβαλλε σήμερα στην ιεράσευση του αιδίου και την δέυνση των ταξικών διαφορών.

Δεν βλέπω για πολύ λόγο υποτάσσουμε το πατέρι μέχρι τα δύο δεκα του χρόνια σε σχηματοκοινημένα αντικείμενα και σε μια προκαθορισμένη ώλη για μάθηση. Κάθε εμπειρία που έχει το πατέρι, είναι φετική στο βαθμό που υπάρχει κάποιος για να το βοηθήσει. Ο Νειόβι είχε δύκιο : Είναι αδιάφορο τι θα κάθει. Ένα πατέρι σ' αυτή την ηλικία, εφόσον έχει την τάση για συνεχή μάθηση. Οι καλύτεροι δάσκαλοι για την ηλικία αυτή, είναι δύνθρωποι που αγαπούν τα πατέρια, που μπορούν να τα βλέπουν και να τ' ακουν συνεχώς δύνθρωποι που ν' ακαντουν στις πολλές ερωτήσεις τους, και που να κάνουν κέφι να περκατουν μαζί τους στην πόλη και να ανακαλύπτουν ή να δοκιμάζουν κάτι - δάσκαλοι που διηγούνται στα πατέρια ιστορίες, τραγουδάνε και καζίουν μαζί τους. Κάθε ενηλικιωμένο δέτομο με καλή πρόθεση - μορφωμένο ή αμβορφωτό - μπορει να δώπει πέρα πολλα σ' ένα οχτάχρονο πατέρι. Η μόνη εκκαθάριση που θα μπορούσε να χρειάζεται πραγματικά, έγκειται στην ομαδική θεραπεία και στα μαθήματα φυχολογίας της ανάπτυξης /εξελικτική φυχολογία, σ.τ.μ./.

Σέρουμε διοι πώς τα μεκρά πατέρια αρχίζουν να μιλάνε από μόνα τους, αρκει βέβαια στο περιβάλλον τους να υπάρχει κάποιος που να τους μιλάει και να τους γνωρίζει τη ζωή. Αν θέλαμε να μεταδώσουμε στα πατέρια τη γλώσσα, στη βάση δικών μας θεωριών, μεθόδων και χρονοδιαγραμμάτων - διώς ακριβώς τους μαθαίνουμε ανάγνωση και γραφη - θα υκήρχαν τόσα πατέρια με διαταραχές της ομιλίας, δισα υπάρχουν σήμερα με προβλήματα

ανάγνωσης . /Στην Αμερική υπάρχουν στα σχολεία δεκάδες πατέρια, που παρτίζει έχουν φοιτήσει οχτώ χρόνια δεν μπορουν ακόμα να διαβάσουν. Παρατήρηση στο γερμανικό κείμενο./

Εχει αποδειχτει, διτι κάθε γνώση που περιλαμβάνεται στα σημερινα προγράμματα διασκαλίες για τα οχτώ χρόνια του δημοτικού, μπορει να αφομοιωθει από ένα φυσιολογικο διαδεκάχρονο καιδι μέσα σε τέσσερεις μένο μήνες. Αν δεν τον φορτώσουν και με διλλα πρόγματα, τα περισσότερα θα τα μάθει κι από μένου του.

Επειδη ζούμε σε μια χοινωνία, που το να νοιαστει κανείς για τα πατέρια δεν είναι κάτι το αυτονόητο, κι επειδη πρέπει κάποιος να σώσει τα πατέρια από την οικογένεια τους, πρέπει να υπάρξει για τα περισσότερα απ' αυτα κάποιος "σχολείου".

Κάποτε πρότεινα την έδραση ΕΑΙΤΥΘΕΡΩΝ-ΜΙΝΙ-ΣΧΟΛΕΙΩΝ στη Νέα Ιόρκη, τα οποία θα αποτελούνταν από 28 πατέρια και 4 ενήλικες είναι δάσκαλο, μια νοικοκύρα που θα μαγειρεύει, ένα τελειόφοιτο κολλεγίου κι έναν περιθώριακο νέο. Μια τέτοια ομάδα θα μπορούσε να στεγαστει σ' οποιοδήποτε χώρο, σ' ένα άδειο κατάστημα ή σ' ένα παλιο σπίτι. Το σκουδαιότερο είναι, πως σαν ομάδα θα μπορουν να κινούνται στην πόλη, πρόγμα που 'ναι δυνατο, αφου η σχέση ενηλικων και πατέριων είναι ένα προς εκτα.

Οι εμπειρίες από το Πρώτο Σχολείο του Δρόμου στη Νέα Ιόρκη έδειξαν διτι τα έξοδα ενος τέτοιου μικρου σχολείου είναι λιγότερα απ' αυτα ενδι δημόσιου σχολείου, δικου η σχέση μαθητη - δάσκαλου είναι τριάντα προς ένα. / Στα πλαστια του κρατικου εκπαιδευτικου μας συστήματος, τα περισσότερα χρήματα ξεδινούνται στον τομέα της διοίκησης και σ' ακριβοκληρωμένους ειδικους για την συμπλήρωση του κενου που παρουσιάζεται στην τάξη απ' την έλλειψη επαφης. /.

Το σχολείο του Α.Σ.Ηήλ αποδειχνύει, διτι ένα πατέρι μπορει να πάει αυτόβουλα σχολείο. Το σχολείο διως πρέπει να βρίσκεται χοντα στο σπίτι, ώστε τα πατέρια να μπορουν να πηγαδνουν εκει εβδολα και να ξαναγυρνουν σ' αυτο. Η συντήρηση του πρέπει να γίνεται από το χρέτος, αλλα η διοίκηση να βρίσκεται στα χέρια των μαθητων, των γονέων και των δασκάλων.

Οταν τα παιδιά φτάσουν στην εφηβεία και σε ηλικία για να μπουν στο κολλέγιο, τότε η σημερινή αυταπάτη της εκπαίδευσης τους επιβάλλει να συνεχίσουν το σχολείο για όλα τέσσερα ή δέκα χρόνια. Κι αυτό, γιατί θεωρείται σαν ο μοναδικός τρόπος με τον οποίο μπορεί να αναπτυχθεί κάποιος σ' αυτό τον κόσμο. Το σωστό δικαίωμα των ν' ανοιχτούν στα παιδιά δύο το δυνατό περισσότεροι διαφορετικοί δρόμοι, και μια πληθώρα ευκαιριών για εναλλαγή.

Σύμφωνα με τον Τζέιμς Β. Κόναντ, περίπου ένα 15% των μαθητών είναι σε θέση να μορφωθουν με εξιτυχία από βιβλία και μέσα σ' ένα κατάλληλο εκπαιδευτικό περιβάλλον, δικαίως επίσης και να αποφασίσουν για το γυμνάσιο. Οι περισσότεροι μαθητές - που οι περισσότεροι απ' αυτούς είναι πραγματικά προκλιτικοί καταφέρνουν σε δραστηριότητες που επιθυμούν πολύ καλύτερα από μόνο τους ή σαν μαθητεύοντας, παρά απ' ότι θα τα καταφέρναν μέσω της τυποκοινημένης διδασκαλίας. Άλλοι είχαν περάσει τα προηγούμενα οκτώ χρόνια ακολουθώντας τα δικά τους εν διαφέροντα και κλίσεις, αντι να πλέζονται να εκπληρώνουν τις εντολές και τα χρονοδιαγράμματα δόλων ανθρώπων, οι περισσότεροι τότε νέοι θα είχαν σχηματίσει μια καθαρή εικόνα του τι θέλουν, και πολλοί απ' αυτούς θα είχαν βρει το επάγγελμα που τους ταίριάζει.

Δεδομένου ότι μόνο ένα τέσσερα μικρό ποσοστό μαθητών υποβάλλεται σ' αυτή τη μέθοδο διδασκαλίας, το σημερινό γυμνάσιο μπορεί να χαρακτηρίστε αντιοικονομικό. Προτιμότερο θα ταν να επιστρέψουμε στα παλιά προκαταρκτικά σχολεία με τους 60 μαθητές και τους τρεις δασκάλους - έναν για φυσική, έναν για κοινωνιολογία κι έναν για θεωρητικές εκπαιδύμες - που θα προετοιμάζουν αυτό το 15% για τις εισαγωγικές στο κολλέγιο. Ήταν τέτοια "ακαδημία" θα μπορούσε να ιδρυθεί σαν τμήμα ενός πανεκπιστημάτου, και να διοικείται απ' αυτούς οι δάσκαλοι θα ήταν προχωρημένοι φοιτητές, που θα τους ευχαριστούσε η διδασκαλία και που θα μπορούσαν με τον τρόπο αυτό να κερδίσουν χρήματα κάνοντας παράλληλα και το διδακτορικό τους. Σε ένα τέτοιο κλασισμό, δημιουργούμενο του προγράμματος διδασκαλίας θα ήταν εκπαιδημονικό, κι δημιουργικό στη διαδικασία μάθη-

σης δεν θα συμμετείχαν μαθητές χωρίς εκπαιδημονικό ενδιαφέρον, θα μπορούσε εύκολα ένας θεωρητικά καταρτισμένος νέος να προετοιμαστεί μέσα σε τρία ή τέσσερα χρόνια για το πανεπιστήμιο - με λιγότερο από τρεις ώρες διδασκαλία τη μέρα.

Οταν οι νέοι, που δεν παρακολούθησαν αυτον τον ακαδημαϊκό τρόπο διδασκαλίας αναγκαστούν να κάνε σχολείο, συμβαίνει να αποθαρρύνονται οι περισσότεροι και να αποχενώνονται οι καλύτεροι. Άτομα δικαίως οι νέοι, που βρίσκονται κάτια από κήδες μονά και οικονομική εξάρτηση, στερούνται σεξουαλικής και κολιτικής εμπειρίας; καθώς και περιπέτειας. Εκείδη δικαίως ο ενεργητικός νέος επικένευε στην απόκτηση των εμπειριών αυτών, το μόνο που παράγουμε τελικά είναι ένα βαθύ χάσμα ανάμεσα σ' αυτον και τον καταπλεστικό κόσμο των ενήλικων. Παράγουμε δηλαδή μια νεανική υποκουλτούρα, ανακτούντας έτσι την ανάπτυξη του.

Τα σχολεία δεν είναι ικανά από μόνα τους να διδάσκουν δλες τις τέχνες, τις επιστήμες, τα επαγγέλματα και τις δεξιότητες που ισχυρίζονται δια διδασκουν. Όσον αφορά ορισμένα επαγγέλματα -πως κοινωνικοί λειτουργοί, αρχιτεκτονες και παιδαγωγοί - μου φαίνεται επιζήμια η απόκτηση γνώσεων από κάποια σχολή, αφού αποδεικνύεται σαν ένα άσκοπο εμπόδιο στο δρόμο προς τέτοια επαγγέλματα. Οι περισσότερες τεχνικές γνώσεις και δεξιότητες αποκτούνται στην πράξη, στο γραφείο ή στο εργοστάσιο. Η δουλεια εκεί απαλτει απ' τον οποιονδήποτε να αποβάλλει, πράγμα δύσκολο, δια τη είχε ήδη μάθει με κόπο για τις σχολικές εξετάσεις.

Για να αποκτήσει κάποιος τις τεχνικές γνώσεις ενος ειδικευμένου εργάτη ή ενος μέσου τεχνικου επαγγέλματος, χρειάζεται πρακτικη επαγγέλματικη εργασία από 3 βδομάδες μέχρι ένα χρόνο, -χωρίς προηγούμενη φοίτηση σε σχολείο. Η σημασία της αποκαλούμενης "FUNCTIONAL LITERACY"/λειτουργικου αλφαριθμητισμου/ ή μιας λειτουργικης ικανότητας για ανδρώση και γραφη, έχει υπερεκτεινθει. Ο τρόπος μάθησης είναι πολύ πιο σημαντικός από την ικανότητα μάθησης σης. Το μέτρο που είναι δημιουργικο στον τομέα της τέχνης, των θεωρητικων επιστημών ή της φυσικής, θα ακολουθει κάντα

τον δικό του δρόμο, στον οποίο το σχολείο θά 'ναι εμπόδιο. Τις ζένες γλώσσες τις μαθαίνει χανεις πολυ καλύτερα ταξι - δενοντας στο εξωτερικό, παρα μέσα από τα βιβλία. Είναι παρά - λογο να δημιουργούμε για τους νέους τημάτα κοινωνικών ε - πιστημών, κριτικής της λογοτεχνίας και φιλοσοφίας απ' τη στι - γμη όπου τους στερούμε την ευθύνη και την εμπειρία μέσα στη κοινωνία.

Τα περισσότερα χρήματα που ξοδεύουμε σήμερα για τα σχο - λεία και τα κολλέγια, θά 'πρεπε να τα ξοδεύουμε για την δι - δρυση κέντρων πρακτικής εξόπλισης. Θά 'πρεπε επίσης να χο - ρηγούνται χρήματα για ταξίδια, βιβλιοθήκες, δικιας επίσης για ανεξάρτητη έρευνα και μελέτη, για προγράμματα πολιτικών φοι - τητικών οργανώσεων και ενώσεων, για την επιτροπή πολιτικών δικαιωμάτων, για τις ειρηνιστικές οργανώσεις και για τα γρα - φείλα απασχολήσεως εργατικού δυναμικού, που εδρεύουν σε προβ - ληματικές αγροτικές περιοχές και γκέτο των πόλεων.

Η δημοκρατία μας θα αποκτήσει υπόσταση, μόνο διαν δημι - ουργήσουμε ένα αντίβαρο στον υπερβολικά συγκεντρωτικό χα - ρακτήρα του σημερινού συστήματος πληροφόρησης, κατευθυνόμε - νης έρευνας και εκπολιτιστικής βιομηχανίας. Οταν αποκτήσου - με χιλιάδες μικρούς, ανεξάρτητους τηλεοπτικούς και ραδιοφω - νικούς σταδίους, τοπικές εφημερίδες ακαλλαγμένες από κοιν - συμπόλιο και διαφημίσεις λιανικού εμπορίου, πολιτειακά θέα - τρα, αξιόλογα περιοδικά, τοπικά αντιγραφειοκρατικά κέντρα κοινωνικής αυτοβοήθειας, μικρά επιστημονικά εργαστήρια και πειραματικούς σταθμούς που δεν θα υπακούουν σε καμία κεν - τρική διεύθυνση – κι δια αυτα σε μεγάλη έκταση. Τα ιδρύματα αυτα θα αποτελούσαν κατάλληλους χώρους μάθησης για διους εκείνους τους νέους που θά 'χαν το ανάλογο κέφι, και θά ήταν αντίθετο στο σχολικό θεσμο.

Η ιδανική περίπτωση θά ήταν, η ίδια η κοινωνία να παρέ - χε την εκπαίδευση. Ήταν ιδεώδης κοινωνία που διανταταλ από τις ει - ευκαρίες εκείνες που παρέχει, και που είναι κατάλληλες για μια δράση πραγματικά ωφέλιμη.

Οι προτάσεις μου εδω, πλησιάζουν κατα πολυ αυτο το ιδα - νικο. Για πολλαπλασιάσουμε τις διανατόητες εκπλογής, θά έπρε

πε να είμαστε σε θέση να βρούμε για κάθε ένα παιδί το δρό - μο που το ενδιαφέρει, πράγμα που σήμερα συμβαίνει μόνο σε λίγες περιπτώσεις, κύρια προβληματικών παιδιών. Η επιλογή που κάνει ένα παιδί, συχνά είναι τυχαία και αστόχαστη, και στις περισσότερες περιπτώσεις μερικής διάρκειας. Μέσα σ' αυτη δικιας την διαδικασία έχει χανεις τις καλύτερες ευκαρίες να αναπτυχθει πάνω σε σοβαρες βάσεις. Το σκουδιαίτερο για έναν νέο άνθρωπο είναι να συνειδητοκοινήσει πως αποτελει αυτόνο - μη οντότητα και πως δεν είναι δυνατο να προσφέρεται και να υποταχθει σε ένα σύστημα θεσμων.

Δεν γνωρίζω αν αυτες οι απορίκες λύσεις είναι πιο δύσκο - λες ή πιο εύκολες απ' τις ήδη έτοιμες, που στην πραγματικό - τητα δεν ταριχάζουν σε κανέναν και προχαλουν πάντα διο - και περισσότερη ακείθεια. Άπο την άλλη πλευρα το "Σάμα Προ - στασίας Πολιτών"/μια μορφη Οργανισμου εργατικου δυναμικου, που δίδρυσε ο Ροΐζελτ στην περίοδο της οικονομικής κρίσης, σ.τ. γερμανου μεταφρ./ Έδειξε στα χρόνια της δεκαετίας του 1930, πως η εθελοντικη εργασία των νέων μπορει να είναι οι - κονομικα χρήσιμη, ενω αντίθετα η πληθώρα των τέσσες και των εξετάσεων εξυπηρετει μόνο το σχολείο και κανέναν άλλο.

Εξάλλου τη διανατόητα για απομνωση, πρεμία για με - λέτη και στοχασμο, δεν την χρειάζεται κανεις στα νιάτα του αλλα στην προχωρημένη ηλικία. Οι αρχαίοι Ελληνες το γνώρι - ζαν αυτο και διέθασκαν μόνο σε ενήλικες – πάνω απο 30 ή 35 – αυτα που εμεις σήμερα διδάσκουμε στα κολλέγια. Κάποτε τον φιλοσοφικο στοχασμο τον είχε αναλάβει η εκκλησία. Σήμερα α - ναζητάμε τον διαλογισμο στις οξυμένες συζητήσεις των δια - λέξεων.

Παρδοια προβλήματα αντιμετωπίζουμε και στα πανεπιστή - μια. Παραφουσκώνουμε τους φοιτητες με γνώσεις που δεν εκπ - υμουν, κι διχι μόνο μ' αυτο, αλλα και με γνώσεις που δεν προ - κειται ποτε να χρησιμοποιήσουν. Ήτε το να δέχονται στις δου - λιες αυτους που έχουν τα ανάλογα διπλάματα, εμποδίζουν διους τους υπόλοιπους άνθρωπους να πάρουν τις γνώσεις που χρειά - ζουται και επιθυμουν. Είναι παράξενο, πως η ακαδημαϊκη μόρφω - ση απέτυχε στον σκοπο της, διαν ένας τέσσο μεγάλος αριθμος

παιδιών φοίτει στα σχολεῖα, δίχως να αποτρέψει τις δυσδρεστες συνέπειες που έφερε στην κοινωνική κατανομή του πληθυσμού, στην κοινωνία, στην πολιτική κατάσταση που επικρατει στον κόσμο, στην επικοινωνία ανάμεσα στους ανθρώπους και στην ανάπτυξη της επιστήμης.

Ο καθένας μπορει να αναρτηθει, πώς μπορει κάποιος που επει 20 χρόνια εκπλήρωνε αναγκαστικα τις διατάξεις των πραγμάτων που θέσκιζαν άλλοι, να εκκλήσει τώρα αυτόνομα και υπενθυνα τις απαλτήσεις του επαγγέλματος του απέναντι στους πελάτες και την κοινωνία; Άπο την ίδια τους την εξέλιξη, οι ανεξάρτητοι επαγγελματίες μεταμορφώνηκαν σε επαγγελματικές ομάδες, που η ρθμιση των εργασιών τους, οι λειτουργίες διορισμού και ελέγχου αφέθηκαν σε μεγάλο βαθμο στο κράτος, όπου δεν είναι αριθμό για κάτι τέτοιο.

Κατα την απονομη των δικλαμάτων θα έκρεπε να δίνεται με γαλντερη προσοχη στη λειτουργικότητα τους, παρα στους διαφορους δισχετους ακαδημαϊκους τίτλους, και να γίνει κάποια προσπάθεια να ακαλλαγουν μερικοι απο την μανία να μοιράζουν δικλώματα για κάθε επάγγελμα.

Τα πανεκιστήματα είναι τα κατ'εξοχην κέντρα εκπαίδευσης για ανώτερα επαγγέλματα. Οι διδάσκοντες συνεπως σ' αυτα τα ιδρύματα δεν θά 'πρεπε να είναι πάν' απ' δλα καθαρα " ακαδημαϊκοί ", αλλα άνθρωποι που νοιώθουν υποχρέωση να μεταδώσουν τις γνώσεις τους στην επόμενη γενια, άνθρωποι που κλίνουν προς μια ανθρώπινη και μελλοντικα ανοιχτη εκπαίδευση. Η εκπαίδευση αυτη θα είναι ανθρώπινη εκείδη οι επιστήμες θα επικοινωνουν μεταξυ τους και θα είναι ανοιχτες, και εκείδη οι νέοι δεν θα εξαναγκάζονται να ενεργουν κάτια απο την πλεση των θεσμων. Μια τέτοια κοινότητα απο διδάσκοντες και διδασκόμενους μπορει να είναι μικρη σε μέγεθος. Δεν χρειάζεται να περιλαμβάνει περισσότερους απο 150 φοιτητες και 10 καθηγητες. Αυτο ήταν περίπου και το μέγεθος ενος μεσαίωνικου πανεπιστήμιου. Φυσικα στη βάση τέτοιων αριθμητικων αναλογιων θα πραγματοποιοταν ενκολα η πρασινη επαφη ανάμεσα σε διδάσκοντες και διδασκόμενους.

Σήμερα οι φοιτητες έχουν δικαιωμα συμμετοχης στη λήψη α-

κομισσεων κύρια εκείδη αποδειχτηκαν τα μεν ιδρύματα των "Ενθήλικων" αναριθμοι, οι δε διδάσκοντες του πανεκιστημπου ανελιχθινεις. Οι καθηγητες βέβαια θα συνεχίσουν να διδάσκουν αυτο που οι ίδιοι θεωρουν σωστο. Γιαυτο το λόγο συμβουλεων τους φοιτητες μου να κρατησουν τη σάση στην οποία τους προτέκει ο Πέτρος Κροκότκιν στο "Γράμμα προς τους νέους":

"Ρωτήστε τους καθηγητες: Πώς πρέπει να μοιάζει ο κόσμος στον οποίο θα σου δρεσε να ζεις; Ποια είναι τα ιδιαίτερα χαρίσματα σου, και τι κάνεις για να φτιάξεις έναν καλύτερο κόσμο; Τι γνώσεις χρειάζεται κανεις γιαυτο; Να έχετε την απαλτηση απο τους δασκάλους σας να σας διδάσκουν αριθμως αυτα τα πράγματα."

Οκοιος καθηγητης έχει πάρει στα σοβαρα το επάγγελμα του, θα είναι ευτυχης απο μια τέτοια απαλτηση.

Η ιδέα ενος "Κολλέγιου Ελενθερων Τεχνων" είναι αρκετα καλη. Είναι διμορφο να διδάσκεται το άτομο μια κοινη κουλτούρα και να διαμορφώνεται τόσο σεν πρασινικότητα δσο και σαν πολιτης, πρόγμα που σήμερα δεν συμβαίνει. Έχει αποδειχτει, πως το πρόγραμμα διδασκαλίας του κολλεγίου επηρεάζει πολυ λόγο τις βαθεια ριζωμένες διαθέσεις του ατόμου, και πως οι περισσότεροι άνθρωποι που θα μπορούσε να αποκαλέσει κανεις πραγματικα "μορφωμένους", έχουν αποκτησει την μόρφωση τους έξω απο το σχολείο.

Οι νέοι μαθαίνουν πολλα περισσότερα απο την ιδεολογία και την πρακτικη του κράτους διαν αρνούνται να πάνε στο στρατο, παρα διαν αποφοιτουν απο το τμήμα 412 της πολιτικης επιστήμης. Αν σήμερα φαίνεται να έχουν τόσο πολυ επεκτείνει τη δράση τους τα πανεκιστήματα, αυτο οφείλεται στο το κράτος και η βιομηχανία τους αναδέσουν διάφορες έρευνες για λογαριασμο τους - πρόγμα που δεν έχει καμια σχέση με τη διδασκαλία.

Ολοι οι τομεις της εκπαίδευσης είναι προστοι στις ανάγκες, στις επιδυμίες, στην ελενθερη επιλογη και στην προσπάθεια α. Δεν υπάρχει καμια ανάγκη για εξαναγκασμο ή εξωτερικη παρακίνηση μέσω απειλων και βραβείων. Δεν ξέρω αν η ιδέα που περιέγραφα κοστίζει περισσότερα χρήματα απο διε σκαταλα το σημερινο σύστημα, μιας και δεν είναι εύκολο να φανταστει κα-

νεις τους σκοπους που θα ακαιτούσαν πλο ρόλα χρήματα. Αυτό δημιώς που σίγουρα θα πρέπει να αποφεύγεται, είναι η σκατάλη των νεανικών χρόνων, που τα βιώνει κανείς μέσα από περιορισμούς, φευδαρισθήσεις και καταστροφική ορμή - δημος επίσης κι η προσβλητική και ταπεινωτική στάση των δασκάλων.

Ο Τζέιμς Κόλλεμαν υπολόγισε πως ο μέσος μαθητης του γυμνασίου βρέθηκε τα πραγματικά "εκεί" μόνο 10 λεπτά την ημέρα. Η ανάπτυξη των νέων μέσα στην κοινωνία είναι μια από τις σημαντικότερες της λειτουργίες, έτσι ώστε να γίνουν χρήσιμοι δύο στους έδιους τους εαυτούς, δύο και στους δύο. Γιαυτό πρέπει να δουλέψουμε για τον στόχο αυτό κολυ περισσότερο απ' ότι μέχρι σήμερα.

Οσο για τους διευθυντες των σημερινών σχολείων δεν θα τους έδινα ποτέ ούτε δεκάρα. Θα κατέστρεψα με μεγάλη ευχαρίστηση δύο αυτό το οικοδόμημα που λέγεται "σχολική κατεδα" - και μάλιστα με ήσυχη τη συνείδηση. -

BIBLIOGRAPHIE - PAUL GOODMAN

- Stoplight, 1941 (5 x 8 Press)
- The Grand Piano, Roman, 1942 (The Colt Press)
- The May Pamphlet, 1945
- The Facts of Life, Kurzgeschichten, o.J.
- Art and Social Nature, Essays, 1946 (Vince Publishing Company)
- The State of Nature, 1946 (Vanguard)
- Kafka's Prayer, psychoanalytische Kafkainterpretation, 1947 (Vanguard)
- Communitas (zus.mit Percival Goodman), Über Stadtplanung, 1947, überarbeitete Neuauflage 1960 (Vintage Book 174)
- The Break-Up of Our Camp, Erzählungen, 1949
- Faustina, Drama, 1949
- The Dead of Spring, Roman, 1949
- Gestalt Therapy (zus.mit Fritz Perls und Ralph Hefferline), 1951, Neuauflage 1973 (Pelican Book)
- Parents' Day, Roman, 1951 (5 x 8 Press)
- The Structure of Literature, 1954 (University of Chicago Press)
- The Young Disciple, Drama, 1955
- The Cave of Machpelah, Drama, 1959
- The Holy Terror, Roman, 1959
- The Empire City (enthält: The Grand Piano, The State of Nature, The Dead of Spring, The Holy Terror), 1959, Neuauflage 1964 (Macmillan Paper-

- backs)
- Our Visit to Niagara, Kurzgeschichten, 1960 (Horizon Press)
 - Growing Up Absurd, sozialkritische Studie, 1960 (Vintage Book 32)
 - Utopian Essays and Practical Proposals, Essays, 1962 (Vintage Book 247)
 - The Lordly Hudson, Gedichte, 1962
 - The Society I Live In Is Mine, Briefe, 1962 (Horizon Press)
 - Drawing The Line, erweiterte Ausgabe von The May Pamphlet, 1962 (Random House)
 - The Community of Scholars, schulkritische Studie, 63
 - Making Do, autobiographischer Roman, 1963 (Macmillan)
 - Compulsory Mis-Education, 1964 (mit The Community of Scholars: Vintage Book 325)
 - Jonah, Dramen (enthält: The Young Disciples, Jonah, Faustina), 1965 (Random House)
 - People or Personnel, über Dezentralisation, 1965 (Institute for Policy Studies)
 - Five Years, Tagebuchnotizen (1955-1960), 1967 (Vintage Book 499)
 - Like a Conquered Province, über "amerikanische" Moral, 1967 (1968 zus.mit People or Personnel Vintage Book 417)
 - Hawkweed, Gedichte (1942-1967), 1967 (Vintage Book 402)
 - North Percy, Gedichte, 1968 (Black Sparrow Press)
 - Adam and His Works (enthält: The Facts of Life, Break-Up of Our Camp, Our Visit to Niagara und fünf neue Kurzgeschichten), 1968 (Vintage Book 473)
 - The Open Cook, 1969 (Funk & Wagnalls)
 - Tragedy and Comedy: Four Cubist Plays, 1970 (limitierte Auflage von 200 Exemplaren; Blue Sparrow Press)
 - Homespun of Oatmeal Grey, Gedichte, 1970 (Vintage Book 654)
 - The New Reformation: Notes of a Neolithic Conservative, 1970 (Vintage Book 121)
 - Speaking and Language: Defence of Poetry, 1971 (Random House)

ΤΟ ΠΡΩΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ ΤΟΥ ΔΡΟΜΟΥ ίδρυθηκε τό 1964 από τόν Μάμπελ Κρίστι καὶ τώρα λειτουργεῖ στήν άνατολική πλευρά χαμηλά (ἡ Ἀνατολικό Χωριό) μέ 23 παιδιά, τά περισσότερα κάτω τῶν 10. Ἡ βασική, ὀρχική ίδέα ήταν νά δημιουργήσει κάτι σάν άντιδοτο στήν άποανθρωποποίηση τοῦ δημόσιου σχολειού συστήματος. Ἐκεῖ πού τό τελευταῖο, εἶναι τεράστιο, ἀπρόσωπο, καὶ γραφειοκρατικό, τό πρώτο σχολεῖο τοῦ Δρόμου εἶναι μικρό καὶ ἀτυπο καὶ ἡ διαχείρισή του εἶναι προσωπική, ἀπ' τούς μαθητές, τούς δάσκαλους καὶ τούς γονεῖς. Τήν διοίκηση τήν ἔχουν στά χέρια τους οἱ δάσκαλοι πού μεσολαβοῦν ἐλεύθερα μεταξύ μαθητῶν καὶ γονιῶν. Αὐτή ἡ ρύθμιση πέρα ἀπό τό δτι δημιουργεῖ ἕνα ψηλό διδασκαλικό ἥθινό, ἔχει καὶ θαυμάσια οἰκονομικά ἀποτελέσματα: τό κόστος γιά τόν κάθε μαθητή σέ αἴθουσες τῶν ἑφτά ἢ τῶν ὅκτω μαθητῶν εἶναι ἀνάλογο μ' ἐκείνο τῶν δημόσιων σχολείων μέ τίς τάξεις τῶν τριάντα μαθητῶν. Ἡ ἑκλογή ἐνδέ σχολείου μέ εύκολεις εἶναι ἐπίσης ἔνας σημαντικός παράγοντας στήν οἰκονομία τῆς ἐπιχείρησης. Πρός τό παρόν, νοικιάζουμε αἴθουσες, χῶρο γιά παιχνίδια, γυμναστήριο, αἴθουσα τέχνης, κι ἔνα ξελουργεῖο στό Emaugu-Q Midtown YMHA στήν άνατολική τη δδό. Ὑπάρχουν πολλές τέτοιες δυνατότητες στήν πόλη τῆς N.Y. καὶ ἀείζειν νά σημειώσω δτι τίποτα ἄλλο δέν χρειάζεται γιά νά ξεκινήσεις ἕνα σχολεῖο, παρά χῶρο, δάσκαλους καὶ μαθητές. Ἡ χρηματοδότηση εἶναι κάτι πού βρίσκεται. Τό πρώτο σχολεῖο ἔχει τεράστιες ἀνάγκες χρημάτων, ἄλλα αὐτό μετράει λίγο, μιά πού δ σκοπός του ήταν νά δημιουργήσει μιά ποιότητα ἐκπαίδευσης καὶ νά δοκιμάσει πειραματικές μεθόδους, σέ μιά κατεύθυνση πού πολύ λίγοι ἔχουν δοκιμάσει νά πειραματιστοῦν. Τό σχολεῖο ἔχει ἐπιβιώσει τόσο καρό χάρη σ' ἔνα δάνειο πού διέθεσε ἔνας ιδιώτης δωρητής. Ἀργότερα, μᾶς ἀναγνώρισε ἡ ἐπιτροπή παιδείας τῆς N.Y. καὶ μᾶς δόθηκε ἔνα προσωρινό ἐπίδομα. Ἀπό φυλετική ἀποψη τό σχολεῖο εἶναι σέ ἀκριβή ἀναλογία μέ τήν φυλετική σύνθεση τῆς γειτονιᾶς: ἔνα τρίτο σχεδόν

νέγροι, ἔνα τρίτο πορτορικάνοι, ἔνα τρίτο "λευκοί". Μερικές ἀπ' τίς οἰκογένειες εἶναι γυμνασιακοῦ ἐπίπεδου, οἱ περισσότερες δχι. Τό νοητικό ἐπίπεδο τῶν παιδιῶν κυμαίνεται μεταξύ ὀργοῦ-κανονικοῦ καὶ φτάνει μέχρι τό ενθυές. Μερικά ἀπ' αὐτά ήρθαν σέ μᾶς μέ πρόβλημα μάθησης ἀκόμα. Θάθελα πρῶτα λοιπόν νά θέω μερικά πράγματα σέ σχέση μέ τήν φιλοσοφική ἀποψη ἐνδέ ἐγχειρήματος δπας τό Πρώτο σχολεῖο, μετά μέ τίς μεθόδους του καὶ τέλος τί καταφέραμε μέχρι τώρα.

"Ἀπ' τήν ἀποψη τῆς κατεστημένης ἐκπαίδευσης, τό σχολεῖο τοῦ δρόμου θεωρεῖται ριζοσπαστικό καὶ πειραματικό. Δεύ ὑπάρχουν βαθμοί, βαθμολόγια, ἀνταγωνιστικές ἔξετάσεις. Κανένα παιδί δέν εἶναι ἀναγκασμένο νά διαβάσει ἢ ν' ἀπαντήσει, δταν δέ θέλει. Τά παιδιά εἶναι ἐλεύθερα νά μιλοῦν μεταξύ τους, νά κοιτάν τή δουλειά τοῦ ἄλλου, νά φεύγουν ἀπ' τήν αἴθουσα κι ἀπ' τό σχολεῖο ἀκόμα, νά συμβουλεύονται δ ἔνας τόν ἄλλον, νά μιλᾶν μέ τούς δασκάλους δποτε κεφάρουν! Ἀρκετούς κανονισμούς τούς ἐπέβαλαν αὐτοί οἱ ἴδιοι σέ συγκεντρώσεις σέ στύλο βουλευτικό σῶμα (ἔνα κοινοβούλιο δπου μπόμπιρες τῶν ἔξι διαικονίουν καὶ ὑπογραμμίζουν ἔνα σωρό πράγματα) κι ἄλλων διάφορων δραστηριοτήτων. "Οσο ἀπλό καὶ νά φανεται, εἶναι πρακτικές πού δέν ισχύουν ούτε σέ ιδιωτικά σχολεῖα. Οσοι δμας ἀπό τούς ἀναγνώστες ἔχουν διαβάσει Νήλ θά ξέρουν δτι τό πάρχουν καὶ πιό ριζοσπαστικές ἀπόψεις καὶ μορφές-πού ἐμεῖς δέν μποροῦμε νά ἐφαρμόσουμε πρακτικά μέσα στήν ἀναγκαία καθημερινότητα τοῦ πρώτου σχολείου. Ἀπ' τή δικιά τους ἀποψη, διευθύνουμε ἵσως ἔνα σχεδόν συμβατικό σχολεῖο. Ἡ διάσταση δέν εἶναι τόσο ἰδεολογική δσο τό πῶς οἱ πρακτικές καθημερινές ἀνάγκες κι δτι χρειάζεται ν' ινιιμετωπιστεῖ ἀμεσα σέ ἀναγκάζουν νά κοντρολάρεις ἔνα σχολεῖο στή Νέα Υόρκη. Καὶ θά δώσω ἄδω νά παράδειγμα, ἀφού μόνο μιά μεταφορά ἀπ' τή ζωή μπορεῖ νά μεταδώσει τό είδος τῆς ἀντίφασης πού πραγματικά περικλείει. Πιστεύουμε-δπας δ Νήλ καὶ πολλοὶ ἄλλοι-δτι τό σχολεῖο δάπρεπε νάναι ἐντελῶς ἐθελοντικό κι δτι οἱ νεαροί-δς πούμε ἀπό 9-12, δάπρεπε νά μπαίνουν στό σχολεῖο σά σέ καφενεῖο, καὶ πιό πολύ δάπρεπε-θεωρητικά-νά γυρνᾶν στήν πόλη, νά χαζεύουν, νά παρατηροῦν, νά μπλέκονται-νά κάνουν δτι τούς λάχει μέ δυσ λόγια. Πέρυσι είχαμε μιά παρέα ἀγοριών μέ τέτοιες συνήθειες. Καὶ οἱ πέντε ἐφυγαν ἀπ' τό δημόσιο πού ήταν οἱ πρῶτοι βάνδαλοι καὶ σιασιάρχες. Θεωρητικά οἱ καθηγητές συμφωνοῦν δτι δάπρεπε νάχει δοθεῖ σ' αὐτά τά παιδιά μεγαλύτερη ἐλεύθερία, καὶ μεῖς αἰσθανθήκαμε συμβιβασμένοι γιατί ἀναγκαστήκαμε νά μή θελουμε νά τριγυρνᾶν, πρῶτα γιατά δά μποροῦσαν νά γίνουν δικαιολογημένη λεία κάποιου ἀστυνομικοῦ, κι ςτερα γιατί καὶ μεῖς, σέ περίπτωση

φασαρίας, θά γινόμασταν εύκολη λεία κάποιας δίκης. Άλλα στήν πραγματικότητα τό πρόβλημα ποτέ δέν έκδηλώθηκε. Αντού οι κλασικοί σκασιάρχες ήρθαν στό σχολεῖο άφοσιωμένοι καὶ ποτέ δέν προτάθηκε μεταξύ τους καμιά ριψοκίνδυνη ἢ ξεδος. Μετά λίγους μήνες άποφασίσαμε νά ρισκάρουμε τίς ἐπιψυλάξεις μας. Τό σχολεῖο χάριζε ποδήλατα. Ἐπαιρνε δὲ καθένας ἔνα ποδήλατο καὶ θά πλήρωνε ἀντί γι' αὐτό τό γεῦμα του. Καὶ τότε μ' ἔνα δρκετά μεγάλο, ποσοστό ἐνθάρρυνσης ἐφυγαν-ή μᾶλλον ἐμεῖς προσπαθήσαμε νά τούς κάνουμε νά φύγουν. Γεγονός εἶναι δτι δέν θάφευγαν. Καὶ φτάσαμε νά καταλάβουμε δτι γι' αὐτά τά "περίεργα" παιδιά-πού είχαν σταμπαριστεῖ ἀπ' τή βία τοῦ φόβου-δέν υπῆρχε τίποτα δλλο τόσο γοητευτικό καὶ ἐποικοδομητικό στήν πόλη δλδκληρη δσο τό σχολεῖο τοῦ μιαλοῦ τους, τό δικό τους σχολειό. Δέν τά λέω αύτά γιά νά δικαιολογήσω τό σχολειό μας (θά ήταν ήλιθιο, ἀφοῦ καὶ στήν καλύτερη περίπτωση δικόμα, τό σχολεῖο δέν εἶναι τίποτα δλλο ἀπό σχολεῖο) δλλά γιά νά δείξω τίς δικραίες διάγκες καὶ ἔξαρτησεις κι αύτῶν τῶν παιδιῶν κι δχι μόνο αύτῶν πού ἔχουν διαπτύξει τόν φυσιολογικό βαθμό διανέκαρτησίας τῶν 12 χρόνων. ἘΤσι, μᾶς μπήκε τό πρόβλημα, καὶ διεολογικά καὶ στήν πρακτική του ἀντιμετώπιση, τοῦ κατά πόσο ἡ τακτική μας ἐρχόταν πρόσωπο μέ πρόσωπο μέ τήν ἐλευθερία, στό κάτα-κάτω ἐμεῖς ήμασταν οἱ δάσκαλοι-ἐκτός θέματος δηλαδή. Δέν νοιώσαμε διαγκασμένοι νά διαπαντήσουμε στίς διάγκες αύτῶν τῶν παιδιῶν. Κι ἔτσι φτάσαμε νά καταλάβουμε δτι δέν πειραματιζόμαστε μέ διάφορες "τακτικές". Σέ μερικά παιδιά μπορεῖ νά δοθεῖ μεγαλύτερη ἐλευθερία (νά τό δεχτούμε καὶ νά τό χρησιμοποιήσουμε), σέ δλλα χρειάζεται μιά πιό ανστηρή συμπεριφορά. (κατ' ἀπάτηση ἐνός είδους κάποιας σταδερής χαρακτηριστικῆς καθοδήγησης τής πρώιμης παιδικής ήλικιας). Εἶναι φανερό δτι πίσω ἀπ' δλλ' αύτά, υπάρχει μιά τακτική διαχωρισμῶν, τό διανικό τής διάπτυξης τής διομικότητας καὶ ή σχέση τῶν ἐπιβοηθητικῶν, μέ τήν πλατιά διορθωτικῶν παρεμβάσεων τῶν δασκάλων. Ἐμεῖς ποτέ δέν έκφράσαμε μιά τέτοια τακτική κι ούτε νομίζουμε δτι χρειάζεται. Τό καλύτερο πού μπορούμε νά κάνουμε εἶναι νά διατιμετωπίζουμε τό κάθε παιδί στά δικά στου δρια μέσα. Ἀπ' τήν δλλη μεριά διώς, καὶ τά παιδιά δά πρέπει ν' διατιμετωπίζουν τούς δασκάλους μέσα στα δικά τους δρια. Δέν θά μπορούσε νά δοθεῖ δλλιώς ἡ πραγματική εικόνα τής κοινωνικῆς συναναστροφῆς-ἄν εἶναι αύτή ἡ δλη υπόθεση. Καὶ μιά ἀπό τίς πιό οίκειες-σκηνές τοῦ σχολείου μας, δληδινά, εἶναι αύτή πού ἔνα ἔξαρχονο μέ τά χέρια στή μέση τσακώνεται μέ κάποιο δάσκαλο πού θεωρεῖ δτι προσπαθεῖ νά τό "έξουσιάσει". Δέν θά μπορούσε νά δοθεῖ μεγαλύτερη ἐλευθερία σ' ἔνα παιδί ἀπ' αύτή-ή θά μπορούσε μέ τό οίσκο νά βρεθεῖ τό παιδί σ' ἔνα ψευδές περιβάλλον

δπου οι δάσκαλοι δέν είναι υλικές δυτικήτες παρά
ένσαρκώσεις κάποιας ἐπιθυμητῆς οὐτοπίας. Ἐννοεῖται
μετά ἀπ' αὐτά πώς πολλά πράγματα, ἔξαρτῶνται ἀπ' τὴν
κατάλληλη ἑκλογή προσωπικού. Ἀλλά αύτό είναι πάντα
πρόβλημα. Ἡ Ἰδεολογία-θεωρητικά-μετράει λίγο.
Θαυμάζουμε τὸν Νήλ καὶ νομίζω ὅτι δέν διαφωνοῦμε σέ
τίποτα μαζί του καὶ ἔχουμε πάρει πολλούς μαθητές του
δασκάλους μας, πού δλοι χρησιμοποιούν τόσο συχνά τίς
Ιδέες του σάδι μεταφορικές ἑκφράσεις τῶν δικῶν τους
ἀναγκῶν. Παρ' ὅλ' αὐτά μπήκαμε σέ χοντρούς μπελάδες για
νά βροῦμε Ικανούς δασκάλους, μέ προσωπική ἀκτινοβολία
καὶ εύγένεια, καὶ μέ τή συνείδηση ὅτι ἡ ἐπιθυμία τοῦ
παιδιοῦ νά μάθει δέν διτερεῖ σέ τίποτα μπρός στή
γοητεία πού δάσκει σ' αὐτόν τὸν ίδιο δικός συνοικιά
κι ὅτι ἐπομένως οι δάσκαλοι πού ζοῦν μέσα στόν κόσμο με
μιά δικιά τους δυναμική είναι καὶ τά κατάλληλα πρόσωπα
γιά νά ἔρθουν σ' ἐπαφή μέ τά παιδιά. Ὑπάρχουν ἔτσι,
σημαντικές διαφορές ἀπό τάξη σέ τάξη. Μιά αἵθουσα θά
είναι σχετικά τακτική, σχετικά ήσυχη, μιά ἄλλη σχετικά
θορυβώδικη κι ἀνάστατη.

Δέν θά μποροῦσε νά γίνει ἄλλιως καὶ καλά κάνει κι είναι
ἔτσι. Μέ βασικό δεδομένο ὅτι δέξαναγκασμός είναι παρα-
λογισμός, ἡ ἀνταγωνιστική μάθηση ἔνας βιασμός τῆς φύσης
καὶ ἡ γραφειοκρατική διαχείριση δικύριος δρόμος (ἢ ἡ
παρακαμπτήριος) γιά τή δουλεία, δέν βλέπουμε τό λόγο νό^ν
ένοποιηθοῦν οἱ τακτικές τῶν διαφόρων δασκάλων. Κι ἀφού
οἱ μαθητές, οἱ δάσκαλοι καὶ οἱ γονεῖς βρίσκονται σέ
συνεχή ἐπαφή καὶ είναι γνωστές οἱ ἀπόψεις τους, δέν
ὑπάρχει πιθανότητα νά περάσει ἀπαρατήρητη κάποια
δηποιαδήποτε ἀναρμοδιότητα.

ΟΜΑΔΕΣ ΜΕ ΕΛΑΣΤΙΚΑ ΟΡΙΑ

Οι μαθητές είναι χωρισμένοι σε τρεῖς τάξεις καὶ κάθε τάξη διατάσσονται σ' ἓνα συγκεκριμένο δάσκαλο, διὸ καὶ συχνά γίνονται διακατατάξεις για ειδικές δραστηριότητες δηποτες διδασκαλία χοροῦ, μουσικῆς, γυμναστικῆς κ.λ.π. Φυσικά ἡ ἡλικία είναι τό κύριο κριτήριο γιά τό σχηματισμό τῶν τάξεων, ἀλλά παίζουν ρόλο κι ἀλλοι παραγόντες. "Ενα κοριτσάκι, γιά παράδειγμα, ἔνα πανέξυπνο κι ἀνήσυχο παιδί, ἐβραιοιταλίδα, διτώ χρονῶν, ήθελε νά βρίσκεται καὶ μέσα στό γκρούπ τῶν μικρότερῶν της πεντάχρονων-έξαχρονων καὶ μέ τούς δικτάχρονους-δεκάχρονους. "Ήταν σχεδόν ζωτικό γι 'αντήν, μιά πού ἀπ' τή μιά ήταν ἀναπτυγμένη καὶ ίνανή νά τό κάνει, ἀλλά γιατί παράλληλα βασανίζοταν ἀπό ἓνα σωρό ἀλυτα προβλήματ τῆς προσχολικῆς της ἡλικίας. Συμπεριφερόταν ἐντελῶς διαφορετικά στά δύο γκρούπες, προσπαθώντας νά είναι συνεργάσιμη καὶ στοργική μέ τούς μικρότερους καὶ διασπαστική μέ τούς συνομήλικούς της. Προφανῶς τά χρειαζόταν καὶ τά δύο, καὶ μεῖς διπωσδήποτε δέν θά

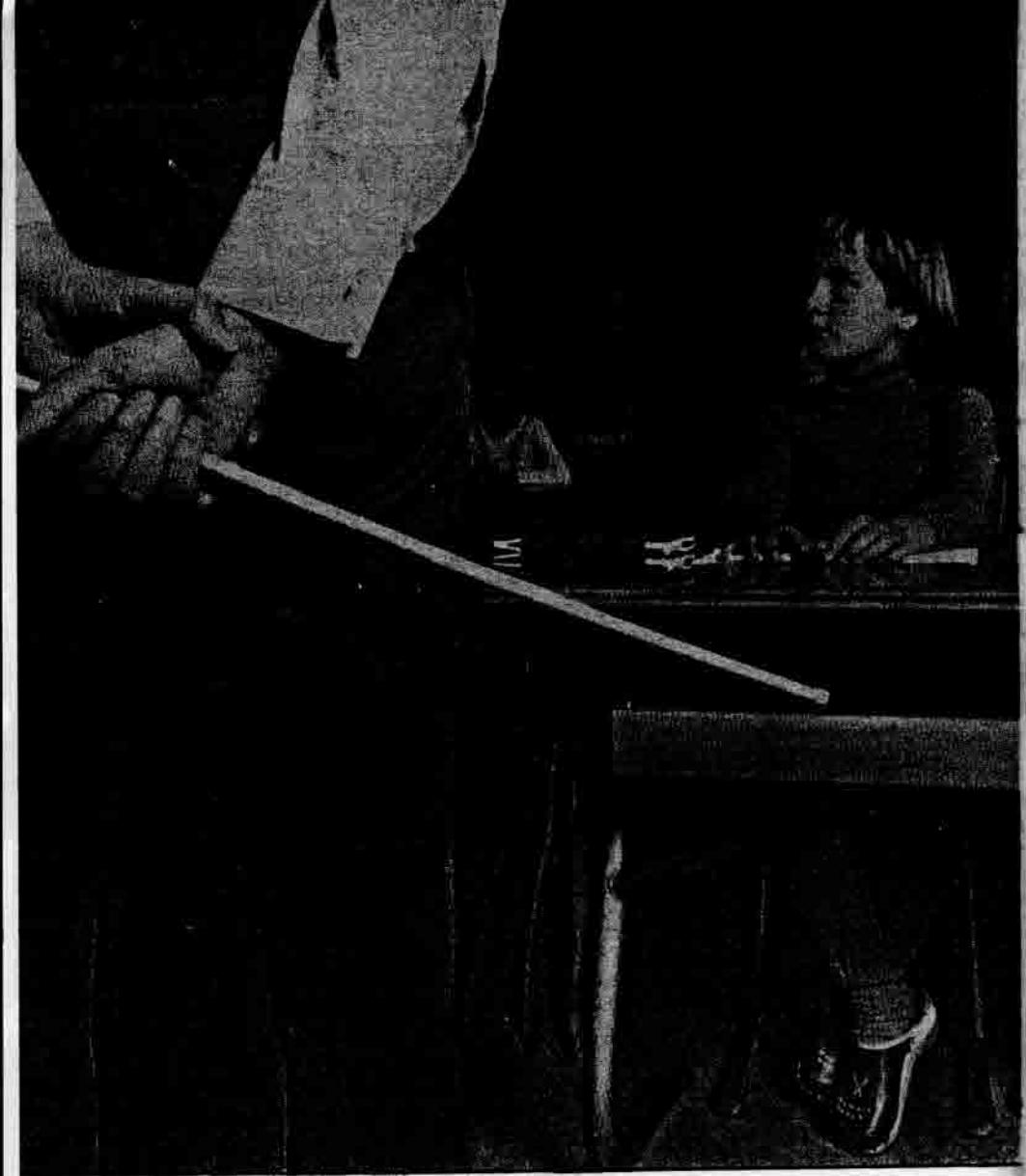
μπορούσαμε νά σκεφτούμε τίποτα καλύτερο άπ' αύτό πού ή
ζδια εκδήλωσε καί ρύθμισε γιά τόν έαυτό της. Οι αυτό-
διορθωτικές δυνάμεις τούν νέου διαρρώπου κι αύτές πού
άναζητούν τήν ύγεια μέσα του, είναι τεράστιες, καί δπου
ήταν δυνατόν έμείς προσπαθήσαμε ν' άκολουθήσουμε τίς
άποδεξεις τῶν ζδιων τῶν παιδιῶν. 'Ο Βιτσέντσος, ξνας
μικροσκοπικός, πανικόβλητος, ξεπνος έννιαχρονος
Πορτορικάνος, διχαζόταν δυνάμεσα στή μία θέλησή του νά
είναι νήπιο καί στήν δλλη νά είναι ξνα άπ' τά άγροια.
Ήταν καί γι' αύτόν καθοριστικό, τό δτι έξινωνταν μέ τά
μεγαλύτερα παιδιά κι ετοι "άνηκε" σ' αύτό τό γκρούπ,
δλλά τόν δφήναμε νά βρίσκεται μέ τούς μικρότερους όποτε
ήθελε-πάλι μέ μεγάλο δφελος γιά τόν έαυτό του, δχι μόνο
άπ' τή συναναστροφή του μέ τά παιδιά (πού ηταν καί οι
άληθινοι του σύντροφοι σέ σημαντικό βαθμό) δλλά κι άπ'.
τήν-σχέση πού δποκαθιστούσε μέ τή δασκάλα τους, σέ
άντιθεση μέ τόν δντρα δάσκαλο τῶν άγροιων. Στή ζωή του
δ Βιτσέντσος ηταν δρφανός δπό πατέρα καί πέρα άπ' τό δτι
είχε άποξενωδεί άπό τά θετά του άδερφια γιατί ηταν
παιδί μιας δλλης ίστορίας άκόμα κι ή μάνα του μια τόν
χάϊδευε καί μια τόν δρνιόταν. Αύτό πού είναι άληθεια
γιά δλα τά παιδιά καί φαίνεται πιδ παδαρά σέ
περιπτώσεις δικραίων άναγκων, δπως τού Βιτσέντσου: ξνα
παιδί κάνει σαφή διάκριση μεταξύ σχολείου καί ζωής, ή
μεταξύ τής μάθησης καί τού έαυτού του. 'Αναγνωρίζει
τήν ταυτότητά του μέσα σ' δλα τά πράγματα, καί έπομένως
άναζητάει τήν άληθεια τής κοινωνικής άντιμετώπισης καί
δέν μπορεί παρά νά ματαιώσει κι δχι νά πρωθήσει, δταν
οι πραγματικές του δυάγκες δπωδούνται. 'Η έμφυτη
έπιθυμία τού παιδιού γιά μάθηση είναι καλύτερα κατα-
νοητή άπλα σάν ή γοητεία πού τού δσκεί δ κόσμος. Είναι
πάντα μέσα καί άπό τόν κόσμο καί ή άγωγή ένδις σχολείου
είναι άδυναμη νά μεταβάλλει αύτό τό τεράστιο γεγονός.
Πολλές άπό τίς γνωστές ιρίσεις τῶν παιδιῶν τού σχολείου
πρέπει νά θεωρηθούν σάν προσπάθειες νά δημιουργήσουν,
νά κατανοήσουν τήν πραγματικότητα τής κοινωνικής έπαφής
δέν έννοω τήν έπαφή μόνο μέ τά πρόσωπα, δλλά καί μέ
νοητικές-αισθητικές φόρμες. Οι δύο πιδ γνωστές
δυσκολίες στά σχολεία μας σήμερα: δ "παπαγαλισμός" καί
ή άνατρεπτικότητα, δέν είναι τίποτα λιγότερο άπό άπό-
πειρες νά μετατραπούν τά γραφειοκρατικά δργανα, οι
δάσκαλοι, σέ άνθρωπινα πρόσωπα μέ σάρνα καί δστά, ή
άσυγκροτητη πληροφόρηση σέ πειστικές δλοκληρωμένες
μορφές καί ή τεχνητή μοναξιά τού δργανωμένου πλήθους
σέ ξνα κοινωνικό σώμα άπό άγροια καί κορίτσια καί
ένηλικους. Τό παιδί πού "παπαγαλίζει", πού δίνει τήν
άπαντηση πού ξέρει δτι τού ζητούν νά δώσει, τή δίνει
γιατί έκτιμαί αύτό πού τού ζητάν καί δχι τήν άπαντηση.
Είναι πρόδυμο ν' άρνηθεί τή δικιά του έπιθυμία σκέψης μέ
τό σκοπό νά έναρμονιστεί μ' αύτό πού έννοει δτι είναι δ

κανονικός τρόπος του κοσμου. Τυπικα, κερδίζει πρόσδο
πού τήν πληρώνει μέ αισθητικές καί διανοητικές
άπωλειες. Τό έπαναστατικό παιδί δναζητάει τήν
πραγματικότητα τής έπαφής μ' ξνα διαφορετικό τρόπο.
Είναι σέ πιδ στενή σχέση μέ τίς δυάγκες τουκαί είναι
πιστός σ' αύτές μ' δποιον τρόπο θεωρεί καλύτερο, πράγμα
πού τίς πιδ πολλές φορές σημαίνει τυφλά. Δέν θά
προσπαθήσει νά δφομοιώσει αύτό πού δέν μπορεί μ νά
δφομοιώθει καί πολύ σωστά θεωρεί δτι ή σύγκρουση τῶν
έπιθυμιῶν είναι ή ξψιστη πραγματικότητα τής τάξης του.
Η συμπεριφορά του είναι αύτή πού χρειάζεται γιά νά
σφηνωθεί αύτό τό πρόβλημα σ' ξνα κεφάλι. "Αν είναι πιδ
δυνατός άπ' τό παιδί πού παπαγαλίζει, τότε πληρώνει γι'
αύτό μέ τήν παγιδευμένη δνάπτυξη καί μέ τήν άναβολή ή
ματαίωση τῶν ζωτικῶν άδησεων τής περιέργειας καί τής
άμιλλας. Διψάει γιά προβολή καί παραιτεῖται μέσα στά
άδιεξοδα τής προσωπικής σύγκρουσης.
Αύτού τού είδους οι θεωρήσεις μάς δδηγησαν νά
άναζητήσουμε τήν πραγματικότητα τής συναναστροφής καί
νά τά βασίσουμε δλα έπάνω της. "Άλλα αύτός είναι κι
ξνα σχετικά θεωρητικός τρόπος το υ νά κρίνεις τά
πράγματα. "Έκείνο πού θάθελα νά μεταφέρω-δν καί είναι
σχεδόν άκατόρθωτο-είναι ή άπλοτητα καί ή γεμάτη
οίκειότητα αίσθηση τῶν καθημερινῶν γεγονότων: τό
συνοφρωμένο μέτωπο τού Βιτσέντσου πού ίσιάζει μόλις
καταλαβαίνει άποιο σημαντικό μικρό πραγματάκι, οι
δάσκαλοι πού γελάν μέ τίς σοφίες τῶν παιδιῶν, ξνα παιδί¹
πού μελετάει προσεχτικά τή συμπεριφόρα ένδις άλλου κι
άνακαλύπτει έτσι μιά τέλεια διαδικασία πού δ δάσκαλος
είναι άδυναμος νά τού διδάξει. "Έχουμε πλημμυρίσει τίς
μέρες μας δπ' τίς λεπτομερείς τυποποιήσεις τῶν είδικῶν,
πού ξχουμε ξεχάσει τήν έσωτερη άπλοπητη τῶν
πραγμάτων δπως γιά παράδειγμα, δτι τό σχολείο δέν είναι
πρωταρχικά ή σχέση δασκάλων-μαθητῶν, δλλά ένηλίκων-
ταιδιῶν καί φυσικά τῶν παιδιῶν μεταξύ τους. "Η φράση
μυστικές δυνάμεις" είναι άρκετή γιά νά φέρει μιά
πεπτικούστική δψη σέ διανοούμενα πρόσωπα, μόνο πού
ιντές οι δυάγκες, δταν περιγράφονται στήν καθαρεύουσα
ής διαδηματικής ψυχολογίας (είναι τελευταία άντικειμενο
εράστιων έρευνων) θά είναι τελείως παραδεκτές άπό τους
"είδικούς" μας, πού θά πιστέψουν δμως άπ' τήν άλλη μεριά
τι ξχουν έφευρεθεί άπ' αύτού τού ζδιους. Αύτη ή
ατάπταση είναι τόσο άπόνεκρωτη καί διαβοωτική, πού
θάθελα έδω νά ξεφύγω λίγο άπ' τό πρώτο σχολείο τού
δρόμου καί νά δώσω μερικά παραδείγματα.
Ό πιδ διακειριμένος σήμερα συγγραφέας σέ προβλήματα
μάθησης είναι δ Τζέρομ Μπρούνερ, διευθυντής τού
Κέντρου σπουδῶν στό Χαρβαρντ. "Όταν διάβασα τή
διαδικασία τής μάθησης", τό Βιβλίο του, έντυπωσιδστηκα
άπό τή διαύγεια καί τήν άνεση πού παρουσίαζε τό ολικό

του, ένα όλικο μέ προφανή σπουδαιότητα. "Οσο διάβαζα, όμως, τόσο μ' ἔπιανε ἀνησυχία κι ὅταν τό βιβλίο τε τελείωσε, βρήκα ὅτι ήμουνα ὑποψιασμένος μέ τόν Μπρούνερ καί ὅ, τι μοῦ χε δημιουργήσει ήταν μιά ἀποστροφή γιά τή σκέψη του. Πῶς μπορούσε ν' ἀναφέρει τόσα πολλά πειράματα πού ἀπέδειχναν τή βλαβερότητα τού ἔξαναγκασμού, τού ἀνταγωνισμού, καί τής αὐθαίρετης τάξης-ένα βουνό πραγματικά ἀποδείξεων-καί νά μή μπορεῖ νά προτελινει τίποτα ἀλλο στήν κάθε περίπτωση παρά μόνο "πιστό πολλή ἔρευνα"; Οὗτε μέ ἀγγιξε ή σκέψη τού Μπρούνερ, ὅντας πολύ φιλοσοφική τελικά, γιατί ἐδινε ἐλάχιστη σημασία στήν πρακτική ἐμπειρία (ἀντίθετα μέ τή σκέψη τού DEWEY καί πιστό πολύ τού Χουάντχεντ) καί ἐμπιστευόταν πειρισσότερο τά πειράματα καί τήν ἔργαστηριακή ἔρευνα. 'Οπωσδήποτε κι αὐτά εἶναι μέρη τής ἐμπειρίας-εἶναι όμως καί κάτι λιγώτερο ἀπ' αὐτήν. Τό πρόβλημα μ' αὐτά τά τόσο προσειτικά δομημένα καί ταξινομημένα δείγματα τού κόσμου, πειριγράφεται τέλεια ἀπ' τόν Τζών Χόλτ στήν κριτική του γιά τό τελαυτανό βιβλίο τού Μπρούνερ (NEW YORK REVIEW OF BOOKS: APRIL 19, 1966).'"Οταν προβλήθηκε ή τανία ἐνός τέτοιου πειράματος σέ μιά ἀπ' τίς διαλέξεις τού Μπρούνερ, στό Χαρβαρντ, κανένας δέν σκέφτηκε ὅτι τό πιστό ἀξιοπρόσεκτο σημεῖο ήταν ὅτι γιά ἀρκετή ὥρα τό παιδί δέν κοίταγε τόν πηλό πού ἐφτιαχνε ἀλλά τό πρόσωπο τού ἔρευνητή του, σάν γιά νά διαβάσει ἐκεῖν τήν ἐπιθυμητή ἀπάντηση". 'Ο μπρούνερ δπως κι ἀλλοι ἔρευνητές, προσπαθεῖ νά φέρεται στόν ἑαυτό του σάν ἀντικείμενο ἔρευνας. 'Αλλά ή ἔρευνα καί τό ἀντικείμενο της μπορούν πολύ δύσκολά νά ἐξισωθούν μέ τόν ἀντρα καί τό παιδί τής διμεσης ἐμπειρίας. Τελικά δμως ή"διαδικασία τής μάθησης" παρουσιάστηκε: ἀπλά σάν μιά ἀναφορά τής WOODS HOLE διάσκεψης κι ἐτοι ὅλη αὐτή ή Ιστορία εἶναι κατανοητή ἀν δχι ἐνθαρρυντική. 'Ο Μπρούνερ Εκείνησε μέ τό σκοπό νά παραβάλλει τά πορίσματα πολλῶν ἔρευνητῶν καί ἐπιτροπῶν καί ή συγκέντρωσή τους ήταν πραγματικά πολύ καλή δουλειά. Στό βιβλίο του "ON KNOWLING" δ Μπρούνερ εἰσέρχεται σέ εύρυτερα πεδία, πλησιάζοντας τήν τέχνη καί τήν λογοτεχνία, τό ΐδιο καλά δπως καί τήν ἐπιστήμη. Τό περίεργο (ή δχι) δμως εἶναι ὅτι μοιάζει σάν νά παραθέτει τίς προσπάθειες τῶν ἔρευνητῶν ξανά, λέσ κι δλοι ἐκεῖνοι οι ποιητές καί οι καλλιτέχνες νάχουν παρουσιάσει ἀποδείξεις ή ἀπόψεις. 'Ο Μπρούνερ μιλάει εύλαβικά γιά τήν "τραγική αἰσθηση τής ζωῆς" ἀλλά οὗτε κάν νοιάθει ὅτι μέ τή λέξη "ζωή" έννοεῖται κάτι ζεστό κι ἀνθρώπινο. Εἶναι μᾶλλον μιά φιλολογικο-ἀκαδημαϊκή σύλληψη, καθόλου διαφορετική ἀπό τίς ΐδεες συμπεριφορᾶς καί τρόπων τού Δάιονελ Τρίλλιγκ. 'Ο μμπρούνερ, μέ λίγα λόγια δέν εἶναι ούτε φιλόσοφος ούτε ψυχολόγος ἀπ' τήν ἀποψή ὅτι εἶναι κλασσικός σέ σύγχρονη περίοδο. Εἶναι μιά διάνοια, ένας Είδικος: φοβερά έξεπνος, φοβερά

ίκανδς, σπάνιος γνώστης-κι έχει ένα φοβερό ψεγάδι σ' ένα πολύ βασικό σημείο. Καί θά ἐξηγήσω τί ἐννοῶ. 'Η ύποψία μου γιά τόν Μπρούνερ εἶναι ἀπλά αὐτή: ὅτι ἐνώ εἶναι ἀναμφίβολα γνώστης τού πεδίου του, τή φύση τής μάθησης, δέν εἶναι ἔει ίσου πειστικά γνώστης τής ἐμπειρίας τού σχολείου στής ζωές τῶν νέων. 'Ολόκληρη ή παράσταση πού δίνει γιά τήν πειστικότητα τῶν βασικῶν του ἐπιχειρημάτων, εἶναι στήν πράξη μιά βαθειά ὑπόκλιση στήν ΐδια τή γραφειοκρατία πού ρουφάει τή ζωντάνια αὐτής τής χώρας. Καί θά παραθέσω καί μερικά κοινάτια του γιά νά Εειδαρίσω τί ἐννοῶ: Στό τελευτανό του βιβλίο "Γιά μιά θεωρία τής ἐκπαίδευσης" δ Μπρούνερ πειριγράφει τά ἐμφυτα κινητρά τής θέλησης γιά μάθηση καί συγκαταλέγει μεταξύ τους "τή βαθιά ριζωμένη αἰσθηση-δέσμευση στό πλέγμα τής κοινωνικής ἀμοιβαιότητος" γράφει, "ἔχι ἐπιμείνει νά κλείνει τά μάτια σ' αὐτή τή βαθειά ἀνεξάρτητη φύση τής γνώσης. "Έχουμε "δάσκαλους" καί "μαθητές", "διάνοιες" καί "τεμπέληδες". 'Αλλά ή δλότητα τής μάθησης εἶναι σίγουρα παραγνωρισμένη. Εἶναι ένα καλό παράδειγμα τῶν παρατηρήσεων τού Μπρούνερ. Αὐτές καθ' αὐτές εἶναι ἀνθρώπινες καί ἐνδεχομένως ἀπελευθερωμένες. 'Αλλά δς δούμε πῶς τό καταλαβαίνει δ ΐδιος. "'Αυτό πού σίγουρα μπορεῖ νά πρωθθεῖ"; συνεχίζει, "κι αὐτό πού τώρα διαμορφώνεται στά πρότυπα γυμνάσια εἶναι κάτι πού προσεγγίζει τήν ἀνταλλακτικότητα τού σεμιναρίου δπου ή συζήτηση εἶναι δ φορέας τής διδασκαλίας. Αὐτή εἶναι κοινωνική ἀμοιβαιότητα"

KOINONIKH AMOIBAIOTHTA

Είναι άληθεια ότι οπάρχει ένα είδος συνδιαλλαγής σέ κάτι τέτοιο. Καί σάν μέθοδος είναι πολύ προτιμότερη από τούς κατεστημένους ρυθμούς. 'Αλλά στήν ούσια, ή έφαρμογή τών ίδεων τούς Μπρούνερ είναι μιά σχεδόν

παθητική άπλοποίηση αύτής της βαρύγδουπης φράσης: "Βαθιά ριζωμένη αισθηση-δέσμευση στό πλέγμα της κοινωνικής άμοιβαιότητας". Τί σημαίνει κοινωνική άμοιβαιότητα; Σημαίνει ότι είμαστε μαζί στήν δηλ ιστορία, ότι τά διάφορα κίνητρα καί πράξεις του κάθε άτόμου Εεχωριστά συμπλέκονται καί συνενεργούν μέ τούς διλού-δτι σέ άντιμετωπίζω σοβαρά καί τό άντιστροφό, ότι οι άνάγκες σου, οι έπιθυμίες σου καί οι άναζητήσεις σου έχουν τή θέση πού έχουν οι δικές μου μέσα στόν κόσμο καί τά λοιπά. 'Ας φανταστούμε λοιπόν τώρα αύτούς τούς μαθητές σ' ένα σεμινάριο γυμνασίου. Κι δις τους άφαιρέσουμε μέ τήν φαντασία μας, τά πράγματα πού δντως τούς έχουν άφαιρεθεί από τή ζωή τους. Δέν μπορούμε ούτε νά έπιλέξουμε ούτε νά άρνησουμε, ούτε κάν τήν άρα, τό χώρο, τόν εισηγητή, τό θέμα. Ούτε είναι τό πρόβλημα στίς δρες τίς μέρες, τίς βδομάδες, διλλά είναι πρόβλημα δλόκηρων διαδικασιών καί χρόνων. 'Ακόμα καί ή πιό διπλή έλευθερία τής κινητησίας, διπλά τό νά φύγεις καί νά γυρίσεις στή συζήτηση, θά τούς έχει απαγορευτεί' ούτε στό ένδιαφέρον τού ένδος γιά τόν διλον-συντροφικό καί έρωτικό μαζί-θά μπορεί νά δοθεί ή φυσιολογική φόρτιση ή αποφόρτιση. Σ' δλα τά προβλήματα πού είναι πραγματικά κοινωνικά κι απ' τά διπούα έξαρτάται τό πιό απλό άξιωμα τής ίπαρξης, οι μαθητές δέν θάχουν ληφθεί ίπ' όψιν. Πόση άμοιβαιότητα έμεινε; 'Η διαταλλακτικότητα τής συζήτησης. Τό πρόβλημα μέ τόν Μπρούνερ δέν είναι ότι δέν τά σκέφτεται αύτά τά πράγματα διλλά τό δτι μπορεί μόνο νά τά σκέφτεται. Μοιάζουν νά οπάρχουν στό μιαλό του, δχι δπως οπάρχουν στή ζωή, στήν πραγματική τους ζωντανή ροή.

"Αύτή είναι άμοιβαιότητα. 'Άλλα διαπιτεί τήν άναγνώριση ένδος σπουδαίου κριτικά ζητήματος: δέν μπορείς νά έχεις καί τά δύο: καί τήν άμοιβαιότητα καί τήν διπλήτηση νά μαδαίνει δ καθένας τό ίδιο πράγμα ή νά είναι πάντα τόσο καλά διατεθειμένος. 'Άν οι διμάδες οπού θά λειτουργήσουν έτσι, ένισχύουν τή μάθηση μέ τό νά παρακινούν τό κάθε διτομο νά ένωθει μέ τήν διμάδα δημιουργικά, τότε θά χρειαστούμε άκρετή άνεκτικότητα γιά τόυς ίδιαίτερους ρόλους πού θά άναπτυχθούν-δ κριτικός, δ νεωτεριστής, δ δεύτερος βοηθός, δ συνετός. Γιατί είναι δπ' αύτή άκριβως τήν καλλιέργεια αύτων τών άλληλοσυνδεομένων ρόλων πού οι συμμετέχοντες τήν αισθηση ότι είναι ένεργοιν άπό κοινού σέ μιά διμάδα'. 'Ο Μπρούνερ τελειώνει τήν παράγραφο, θίγοντας τή διαφορετικότητα καί τήν εύλυγισία. Καί φυσικά χτυπάει στή σωστή κατεύθυνση-δν φυσικά χτυπάει. Δέν Εέρεις τί νά κάνεις μ' δλο αύτό τό ίλικο. είναι καθαρό, άνθρωπινο, άποδεκτό,-κι απ' τήν διλη είναι ένα τελείως τρομερό ίλικο. Δέν είναι μόνο ότι είναι άκαδημαϊκό-δέν είναι άπαραίτητα σφάλμα νά είναι κάτι άκαδημαϊκό. Νομίζω ότι δ Μπρούνερ πιστεύει ότι έκεινο

πού συμβαίνει μέσα σέ μιά αίθουσα είναι ότι "άναπτύσσονται οι ρόλοι", ότι τά διγόρια και τά κορίτσια "έχουν τήν αίσθηση ότι ένεργοιν άπό κοινού σέ μιά διμάδα" και διερχός νά μᾶς φυλάει άν γινοντουσαν τέτοια πράγματα σέ μιά αίθουσα. 'Ο "ρόλος" είναι μιά ίδεα. 'Η "άπό κοινού ένέργεια" είναι μιά ίδεα. Καὶ οἱ δύο είναι φοβερά ἀφορημένες (καὶ λανθασμένες) διόδια καὶ σάν ίδεες δέν είναι βιωμένα γεγονότα παρά μόνο στά μυαλά τῶν Εἰδικῶν. "Οταν ένας εἰδικός μπορεῖ νά άναφέρει ότι αύτό τό διγόρι έχει "ἀναλάβει ένα ρόλο", τό διγόρι δέν θά έχει βιώσει τίποτα διλό άπό ένα ρόλο. Θά έχει φλογιστεῖ άπό κάποια ίδεα, κάποια δυνατή έμπνευση ή ἀνταπόκριση, ή κατανόηση ή πεποίθηση" οἱ πραγματικές του ἐπιθυμίες δημιους θά έχουν ἀναχθεῖ σέ κάποιο διλό ἀληθινό ἀντικείμενο ή πρόσωπο. Κι δταν τά ἀτομα "ένεργοιν άπό κοινού" δέν έχουν"τήν αίσθηση ότι...", διλά είναι δηντως ζωντανά, μπλεγμένα τό ένα μέ τό διλό καὶ μέ τίς ίδεες, τά αισθήματα, τά πάθη τοῦ καθένα. Καμιά διπλασία δέν είναι πιό ἐπικίνδυνη άπό έκείνη τής ήπιας γραφειοκρατικής βίας μέ τήν ἀνάπτυξη τῶν ρόλων καὶ τήν κοινής ἀμοιβαίας ένέργεια μέσα στήν διμάδα, στίς ζωές τῶν νέων πλασμάτων. Είναι τό χειρότερο είδος παρέμβασης στίς ένέργειες έκείνες, πού διαφέρονταν ἐλεύθερες θά έκπληρωναν άπό μόνες τους διλή τήν ούσια τοῦ πράγματος κι δχι τήν είκόνα του. Κι έδω ἀναγνωρίζουμε μερικά ἀπ' τά χαρακτηριστικά τῶν σύγχρονων εἰδικῶν. "Οτι οἱ ἔρευνές τους δείχνουν τήν δέξια τής ζωῆς τῶν ἐνστίκτων κι ότι μᾶς ἐξηγοῦν αύτή τήν δέξια μά μέ τρόπο πού αύτή ή δίδια ή ζωή τῶν ἐνστίκτων νά καταντάει νά μήν ὑπολογίζεται. "Οτι οἱ ἔρευνές τους δείχνουν τήν αύτονομία καὶ τήν παραμονή τῶν ἐνστίκτων, τῶν κινήτρων, τής περιόρισμένης ἀνάπτυξης-κι ότι αύτοί παραβιάζουν αύτή τήν αύτονομία ἀναλαμβάνοντας τήν εύθυνη τής ἐντύπωσης αύτῶν τῶν πραγμάτων. "Οτι δέν μποροῦν νά διακρίνουν μεταξύ γεγονότων τής ζωῆς καὶ ἀπλῶν θεωρητικῶν συλλήψεων-καὶ πέρα ἀπ' αύτό θεωροῦν ότι οἱ ἀφαιρέσεις είναι δοσμένες αισθητά στίς ἐμπειρίες τῶν ζώντων πλασμάτων. "Οτι οἱ ἔρευνές τους τούς δηγοῦν ξανά καὶ ξανά, σέ κοινοτοπίες πού είναι γνωστές σέ κάθε μητέρα, κι ότι δέν έχουν τήν μετριοπάθεια ή τό χιονιμορνά τό παραδεχτοῦν. (Τί τεράστιες ἔρευνες παραδέτει διπλούνερ γιά νά έδραιώσει ότι τά μιδούς ἀνακατεύουν καὶ παρατηροῦν τά πράγματα—"ή περιέργεια είναι τό πρωτότυπο τοῦ ἐσωτερικού κινήτρου" γιά τό ότι ένα τρίχρονο κοριτσάκι θέλει νά διαλέξει τό φαγητό τής σάν τόν πεντάχρονο ἀδερφό της: "έπιθυμια γιά δρυσιδητηα καὶ προσπάθεια ἀπομίμησης ένός μοντέλου" "καὶ γιά τό ότι τά έννιαχρονα διγόρια είναι πρόδυμα νά τρέξουν γιά θελήματα νά θεωροῦν υπεύθυνα καὶ γιά τό ότι τούς ἀρέσει νά

τούς παινεύουν γιά τή συμβολή τους: "βαθιά ωιζωμένη αισθηση-δέσμευση στό πλέγμα τής κοινωνικής συναναστροφής". Τελικά, καὶ τό σπουδαιότερο, οἱ σύγχρονοι είδικοί, παρά τήν τόση τους προσήλωση στό πείραμα, είναι πρόδυμοι νά άγνοήσουν πειραματισμούς δην τοῦ Νήλ, πού συνεχίζει σαράντα χρόνια τώρα καὶ πράπει νά έχει κάποια πραγματική ίδεα, ή σάν τοῦ Τολοστόδη, πού ιράτησε τρία χρόνια καὶ παρακολουθήθηκε ἀπό ένα μεγάλο παρατηρητή.

"Επίζω νά ξεκαθάρισα τούς λόγους πού δέν έμπιστεύομαι τόν Μπρούνερ καὶ είδα τό γραπτό του μέ αποστροφή. Γιά νά είμαι τίμιος διμως μέ τόν έαυτό μου, δην καὶ μέ τόν Μπρούνερ, πρέπει νά πώ ότι σ' αύτές τίς σύντομες σημειώσεις δέν είχα σκοπό νά μετρήσω τόν άνθρωπο σέ σχέση μέ τή δουλειά του, καὶ τέτοιο θάταν καταχρηστικά. "Ο Μπρούνερ καλύπτει ένα μεγάλο πεδίο καὶ μερικά πράγματα τά καλύπτει ἀρκετά καλά: προβλήματα προγραμματισμένης στρουκτούρας, συγγένειας τής γνώσης κ.λ.π. Προσπάθησα νά δείξω τί θεωρῶ φοβερό ψεγάδι σέ πολύ βασικό σημεῖο καὶ νά έξηγήσω γιατί προσωπικά πιστεύω ότι ή συνεισφορά τοῦ Μπρούνερ δέν θά δηγήσει στήν ἀπελευθέρωση τῶν ένεργειῶν τής νεαρής Αμερικής. Οι ίδεες του δέν θά χρησιμοποιηθοῦν, θά χορηγηθοῦν διοικητικά καὶ τό σφάλμα θά είναι δικό του, γιατί δέν ξιβαλε τόν έαυτό του μέσα στούς δάσκαλους, τούς γονεῖς, τούς μαθητές ή τούς φιλόδοσφους, ἀλλά, ἀποκλειστικά καὶ μόνο στούς διαχειρίζοντες. "Στή βάση αύτῶν πού γνωρίζουμε σέ σχέση μέ τή μάθηση αύτή τή στιγμή, τεράστιες βελτιώσεις δια μποροῦσαν νά ἐπιτευχθοῦν στίς ζωές τῶν νέων μας διμεσα, ἀπλά μέ τή διάθεση ἀρκετῶν ποσῶν γιά τήν καλυτέρευση τῶν συνηθηκάν πού έχουν ήδη διαγνωριστεῖ σάν υπό σκέψη". "Άλλα οἱ μανδαρίνοι τῶν πανεπιστημῶν μιλοῦν τή γλώσσα τής γραφειοκρατίας. Κι διόμα περισσότερο, ζιχυροποιούσαν τά θεμέλια. "Έχουν οίκειοποιηθεῖ τά χρήματα καὶ έμεις ἀντιμετωπιζόμαστε μέσ' απ' τό ἀριθαστικό βλέμμα τής "περισσότερης έρευνας" στήν δικρη μιᾶς χιονοστιβάδας θεραπευτικῶν καταστροφῶν.

ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΕΣ ΕΠΙΤΕΥΧΕΙΣ

Θά ήθελα νά δώσω μερικά παραδείγματα γιά νά δείξω τή έννοια μέ τόν όρο ἐπίτευξη καὶ μετά νά δείξω πόσο ἀπλές ήταν οἱ μέθοδοι πού χρησιμοποιήθηκαν καὶ πόσο πενιχρά τά χρηματικά ποσά. Τό μόνο πραγματικό πρόβλημα είναι τό νά προσέξεις τά μεγάλα προβλήματα πού βασανίζουν τά παιδιά. Δέν μπορεῖς νά προσπεράσεις τά αύτά τά βασικά προβλήματα καὶ νά περιμένεις γά πετύχεις πολλά πράγματα

ἀπλά μέ τό νά βελτιώνεις τήν έσωτερηκή δομή τοῦ προγράμματος. Στό βιβλίο του "Βοηθητικά τῆς ἑκατόδευτης" δικαιούχεντ θέτει τό ἔρωτημα ἀν μπορεῖ κάποιο θέμα νά θεωρηθεῖ δύσκολο ἀπό μόνο του. Ἡ πιό δύσκολη πρόδοσ, σημειώνει, εἶναι ἑκείνη πού πετυχαίνουν τά παιδιά χωρίς καθοδήγηση, τό νά μαθαίνουν νά μιλάν. Βούσιω από δικιά μου ἐμπειρία, δτι αὐτό εἶναι ἀναμφισβήτητη ἀλήθεια, κι δτι ἀν κάποιο παιδί μαθαίνει δύσκολα, εἶναι γιατί κάτι ἐμποδίζει τή φυσική ἐνέργεια τῶν δυνατοτήτων του. Αὐτό τό κάτι εἶναι συχνά δίδιος δύσκολος, οι μέθοδοι του, τό σχολεῖο. Συχνά εἶναι δλ' αὐτά μαζί, σύν τά συγ συγκινησιακά διλήμματα πού δημιουργοῦνται ἔξω ἀπό τό σχολεῖο. Κι ἀκόμα δέν εἶναι πολύ δύσκολο νά ἀποξενώσεις αὐτές τίς περιστάσεις. Στό Πρώτο Σχολειό τοῦ Δρόμου δέν έχουμε κάνει ποτέ "διορθωτική διδασκαλία σάν τέτοια" έχουν συμβεῖ δημος μερικές πολύ ἐντυπωσιακές ἔξελίεις. Καί δέν έχουν συμβεῖ ἐπειδή είμαστε συγκεντρωμένοι τίποτα ἔξαιρετικά δάφοσιωμένοι δάσκαλοι. Δέν είμαστε κι εἶμαι σίγουρος δτι οι διαίσ μέθοδοι σέ δλλα χέρια θά είχαν φέρει τά διαίσ κι καί καλύτερα ἀποτελέσματα. Παρακάτω ὑπάρχουν μερικά σχόλια πού Εεχώρησαν δάσκαλοι καί γονεῖς γιά νά περιληφθοῦν σέ μιά βασική συνοπτική μπροσσούρα.

"Ενα δωδεκάχρονο κορίτσι.

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Αὐτό τό παιδί ήρθε από μιά ισπανόγλωση οίκογένεια στό ἐπίπεδο γενικά τῆς πρώτης τάξης. Μιλοῦσε δρκετά "ἄγγλικά σχολείου" ἀλλά δέν ήταν ηγερε τίς λέξεις τῶν ἀπλῶν πραγμάτων τοῦ σπιτιοῦ. Ἡ σχολική της ἀποτυχία τῆς εἶχε ἐνσταλλάξει μιά μνησίκακη πεποίθηση δτι ήταν "ἡλίθια". Βέβαια, ήταν πανέξυπνη. Συνήθιζε νά λύνει τίς διαφορές τίς μέ τίς γροθιές της, νά κλέψει, καί νά καταστρέψει κακόβουλα τήν ίδιοκτησία. "Οταν μετά από ἐνάμισυ χρόνο κοντά μας, μεταφέρθηκε σ' ἕνα δημόσιο σχολειό, τῆς ἐμπιστευόντουσαν χρήματα, ἔδειχνε σεβασμό γιά τά πράγματα τοῦ ἀλλου κι εἶχε σταματήσει νά παλεύει μ' ὅλο τόν κόσμο. Μέσα στό χρόνο πού ήταν μαζί μας, ἔφτασε στήν τέταρτη τάξη καί τό λεξιλόγιο της εἶχε αύξηθει στό ἑκατονταπλάσιο κι ήθελε νά συνεχίσει στό κολλέγιο.

ΜΗΤΕΡΑ: (Δέν μιλάει ἄγγλικα): "Ο δάσκαλος πού εἶχε συνήθιζε νά τήν βάζει νά κάνει πράγματα πού δέν ήθελε. Ήταν φοβισμένη καί δέν ήκανε τίποτα.

ΕΝΑ ΕΒΑΧΡΟΝΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: "Ήταν σιωπηλή καί τρομαγμένη δταν ήρθε στό σχολειό. Αναπτηδοῦσε δταν τῆς μιλοῦσαν, ἔτρεχε στό δάσκαλο δταν τήν πλησίαζαν ἀλλα παιδιά καί δέν μποροῦσε νά ἐκφράσει καμμιά ἀπό τίς ἐπιθυμίες της καί τίς ἐπιλογές της. "Εεη μήνες ἀργότερα, παίζει μέ τ' ἀλλα

παιδιά, λέει τίς ἀπόψεις της, καί μιλάει ζωντανά.

Νομίζω δτι ή πρόδοδος της εἶναι ή πιό ἐντυπωσιακή πού ἔχω δεῖ σέ τόσο λίγο διάστημα.

ΠΑΤΕΡΑΣ: Δέν μιλοῦσε πολύ στό σπίτι. Τώρα ξρχεται καί λέει ίστορίες. Δέν μπορῶ νά πῶ πόσο έχει ἀλλάξει, ἀλλά γενικά έχει ἀλλάξει.

ΕΝΑ ΕΒΑΧΡΟΝΟ ΑΓΟΡΙ

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Εἶναι καλά σχηματισμένο παιδί χωρίς προβλήματα. Περνάει τήν ὥρα του παρατηρώντας τ' ἀλλα παιδιά, παίζοντας, κατασκευάζοντας πράγματα στήν τάξη καί στό μαγαζί. Τοῦ δρέσουν οι ίστορίες, ρωτάει, ξοδεύει πολλές δρες στή δουλειά τοῦ σχολείου.

ΜΗΤΕΡΑ: Φαίνεται νά μαθαίνει μ' ἐνθουσιασμό, γιατί δλη τήν ὥρα εἶναι μ' ἔνα μολύβι στό χέρι, προσπαθώντας νά γράψει. Ἀποκτάει ἐμπιστοσύνη στόν έαυτό του καί γίνεται δινεξάρτητος. Νομίζω δτι εἶναι καλά κυκλωμένος στή ζωή τοῦ σχολείου.

ΕΝΑ ΔΩΔΕΚΑΧΡΟΝΟ ΑΓΟΡΙ

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: Εἶναι ἀπό ισπανόγλωσση οίκογένεια. Ἡρθε στό σχολεῖο στά ἐντεκα από τήν τέταρτη τάξη τοῦ δημόσιου καί μποροῦσε νά διαβάσει μόνο 20 ἄγγλικές λέξεις, δάν καί μιλοῦσε ἀρκετά καλά. Ήταν τόσο ἐξοικειωμένος μέ τήν ἀποτυχία πού φαινόταν νά μήν έχει ίδεα μέ τήν ἐμπειρία τῆς μάθησης. Ήταν σάν νά πίστευε δτι οι ἀλλοι διαδρωποι ἀπλά ήτεραν πράγματα ~~καὶ~~ αὐτός δχι. Ἡ μεγαλύτερη ἀνάκλαψη πού έκανε στό σχολεῖο ήταν δτι μιλώντας, ἀκούγωντας, κοιτώντας, προσπαθώντας καί ἀκόμα, ἀποτυχαίνοντας καί προσπαθώντας ξανά, μποροῦσε νά ἀποκτήσει καινούργιες ίκανότητες καί γνώσεις. Ἡ προσωπικότητά του ἀλλαξε-ἀπό ένα είδος ήλιθιας μαχητικότητας σέ φιλικότητα ή ἀκόμα καί λαχτάρα. Στό τέλος τοῦ χρόνου ήταν ἀκόμα πολύ πίσω σέ σχέση μέ τό ἐπίπεδο τῆς ἡλικίας του ἀλλά δέν ἀπέτυχε πιά στά πράγματα πού προσπάθησε νά φτάσει. Μέσα σέ δυσ μήνες πέρασε μιάμιση τάξη.

ΕΝΑ ΟΚΤΑΧΡΟΝΟ ΚΟΡΙΤΣΙ

ΔΑΣΚΑΛΟΣ: "Οταν ήρθε στό σχολεῖο ἐνάμισυ χρόνο πρίν ήταν ένα υπερενεργητικό παιδί πού δέν μποροῦσε νά ήσυχάσει ή ν' ἀφήσει τούς ἀλλους νά ήσυχάσουν. "Ετρεχε γύρω από τό κτίριο, προκαλοῦσε τούς ἀλλους σέ μάχες, ἔβριζε σποιον τήν πλησίαζε. "Έκανε λίγη δουλειά στό σχολεῖο, ἀλλά "δανειζόταν" βιβλία γιά νά διαβάσει στό σπίτι. "Έκλεβε λεφτά καί διάφορα ἀλλα καί ἔλεγε συνέχει συνέχεια ψέμματ. Τώρα, ἐνάμισυ χρόνο ἀργότερα, εἶναι συνήθως πολύ υπεύθυνο κορίτσι. Εἶναι από τόσο διακεκριμένους συνεργάτες τῶν συναντήσεων τοῦ σχολείου καί περνάει δημιουργικά τόν καιρό της. Εἶναι δύσ μέ

τρία χρόνια πάνω άπ' τό έπίπεδο της τάξης της και κάνει προόδους στήν έπιστημη καὶ τὴν τέχνη.

ΜΗΤΕΡΑ: Πιστεύω δτι τό σχολεῖο ταιριάζει στόν τύπο τοῦ παιδιοῦ πού δέν τά καταφέρνει στό δημόσιο. Ἡταν πολὺ ἐντατική καίθορυβώδης (άκόμα εἶναι) ἀλλά φαίνεται νά τήν ἐνδιαφέρουν κι ἀλλά πράγματα γύρω της πιά ἔκτος ἀπ' τόν ἑαυτό της. Τό σέξ ἡταν μεγάλο πρόβλημα γι' αὐτή καὶ τώρα δέν εἶναι. Νομίζω δτι ἀν καὶ δταν δά χρειαζόταν νά γυρίσει στό δημόσιο, δέν δά εἶχε πρόβλημα. Ἡταν συνήθως δύσκολς νά τήν σηκώσεις τό πρώι, τώρα εἶναι ἔτοιμη καὶ περιμένει.

Τό εἶδος τῶν ἀλλάγῶν πού ἀναφέρθηκαν παραπάνω-ἀλλαγές στή μάθηση, στήν κίνηση καὶ στήν προσωπικότητα-δέν ἐγιναν μέ εἰδικές μεθόδους καθοδήγησης (πολλές μέθοδοι διαφορετικές χρησιμοποιήθηκαν) ἀλλά ἀναγνωρίζοντας στά παιδιά τήν θεώρηση πού τούς ἀξίζει σάν προσωπικότητες, δίνοντάς τους ἐλεύθερη πρόσβαση μεταξύ τους, καὶ ἀφαιρώντας τίς παράλογες, μ' ἀλλα λόγια γραφειοκρατικές ἀπαιτήσεις, ἔτσι πού οι δραστηριότητες τῆς μέρας νά καθορίζονται δι' τήν ἐνέργειακαί τά ἐνδιαφέροντα τῶν ἀνθρώπων πού συμμετέχουν. Γιά νά δώσω ἔνα συγκεκριμένο νόημα σ' αὐτό πού λέω, δάθελα νά παραθέσω ἔνα κομμάτι τοῦ ἡμερολογίου πού κρατοῦσα πέρσι πού δίδασκα στό σχολεῖο.

II

Μερικές φορές μέσα στή βδομάδα, ἔρχονται στό σχολεῖο καθηγητές γιά μαθήματα μουσικῆς, χοροῦ καὶ τραγουδιοῦ. Τό παρακάτω ἀπόσπασμα τοῦ ἡμερολογίου ἀναφέρεται σέ μιά ἀπ' αὐτές τίς φορές,

"Ο Μπάρνεϋ, δ τραγουδιστής, ήρθε σήμερα μέ τήν κιθάρα καὶ τήν δρόπα του. Ἡταν μιά θαυμάσια συγκέντρωση καὶ ἡ καλύτερη δυνατή διαδήλωση τοῦ τί σημαίνει ἐλεύθερία σ' ἔνα σχολεῖο. Ἡρθε δταν τελείωσε τό γεῦμα..πού κι αὐτό ἡταν δυσυνήθιστα ἀνήσυχο σήμερα, μ' δλη αὐτή τή βαθούρα καὶ τό πήγαιν' ἔλα, δ καθένας νά καθεται δπου θέλει, ν' ἀλλάξει θέσεις, μιά γιά νά καθίσει δίπλα σέ δασκάλους, μιά σέ φίλους ή μόνος του. 'Ο Ραμόν καὶ ἡ Μαξίν σηκώνονται κάθε δύο λεπτά-αυτή κάνει βήματα χοροῦ κι αὐτός λέει τό χιλιοειπωμένο του ἀνέκδοτο μέ κινήσεις παλαιστή-ἡ Μαξίν ναρκισεύεται. 'Αλλά τά παιδιά δημιουργοῦν τώρα ἀληθινές σχέσεις καὶ ἡ συμπεριφορά τοῦ ἐνός ἐπιδρᾶ πολύ πάνω στόν ἄλλον, λόγου χάριν, δν ἡ Μαξίν κλέψει τά γλυκά τής Μπέτσυ, ή Μπέτσυ, μιά ἐννιάχρονη νέγρα, δά κατσουφιάσει μέ τόσο ἀπίστευτα ἐπίμονη, πεισματική ἀξιοπρέπεια, πού ἀργά ή γρήγορα σ' δλα δοθεῖ ἔνα τέλος μέχρι νά προσεχτεῖ τό παράπονό της" δν ἡ Μαξίν πιεῖ τή σόδα τής Ντούτυ (μιά ἐννιάχρονη

κι αὐτή νέγρα) δν εἶναι λίγο, τό ἀνέχεται, θά τήν κοιτάξει μέ συνδυασμό θυμοῦ καὶ γοητείας-ἄλλα ἀμέως μετά, τό ζωηρό της πνεύμα δά φουντώσει καὶ δά κάνει περισσότερη φασαρία δπό κείνη πού μπορεῖ νά φέρει βόλτα ἡ Μαξίν" δν ἡ Μαξίν πάρει κάτι δπό τή Νόρα (μιά δωδεκάχρονη πορτορικάνα) ἡ Νόρα δά τήν ταρακουνήσει μέχρι νά τήν ρίξει στό πάτωμα καὶ δά ἀρχίσει νά τήν βρίζει καὶ τήν κλωτσάει στά πισινά, κανονίζοντας τή δύναμη τῶν χτυπημάτωνέτοι πού νά μή τήν πονέσει, ἀλλά ἔνα τράνταγμα ἀρκετό γιά νά κάνει πιστευτές τίς ἀπειλές καὶ τίς βρισιές πού φωνάζει στά 'Ισπανικά.

Οι φωνές ἡταν σχετικά πιό ήρεμες σήμερα, καὶ κείνο πού μ' ἀρεσε πιό πολύ ἡταν οἱ χαμογελαστές φάτσες τῶν μικρῶν. "Όλα τά ἐξάχρονα κοιτούσαν γύρω τους εύχαριστημένα καὶ γυρνούσαν ἀπό δῶ κι ἀπό κεῖ μέ ἐνδιαφέρον γιά δλα καὶ χαμογελώντας.

Μόλις τελείωσε τό φαγητό, τά πάντα ἐγιναν πιό ταραχώδη. 'Ο Ραμόν ἀρχίσει νά κάνει τόν ζογκλαίρ μέ τά μήλα, ἡ Μαξίν προσπάθησε πρώτα νά τόν μιμηθεῖ κι υστέρα νά τόν ἐμποδίσει. Οι δάσκαλοι προσπαθούσαν ἀπλά νά ήρεμήσουν, δέν υπάρχει κανένας λόγος ή πίεση νά συμμετέχουν κάθε φορά στό σαματά..Δέν σημαίνει δτι ἐπρεπε κανείς νά γίνει υστερικός ή ἀπαθής. Κι δλη αὐτή ή φασαρία, δταν Εέρεις νά τήν δικούς, γίνεται ἔνα μίγμα ἀπό πολύ Εεχωριστά νοήματα καὶ σχέσεις. 'Ο Τίμημυ κλέβει τό καλαθάκι τής Μαίρυλιν, ἡ Μαίρυλιν φωνάζει, τής ἀρέσει κιδλας. 'Ο Τίμημυ καταφέρνει νά μπλέξει καὶ τόν Ραμόν γιά νά τό κρύψουν-καὶ βγαίνουν τρέχοντας καὶ οι τρεῖς. Τώρα γίνεται καυγάς στό χώλ, δ Τίμημυ μπαίνει πηδώντας στό δωμάτιο, σφυρίζει γύρω μου, μοῦ διακατεύει τά μαλλιά καὶ μέ Εαναμένο πρόσωπο φωνάζει "Συνεργασία"; ἡ Μαξίν τριγυρίζει μέσα σέ ἀγόρια, πειράζοντας-ἄλλα ή βασιλεία της σάν βασίλισσα τοῦ σέξ καταρίθηκε ἀπ' τήν Μαίρυλιν, πού ούτε κάν τό ἐπεδίωξε-καὶ ἡ Μαξίν παρατάει γιά λίγο τ' ἀγόρια καὶ πάει νά καθήσει μέ τή φίλη της Ντόνα-μιά ἐξάχρονη γοητεία. Μετά τήν παίρνει καὶ βγαίνουν στό χώλ-δλοι σχεδόν εἶναι στό χώλ τώρα, φωνάζουν, τρέχουν,-αντή τή στιγμή μπαίνει δ Μπάρνεϋ, κι δλο ἐκείνο τό ἀπόθεμα ἐνέργειας Εεσπάει σέ κραυγές: "'Ηρθε δ Μπάρνεϋ, ήρθε δ Μπάρνεϋ" καὶ πολλά ἀπ' τά μικρά παιδιά ἐπιστρέφουν στό δωμάτιο καὶ μαζεύονται γύρω του. Τά ἀλλα διόδια ούρλιαζουν στό χώλ. Μιά δασκάλα τούς λέει δτι είναι ὥρα γιά τραγούδι, δ Μπάρνεϋ χαιραίταει καὶ σχηματίζει κύκλο μέ τίς καρέκλες. 'Ο σαματάς στό χώλ συνεχίζεται, δ Ραμόν μπαίνει καὶ βγαίνει, ἡ Μαίρυλιν μπαίνει καὶ κάθεται. Βαφνικά δλα σταματούν καὶ κάθονται δλοι στόν κύκλο, κουνώντας τά πόδια τους καὶ κουβεντιάζοντας, ἀλλοι κουλουριάζονται στίς καρέκλεςκι ἀκουμπάν μεταξύ τους. 'Ο Μπάρνεϋ ωτάει ποιούς στίχους

θέλουν νά τραγουδήσουν άπ'τό τραγούδι του "Μικαέλ". 'Η Μαξίν πετάγεται στό κέντρο του κύκλου, σέ στύλ τουζιστ, φωνάζει τούς στίχους τόσο δυνατά, πού δ Μπαρνεϋ δέν άκούγεται. Χαμογελάει καί στυλώνει τά μάτια της στόν Μπάρνεϋ πού άναγκάζεται νά συγκεντρώσει τήν προσοχή του πάνω της. 'Αλλά μερικοί φωνάζουν: "Ελα Μαξίν, σταμάτα!" Έτσι οι στίχοι ήσπηκαν, δ Μπάρνεϋ κουρδίζει τήν πιθάρα δ γυναστός θρύβος, δ Ραμόν σηκώνεται, κάνει ένα βήμα χορού, Εανακάθεται. 'Η Ντόντυ είναι νά τραγουδήσει τούς πρώτους στίχους, άλλα είναι ντροπαλή κι ένω ήδηται έκει κοκκινίζοντας, ή Μαξίν Εαναπηδάει στό κέντρο του κύκλου. Τώρα είναι πού ή Ντόντυ δρείται τελείως νά τραγουδήσει, άλλα έρχεται ή σειρά του χορού κι άλλοι τραγουδᾶν μέ ώραίς φωνές. Τώρα πού είναι ή σειρά τής Μαξίν νά σταθεί στό κέντρο καί νά τραγουδήσει τούς στίχους της, Εαφνικά γίνεται ντροπαλή. 'Αλλά σηκώνεται καί στηρίζεται στό θρανίο της, τραγουδάει κι άλλοι όμοιοι. Μετά ή σειρά του χορού-καί τό τραγούδι βγαίνει μέ κέφι καί χαρά. "Οταν τελείωσε, ή Μαξίν ζητάει άπ'τόν Μπάρνεϋ νά παίξει τό "Glory, glory, hallelujah"- "Είναι πολύ λυπητερό τραγούδι λέει."—"Οχι δά, αύτό πού ξέρα έγα δέν είναι λυπητερό" λέει δ Μπάρνεϋ—"Όχι, είναι" κι άρχιζει νά ούρλιαζει "Glory, glory, hallelujah". 'Ο Μπάρνεϋ τή συνοδεύει, μπαίνουν καί τά παιδιά, ή Μαξίν πηδάει στό κέντρο του κύκλου, είναι έμπνευσμένη πιά καί δίνει παράσταση. Βάζει ά χέρια στή μέση, μέ βαρύ ύφος καί ξερή, κοφτή φωνή, σάν ψάλτης, λέει "Glory, glory" κι άμεσως πηδάει σά μανιακή, σκούζοντας "Hallelujah" καί ξανά άπ'τήν άρχη. Οι δάσκαλοι έχουν ξεραθεί στό γέλιο. Μετά ή Τζέννυ, ήσυχη καί σκεφτική, ζητάει ένα άλλο τραγούδι, ή Ντόντυ λέει δτι τό ξέρει κι αύτή, άλλα διόδια ντρέπεται νά βγει στό κέντρο. 'Επεμβαίνει δ Ραμόν καί τήν τραβάει μαζί μέ τήν καρέκλα στό κέντρο, ή Ντόντυ ηλακεύεται κι οι δύο κοπελιές τραγουδᾶν τό τραγούδι. Τώρα, είναι ή σειρά ένδις Καταλάνικου φοιλολορικού μέ πολλές χειρονομίες-ή θάλασσα, τά βουνά, δ ήλιος, δ ταῦρος, τό άσκι μέ τό ιρασί-κι ένα χωρωδιακό "Όλε!" 'Ο Βένο, ένας έντεκέχρονος πορτορικάνος, στή λέξη ήλιος, άντι νά κάνει κύκλο μέ τό χέρι του, διαγράφει τίς καμπύλες μιᾶς γυναίκας καί χαμογελάει στόν Ραμόν. 'Η Ντόντα έχει έρθει καί ήδηται στά γόνατά μου κι δταν τραγουδᾶν τή λέξη "τορό", τό ταῦρος δηλαδή, κι άλλοι κάνουν τά κέρατα μέ τά χέρια, σηκώνεται, κάνει ένα γύρο, δρούσει μέ τά χέρια στό κεφάλι στόν Μπάρνεϋ καί ξανακάθεται καί ξανά πάλι. 'Η Μαξίν χορεύει στόν ρυθμό του τραγουδιού. Τό έπομενο τραγούδι είναι ίσπανικό καί ξαφνικά δ Ραμόν, δ Βένο καί ή Νόρα σηκώνονται καί τό χορεύουν. "Έτσισέ λίγο, δ χώρος είναι γεμάτος άπό χορευτές, δ Μπάρνεϋ τό γυρνάει σέ τουζιστ, κι άλλοι

χορεύουν τουζιστ. Μερικοί δάσκαλοι έχουν σηκωθεί καί χορεύουν. δ Ραμόν κι δ Τίμη μάνουν φιγούρες, ή μικρή Ντόνα χορεύει κι αύτή, ή Μπέτσου έχει άφησει τή συντροπηκότητά της, ή Ντόντυ προσπαθεῖ νά πετύχει τή φιγούρα πού στέκονται μέ άνοιχτά τά πόδια στό πάτωμα κι άλλοι είναι ξαναμμένοι κι εύτυχισμένοι. Μόνο δ Άλμπέρτο δέν μπορεῖ νά συμμετέχει κι άφηνει τό δωμάτιο. "Ένας δάσκαλος πάει μαζί του καί παίζουν στό γυμναστήριο. Μετά τό χορό, οι μεγαλύτεροι μαζεύονται γύρω άπ'τόν Μπάρνεϋ γιά λίγο μάθημα κι θάρας καί άρπας. 'Ο Ραμόν καί δ Βένο δείχνουν νά δίνουν τήν ψυχή τους. Τώρα δύο άπ'τούς δασκάλους έχουν άνηξει τήν αίθουσα τέχνης άπάνω καί ή μετακίνηση γιά τό έπόμενο πράγμα άρχιζει. Σημειώνω δτι πήρα τόν Ραμόν κατά μέρος στό τέλος του χορού καί τόν ρώτησα γιά κάτι τραγούδια πού είχα μάθει στό Μεξικό. Τά ήξερε δλα, μιά καί είναι κοινά στοιχεία τής κουλτούρας τών πορτορικάνων τής Νέας Υόρκης. Τραγούδησα μερικούς στίχους καί μέ διόρθωνε στά ίσπανικά μου καί τόν εύχαριστούσε πολύ, κάθε φορά, πού μπορούσα νά πώ κάτι στά ίσπανικά! Οι άναγνωστες πού έχουν δουλέψει μέ παιδιά κάτω άπ'τίς καθιερωμένες συνθήκες τούς κοινού σχολείου θά καταλάβουν άμεσως τά συμπεράσματα πού βγαίνουν άπ'αύτή τήν περιγραφή. Θάδελα τώρα, άπό μιά άλλη μεριά νά χρησιμοποιήσω μερικά παραδείγματα συμπεριφοράς γιά νά δείξω κάποιες άπ'τίς άρχές πού άκολουθούμε. Κι είναι τρία πράγματα πού θέλω νά σχολιάσω, πρώτα τήν έπιροή τών παιδιών μεταξύ τους, δεύτερο τίς μεθοδικές δομές πού άνακυπτουν, λιγο ώς πολύ, αυθόρυμτα, άπ'αύτό πού φαίνεται νά είναι χάος καί τρίτο, τή σχέση μεταξύ άδεσμευτης κίνησης καί μάθησης. 'Η Μαξίν ηατάγεται άπό έβραιο-ιταλική οικογένεια καί ήρθε στό σχολείο άπ'τό δημόσιο, πού δέν τά πήγαινε καλά. Μερικοί έπισκεπτες πού τήν είδαν δταν ήρθε καί μετά, ένα χρόνο καί μισό ώργιτερα, έμειναν έκπληκτοι μπροστά στήν άλλαγή καί μᾶς ρώτησαν τί είχαμε κάνει. Μέχρι ένα σημαντικό θαδμό, αύτή ή έρωτηση θάπρεπε νά ταχυδρομηθεί στά άλλα παιδιά, μιά καί οι άπαντήσεις τους θά ήταν πολύ μπερδεμένες, σύμφωνα μέ τό δτι ή συμπεριφορά του καθηνός πρός τήν Μαξίν διέφερε άναλογα μέ τό πώς άλλαζε ή συμπεριφορά τής Μαξίν άπέναντί τους. "Άυτή ή έσωτερη ή άλλαγή μπορεῖ νά πραγματοποιηθεί μόνο μέ τήν άνοχή του δασκάλου, κι δχι μέ τίς δηγήλες του, μιά πού αύτές δέν μπορούν νά ίσχυσουν σάν κανόνες, γιατί οι δάσκαλοι είναι άπό θέση παθητικόι. Καί ηαθορίζω τή έννοιω μέ τόν όρο "συνετή άνοχη" μέ παραδείγματα πάλι. "Οταν ή Μαξίν ξλεψε τή σόδα τής Ντόντυ, δέν βγήκε κανένας δάσκαλος νά τήν έπιπλήξει, άλλα μόνο ή Ντόντυ

πού είχε ήδη λόγο νά τό κάνει. "Οταν ή Μαξίν πάλι, πήρε τά μπισκότα τής Νόρας, ή Νόρα ήταν έκεινη πού τήν τιμώρησε καί κανένας δέν προσπάθησε νά τήν έμποδίσει, άκόμα κι οταν τή χτύπησε. Βέβαια, χρειάζεται νά είναι δάσκαλος έμπειρος ή τουλάχιστον παραπρητικός, για νά μπορεῖ νά τραβήξει τή γραμμή, πέρα απ' τήν δποία θά πρέπει νά έπειμβει για νά προλάβει κάποιο κακό. "Αλλά αύτή ή περίπτωση μού θύμισε κι άλλες παρόμοιες πού δείχνουν ότι τά παιδιά από μόνα τους διαθέτουν μιά λεπτή υπευθυνότητα μεταξύ τους πού δποβλέπει καί νά προκαλέσει κάποιο πόνο καί νά άποκαταστήσει τίς πράξεις τους. Δέχονται δ ένας τόν δλλον πιδ πολύ καί μείς είμαστε πιδ δεκτικοί, απ' δτι θά μπορούσαν νά έλπισουν για τόν ήαυτό τους οι μεγάλοι. Τά παιδιά μπορούν νά ξεδιακρίνουν τό πρόσωπο καί τίς πράξεις του πιδ σωστά καί πιδ μεγαλύψυχα. Δέν απορρίπτουν τούς φυταγωνισμούς τους, δλλά άσκούν μιά σταθερά έκπολιτισμένη έπιδραση δ ένας στόν δλλον, έτσι πού μέσα απ' τήν άπλοτητα τών έπιθυμιών τους καί τών ήδονών τους, υπάρχει πάντα μία προφανή λογικότητα, μία δηλωμένη σχέση αιτίας καί δποτελέσματος. "Η Μαξίν ήταν βασικά ένα γερό άτομο, κατά κάποιοισσυγεκριμένο τρόπο φοβισμένη καί μνησίκακη καίμαζε έπιθετική. Είχε άναγκη νά γνωρίζει τά άληθινά δρια δλων τών σχέσεών της-καί μέ τά παιδιά καί μέ τους μεγάλους-καί δπαιτώντας αύτήν τή γνώση, ευρίσκε μιά άσφαλεια πού έμπιστευθαν. Αύτή ή δσφάλεια θά είχε γίνει άνεπιτευκτή άν έμεις είχαμε συγκαλύψει έκεινες τίς σχέσεις έπιβάλλοντας κάποια ένιαία πειθαρχία "έκ τών δω". Καί τό πιδ σημαντικό, ή Μαξίν θά είχε απόστρηθει απ' δλη αύτήν τήν πολύπλευρη συναλλαγή μέ τους συνομήλικούς της-τόν από δυμό, πού είναι πολύ πιδ διδακτικός από τό διδασκαλικό κήρυγμα καί τήν συγγνώμη καί τήν αποδοχή, πού είναι πολύ πιδ έντονα κίνητρα κοινωνικότητας απ' δτι οι συμβουλές περί "καλής συμπεριφοράς" τών μεγάλων. "ΑΕΙΖΕΙ νά σημειώσω, σέ σχέση πάντα μέ τό έρωτημα τής μεταξύ τών παιδιών έπιδρα έπιδρασης, ότι ένδι λίγα παιδιά δινουν έμπιστοσύνη στό δτι θάπεπε νά ένδιαφερθούν γι' αύτά πού τούς έχουν παραδώσει οι μεγαλύτεροι, κάθε παιδί άγγιζεται απ' τά ένδιαφέροντα πού έχουν οι συνομήλικοί του. "Απ' τά ένδιαφέροντα καί τίς ήκανότητες. "Ο Ραμόν δέν διάβαζε καλά, χόρευε, δμως περίφημα. Κανένας δέν τούς ζήτησε νά χορέψει, τόκανε έπειδή τό δρέσει. Καί κανένας δέν ζήτησε απ' τά ντροπαλά παιδιά νά νικήσουν τήν ταραχή του τους καί νά σηκωθούν, νά προσπαθήσουν νά χορέψουν. "Έντυπωσιάστηκαν απ' τόν Ραμόν καί θέλησαν νά προσπαθήσουν. "Ετσι δκουσαν καί τήν Τζέννυ, δταν τραγούδαγε στέκους, έπειδή έχει καλή μνήμη, πού αύτοί δέν είχαν μάθει άκόμα.

ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΤΑΞΗΣ

"Όλα αύτά δδηγούν κατ' εύθειαν στό έρωτημα τής τάξης-σ' αύτά πού θά μπορούσαν νά δνομαστούν έσωτερικές πηγές τής πειθαρχίας. ("Υπάρχουν καί έσωτερικές πηγές καί τίς χρησιμοποιούμε κι αύτές σ' ένα μίνιμουμ βαθμό δμως-δέν υπάρχουν κουδούνια, έπιβλέποντες, τιμωρίες, απειλές). "Η ήμέρα είναι διαδοχικά ήσυχη καί ταραχώδης. Πώς έρχονται αύτές οι δρες ήσυχας; "Η έρωτηση είναι κάπως παραπλανητική, γιατί ή άλληθεια είναι ότι δ θόρυβος δέν είναι χάος, περιέχει τά ίδια στοιχεία πού είναι αισθητά σέ μιά περίοδο ήρεμίας δπου τά παιδιά κοιτάζουν τά βιβλία τους ή μιλούν μέ τούς δασκάλους τους. Αύτό πού φαίνεται χάος, δέν είναι παρά μιά πολλαπλότητα πράξεων, πού ή κάθε μιά τους είναι δικρως λογική καί σκόπιμη. "Εκεί πού τά παιδιά απολάμβαναν αύτά τά δγρια, χαρούμενα, μέ συγκρούσεις πολλές φορές έπεισδια, υπάρχει μιά θεμελιακή άρχη τού μετασχηματισμού σέ ήρεμία. Αύτή ή άρχη είναι δπλά τό γεγονός δτι δλα τά πλάσματα τείνουν στήν δλοκλήρωση συγκεκριμένων στόχων καί άναπτύσσουν, ξεκινώντας από έλαχιστες καθορισμένες, συγκροτήσεις πιδ πολύ καθορισμένες. Οι θορυβώδεις δρες δέν είναι τό άντιθετο τών ήσυχων δρών, δλλά ή προ-υπόθεση απ' τήν δποία πηγάζουν. "Οταν αύτός δ άκυλος παίρνει τή φυσική του θέση στήν καθημερινότητα τού σχολείου, τά παιδιά φέρνουν τήν ζωντάνια τής φασαρίας τους στήν ήσυχα τών δπλά δομημένων "μαθημάτων" (πού είναι κι αύτά κοινωνικές δνταλλαγές). "Η ήρεμία δέν είναι ή πιεστική ήσυχα τής πειθαρχημένης σχολικής αίθουσας, δλλά ή ήλεκτρική πλευρά τής δργανικής πειθαρχίας. Κι έτσι, έρχομαι καί στό τρίτο σημείο, τή σχέση μεταξύ άδέσμευτης κίνησης καί μάθησης. "Εκείνες οι συναντήσεις μέ τά λαϊκά τραγούδια ήταν τόσο ζωντανές καί απολαυστικές πού ούτε έγω δ ίδιος δέν είχα καταλάβει τήν λειτουργικότητά τους σάν διδασκαλία/μάθηση. Είμουνα έντυπωσιασμένος πιδ πολύ από τήν εύτυχα στά πρόσωπα τών παιδιών πού είχαν έρθει τόσο άνησυχα. Στό τέλος τής χρονιάς δμως, γυρνώντας από μιά έκδρομη μέ τό σχολείο, άνακαλύψα πόσο είχαν μάθει, άκούγοντάς τους νά τραγουδούν τό ένα τραγούδι μετά τό δλλο, τή στιγμή πού έγω πού παρακολουθούσα τίς συναντήσεις, δέν είχα κατορθώσει νά τά μάθω δλα. III
Συνεχίζοντας σχετικά μέ τήν διδακτικότητα καί τά πλεονεκτήματα τής έλευθερίας, θά ήθελα νά δώσω ένα παράδειγμα-μέ παιδιά τών 10 μέ 12 χρονών, σ' ένα

παιχνίδι στό γυμναστήριο-τής ήθικης ένέργειας τής μή-
παρέμβασης.

"Η παρουσία μου στό γυμναστήριο δέν είχε έννοια έπι-
βλέποντα, δασκάλου ή προπονητή. Κρατούσα τά ρούχα,
καθόμουνα στές κεριέδες, μου είχε διατεθεί νά κρατάω
τόν ιδόμενο έξω. "Αν αυτό δικούγεται τόσο δύσμαντο, που
δυντώς είναι, θά πρεπει κανείς ν' αναλογιστεί τές συνήθειες
συνθήκες ζωής ένδις άγοριού στή Νέα Υόρκη, δχι μόνο στό
σχολεῖο, δλλά καί στούς δρόμους, στές άλλες, στό
σπίτι, θά αντιληφθεί πόσο σπάνιες εδυκαρίες είναι αύτα
τά μικρά διαλλείματα προστατευτικότητας. Καί θά γίνει
προφανέστερο δν σκεφτεί κανείς δτι τέσσερα στά έεη
παιδιά δινήκαν σέ αυτό-προστατευτικές διμάδες, καί τέλος
δτι ή μή παρέμβαση ένδις παραπρητικού μεγάλου έχει ένα
δυναμικό άποτέλεσμα σέ παιδιά που είναι συνηθισμένα σέ
άπαγορεύσεις καί έπιστατήσεις. Δέν είναι μόνο δτι
αίσθάνονται έλευθεροι νά κάνουν καί νά έκφρασουν
πράγματα που γενικά δέν έπιτρέπονται, δλλά αίσθάνονται
πολύ καλά, δτι ή δρόσα πραγματικότητα έχει μεταποιιστεί
άπ' τό πρόσωπο τής έξουσίας, σέ μια συνολική κατάσταση,
μέσα στήν δποία αύτά είναι σημαντικά μέρη. Κι δς
Εεκαθαρίσω τή έννοια, περιγράφοντας τήν συμπεριφορά τους
κι δφού σημειώσω δτι ή μή-παρέμβαση είναι μιά
ένεργητική μορφή συνεργασίας.

Τά παιδιά πάζουν ντόπια μπώλ. "Ενας άπ' αύτούς σπάει
συνέχεια τόν κανονισμό σχετικά μέ τήν κεντρική γραμμή
του γηπέδου. Δηλαδή, κατά κάποιο τρόπο, δλλοιώνει τόν
κανονισμό, γιατί βάζει τό ένα πόδι πάνω στή γραμμή,
δλλά δταν ρίχνει τήν μπάλα, τό δλλο μπαίνει ένα
δλόκηρο βήμα στήν αντίθετη περιοχή. Οι αντίπαλοι
φωνάζουν καί τώρα δρχίζουν νά κάνουν τήν ύπομονή τους.
Βέρουν δτι έχουν δικιο, δλλά δ δλλος είναι παλληκαράς
καί χρησιμοποιεί τές γροθιές του γενικά. Κι έτσι
αίσθάνονται σέ μένα γιά διαιτησία. "Πατάει συνέχεια
πάνω στή γραμμή". Είναι άλληεια καί κουνάω τό κεφάλι
καταφατικά! "Είναι ένάντια στούς κανονισμούς, μάγκα".
Βανά, κουνάω τό κεφάλι. "Λοιπόν πέξ του νά τό κάψει".
Σηκώνω τούς δμους: "είναι δικιά σας υπόθεση". Κι έτσι, δ
καλύτερος παίχτης τής χαμένης πλευρᾶς, φωνάζει "Αει
στό διάβολο, μάγκα, σταματάω" κι αρχίσει νά βγαίνει άπ'
τό γηπέδο. "Θά σταματήσεις; θά σου σπάσω τά μοντρά"
φωνάζει δ νταής. "Ο δλλος διστάζει, δλλά κρατάει τή
θέση του "κανέ δτι θές, δγρί μου". Στέκονται καί
κοιτιώνται. Δέν μετράν μόνο δ ένας τόν δλλον, δλλά
ζυγίζουν δλη τήν κατάσταση καί μπορεί νά δει κανείς τές
έπιθυμιές καί τούς φόβους που δποκαλύπτουν τά πρόσωπά
τους. Καί οι δυσ δθέλουν νά παίξουν, τό παίχνιδι ήταν
δυνατό, γι' αύτό κι δ καυγάς έχει τέτοια ένέργεια. "Ο
άνταγωνισμός ήταν έντονος, δλλιώς δέν θάβγαιναν τέτοιες
βρισιές. "Ο νταής ξέρει δτι δέν μπορεί νά διαγκάσει τόν

δλλον νά παίξει, κι διόμα κι δν οι άπειλες πετύχουν, τό
άγδρι θά παίξει μέ μισή καρδιά κι δ νταής χρειάζεται
αύτόν τόν παίχτη στό παιχνίδι, δλλιώς κι ή δικιά του
ενχαρίστηση έξανεμίζεται. Καί ξέρει δτι δν τόν χτυπήσει
δλο τό παιχνίδι θά χαλάσει, άπ' τή μιά γιατί ή έκσταση
τού άγωνα στηρίζεται στές προηγούμενες συμφωνίες κι
άπ' τήν δλλη γιατί οι συμπαίκτες του, γιά νά δηλώσουν
συμπαράσταση καί στόν συμπαίκτη καί στόν πορτοριάνο,
θά φύγουν άπ' τό παιχνίδι. Μέ δλα αύτα φανερά γιά τήν
ενστροφή τού νταή, σηκώνει τά μάτια του, σφίγγει τά
δόντια του καί χτυπάει έλαφρά τόν δλλον στό μπράτσο,
"Δντε γαμήσου" μορμούριζει δ δλλος, διστάζει γιά λιγο
καί φεύγει άπ' τό γυμναστήριο. Έν συμπαίκτες του τόν
διαγκάζουν νά γυρίσει, μετά βρίζουν καί φωνάζουν "πέτα
τή μπάλλα, ρέ μάγκα. Μπορούμε νά υικήσουμε έτσι κι
δλλιώς"-δν καί χάνουν άπό τήν δρχή. Τό παιχνίδι
συνεχίζεται, δλλά έχι χάσει σ' ένθουσιασμό, δ νταής
φωνάζει καί βρίζει, σάν νά μήν δλλαξει τίποτα, τό
πρόσωπο του δμως δείχνει δτι ή ενχαρίστησή του έχει
διαλυθεί. "Η μπάλλα πετάει μπρός-πίσω, ή χαμένη πλευρά
είναι δριστικά χαμένη. Ό επόμενος γύρος δρχίζει. Τό
παιδί που έφυγε, γυρνάει καί στέκεται στήν πόρτα, ένας
άπ' τούς συμπαίκτες τουφωνάζει: "Μπές μέσα, γαμώτο"- "Όχι
μάγκα". "Η δλλη δμάδα φωνάζει: "Ελα, Βέρο, δέν θά ξανα-
πατήσουμε". Κι δ νταής, βαστάει τήν μπάλλα καί φωνάζει
"Ελα, οέ μαλάκα, δντε" καί τού ρίχνει τή μπάλλα, δ
δλλος τήν πετάει πίσω, δ νταής τήν ξαναπετάει
σκούζοντας "Κουτορνίθι, κουτορνίθι, έλα, μπές" δ δλλος
πετάει τή μπάλλα καί μπαίνει στό γηπέδο, δ δγώνας
γίνεται ξανά συναρπαστικό, δ παραβίαση σταματάει, καί
στό τέλος φεύγουν δλοι μαζί συζητώντας έντονα.
Τώρα, πιά ήταν ή αίσθηση που είχαν γιά μένα, τό
δάσκαλό τους; Είχα δρυθεί νά μπώ στή μέση στόν τσακωμό
τους-καί έτσι είχα βάλει τόν έαυτό μου σέ σχέση μέ δτι
συνέβαινε. Τό κάθε τί, σά συνέπεια, ήταν έγκεκοιμένο-δ
τσακωμός, δ φυγή-τό κάθε τί. Μά τότε, που είναι ή
συνεργασία; Νομίζω δτι τό καθένα απ' τά παιδιά ήξερε-δχι
συνειδητά δλλά μέσα από μιά δυνατή διαίσθηση-δτι
συνεργούμσα στήν προσπάθεια τού καθενός νά πετύχει μιά
δρδσα ένδητηα ατομικών καί κοινωνικών άναγκών, μέλα
ένδητηα που δέν μπορεί νά έπιτευχθεί παρά μόνο δταν καί
τά δύο αύτά σκέλη είναι ίσοδύναμα. Τό κάθε παιδί, έχει
τή δυνατότητα νά καταλάβει τήν διαγκατότητα τής σχέσης
μεταξύ τής δικιάς του ενχαρίστησης καί τού κάθικα
συμπεριφοράς που τόν ένωνει μέ τόν δλλους σέ μια
κοινωνική δμάδα, κι αύτή ή αντίληψη είσθηγαγε ένα ήθικό
στοιχείο στό παιχνίδι, γιατί αύτό είναι τελικά
ήθικότητα: ή διαγκατότητα ίσορροπίας μεταξύ κοινωνικής
καί ατομικής έκπλήρωσης. Είναι ή έπιδραση τών "Άλλων
στόν "Ενα-τελικά μιά βιολογική απαίτηση. "Οταν αύτή ή

σχέση παύει νά είναι άναγκαία, ή "σωστή πράξη" δέν είναι πιά δρκετή καί έρχομαστε ν'άντιμετωπίσουμε τό γνωστό δίλλημα τῶν κενῶν τύπων, τῶν άνεπαρκῶν υδών αλπ οἱ ἀγάνες καί τά παιχνίδια, δχι μόνο τῶν παιδιῶν ἀλλά καί τῶν μεγάλων, δέν θά ήταν τόσο συναρπαστικό, δν δέν ήταν ἀπλά άναγωγές τῶν στάνταρ τῆς κοινωνικῆς μας συμπεριφορᾶς στίς βαθύτερες βιολογικές καί παθολογικές της βάσεις.

Θά ήθελα νά θίξω τό έρωτημα τῶν τάξεων καί τῶν μαθημάτων, περιγράφοντας μερικές ἀπ'τίς συναλλαγές μου μέ τὸν Ραμόν, τὸν 12χρονο πού δέν μποροῦσε νά διαβάσει. Ο Ραμόν είχε ἔρθει σ'αύτή τή χώρα 6 χρονῶν καί πέρασε 6 χρόνια στό δημόσιο, ἀλλά δέν ήξερε νά πεῖ οὗτε τήν ωρα οὗτε πότε ήταν τά γενέθλιά του ή τούς μήνες. Δέν τά λέω αύτά γιά νά κατηγορήσω τά δημόσια, ἀν καί δέν μπορεῖς καί νά τά παινέψεις. Προφανῶς, ο Ραμόν είχε τά δικά του προβλήματα. Είχε μιά ἀδερφή, ξα χρόνο μικρότερη (έρχόταν κι αύτή στό σχολεῖο) καί ή μητέρα του ήταν εὐγενικό πρόσωπο. "Αν οι δυνατότητες τοῦ Ραμόν δέν ήταν μεγάλες, ήταν δπωσδήποτε μέσης διαγοντικότητας. "Ηταν ζωντανός καί κοινωνικός, ἀν καί πολλές φορές ήταν κακός μέ τόδύς μικρότερους, δέν ήταν βέλιος ἀλλά ήθελε νά είναι συνεργάσιμος καί δικόμα καί τρυφερός. "Αλλά πάντα ήταν μπλεγμένος σέ κάποιες φασαρίες καίμε τήν παραμικρή πίεση κόντευε νά χάσει τήν ἐπαφή μέ τούς γύρω του. (Σημειώνω ἔδω, δτι οὗτε δ Ραμόν οὗτε κανένα ἀπ'τά παιδιά μέ προβλήματα μάθησες, ἔδιναν ποτέ ἀσκήσεις-έξετάσεις. Βαθμοί δέν υπήρχαν. "Αντίθετα, βρίσκα με δτι προστατεύαμε τά παιδιά. Είχαν ύποφέρει πολύ ἀπ'τίς ἐπαχθεῖς συγκρίσεις τῶν δημοσίων-γιά νά μήν πᾶ γιά δλη τήν κοινωνία-πού τό καθένα σταθερά μετρύσε τήν δικιά του αίσθηση ταπείνωσης μέ τό νά προσπαθεῖ νά ταπεινώσει κάποιον ἀλλον. Τά μαθήματα άναγκωστης τοῦ Ραμόν γινόντουσαν ίδιαιτέρως καί συχνά μέ κλειδωμένη τήν πόρτα, δχι γιά νά κρατηθεῖ αύτός μέσα, ἀλλά οι ἀλλοι ἔξω, μιά κι δ Ραμόν δέν τόλμαγε νά ἐκθέσει τήν τρομακτική ἔκταση τῶν άναγκῶν του στούς φίλους του, καί φυσικά δέν θά μποροῦσε νά μάθει τίποτα δν δέν ἔδειχνε τόν ήαυτό του. "Η παρακάτω συνδιαλλαγή ἔγινε σέ μιά γωνιά τοῦ δωματίου, μόνοι μας, μιά ἀπ'τίς πρόσφατες συζητήσεις καί τήν γράφω ἔδω γιά νά δώσω μιά πιό ἀκριβή εἰκόνα τῆς κατάστασής του.

Ρώτησα τόν Ραμόν, ποιδ είναι πιό μεγάλο, μιά ἐπικράτεια ή μιά πολή κι αύτός μέ μιά φωνή γεμάτη αβεβαιότητα καί ἀνησυχία, λέει: "Μιά πόλη!;" "Οχι, οι ἐπικράτειες είναι μεγαλύτερες. "Υπάρχουν ἀρκετες πόλεις σέ μιά ἐπικράτεια. Σέ ποια ἐπικράτεια είναι ή MNέα Υόρκη;"- Ναί, ποῦ;" Καί ἀπαντάει: "Στήν πάνω πόλη". Δίγο ἀργότερα, μιλούσαμε γιά προσκυνήματα (ήξερε δτι οι προσκυνητές είχαν περάσει τόν ώκεανό) τόν ρώτησα πού

είναι δ 'Ατλαντικό καί μποροῦσα νά καταλάβω ἀπ'τή φωνή του "Ο 'Ατλαντικός;" δτι δέν είχε ἀκούσει ποτέ γι αύτόν. Τόν ρώτησα δν είχε πάει γιά μπάνιο καμμιά φορά στό Κόνεϋ-"Αιλαντ. "Ε βέβαια, ρέ μάγκα" τοῦπα δτι αύτός ήταν δ 'Ατλαντικός, δ ίδιος πού είχαν περάσει οι προσκυνητές. Σάστισε κι εύχαριστήθηκε. Κοιτάξαμε ξα χάρτη κι άμεσως ἔδειξε τό Πουέρτο-Ρίκο. (τό Πουέρτο-Ρίκο ήταν τό σημεῖο άναφορᾶς σέ ἔρωτήσεις γεωγραφικές. Μήνες ἀργότερα, δταν ζωγράφισε ξα αύτοσχέδιο χάρτη τής γῆς ἔτσι δπως δά φαινόταν ἀπό τό φεγγάρι, ή Νότια Αμερική ήταν προσανατολισμένη-καί σωστά-ἀπ'τήν σχέση του μέ τό τονισμένό καί σωστά τοποθετημένο Πουέρτο-Ρίκο, τή χώρα τῶν παιδιῶν του χρόνων καί έκειν πού δικόμα ζούσε δ πατέρας του).

Κοιτάζοντας τό είκονογραφημένο βιβλίο γιά τούς προσκυνητές μέ ρωτάει: "Ο θεός γεννήθηκε τό ἔτος 1, ἔτσι; "-"Ετσι; τί χρόνο έχουμε τώρα;"-"1964"-ἀλλά δταν τόν ρώτησα πόσα χρόνια είναι πού γεννήθηκε δ χριστός, σκέψτεται καί μού λέει: "Πολλά, πολλά, πολλά χρόνια πρίν".-"Μά πόσα;" "Τρεῖς χιλιάδες! "Οχι; Δύο χιλιάδες; "Οχι;". Δέν έκανα γενικά προσπάθειες νά ξεκαθαρίζω τέτοιες φιλοσοφικές συγχίσεις σάν αύτή. Μιλούσαμε πολύ καί ἀρχόμαστε κοντά. Μού είπε πῶς σκοτώθηκε δ θεῖος του σέ μιά μάχη στό Πουέρτο-Ρίκο. Δέν τόν ἔλεγε θεῖο, ἀλλά "δ ἀδερφός μου" (ήταν ἀδερφός τής μάνας του). Τό σπαθί πού ἀνέφερε, πιθανότατα ήταν μασέτα. "...Καί τότε, δ ἀλλος έχωσε τό σπαθί του ἔδω ἀκριβῶς (δείχνοντας τό στήθος του) ἀλλά δ ἀδερφός μου τράβηξε πάνω τήν καρδιά του, ξέρεις...ξέρεις; Νά ἔτσι, ρέ μάγκα, δταν ἀναπνέεις ή καρδιά σου πάει μιά πάνω, μιά κάτω, έντάξει; "Ε, δταν δ ἀλλος έβαλε τό σπαθί, αύτός τράξε τήν καρδιά του πάνω, έντάξει; Μάγκα, τόν έκανε ν'άστοχήσει καί μετά σήκωσε μιά τεράστια πέτρα (δ θεῖος του) καί τήν έσκασε πάνω του". "Ο θεῖος τοῦ Ραμόν πέθανε 3 μέρες-ἀργότερα σ'ένα νοσοκομεῖο, δ ἀντίπαλος του άμεσως μετά τήν μάχη. "Ο Ραμόν συνέχισε νά μού λέει γιά ξα δράμα πού είχε ή μάνα του κάνα δυό μήνες ἀργότερα, πού σηκώθηκε νά πιεῖ νερό τή νύχτα κι είδε τόν ἀδερφό της νά κάθεται στό τραπέζι καί νά καπνίζει. Λιποθύμησε, καί μέ τά λεγόμενα τοῦ Ραμόν, ἀπό τότε έχει προβλήματα μέ τά μάτια της. Είχα χαρίσει στόν Ραμόν ξα μ" ἀλο σημειωματάριο, ἐπειδή ήξερα δτι τοῦ δρεσε νά σχεδιάζει κι είχε καί μιά κλίση σ'αύτό καί τοῦ ζήτησα νά μού ζωγραφίσει μιά εἰκόνα τής κουζίνας. "Εφτιαξε τόν νεροχύτη, τή σόμπα, τό τραπέζι, δύο πόρτες. Μιά εἰκόνα στόν τοῦχο, ξαν δάντρα πού καθόταν καί δ καπνός τοῦ τσιγάρου έφτανε στό ταβάνι. Καθώς φαινόταν ή μητέρα του είχε ήδη γεμίσει ξα ποτήρι νερό, γιάτι σχεδίασε τό ποτήρι στό πάτωμα

καὶ μιὰ μικρή λακούβα νερό δίπλα στήν πεσμένη φιγούρα μιᾶς γυναίμας κοντά στό νεροχύτη καὶ τὸ τραπέζι. Τά μαθήματα ἀνάγνωσης διδοῦσαν μ' αὐτή τήν εἰκόνα. "ΗΕΕΡΕ τὸ ἀλφάβητο καὶ μποροῦσε νά γράψει λέξεις ἀν κάποιος τοῦ τίς συλλαβίζε. Τοῦ ζήτησα νά δονιμάσει τά πράγματα τοῦ σχεδίου του καὶ τόκανε, ζητώντας μου νά συλλαβίζω τίς λέξεις. Καὶ μετά μαζί γράψαμε τρεῖς προτάσεις κάτω ἀπ' τήν εἰκόνα, παρμένες ἀπ' τή δικιά του Ιστορία. Δέν τοῦ ζήτησα νά μοῦ τίς διαβάσει, ἀν καὶ σέ ἐπόμενα μαθήματα συχνά ξανακοιτάγαμε τίς σελίδες τοῦ σημειωματάριου, πού ἀποτελοῦσε καὶ τὸ μεγαλύτερο μέρος τοῦ ἀναγνωστικού του ὄλικοῦ. Οἱ σελίδες του ήταν γεμάτες ἀπ' διάτηνος ήθελε νά λέει στίς κουβέντες μας: οἰκογενειακά συμβάντα, τί ἔκανε ἡ παρέα του, ἐρωτικά ἐνδιαφέροντα, ἀνησυχίες κ.τ.λ. Ποῦ καὶ ποῦ τοῦ ἔκανα κι ἔνα τυπικ ο μάθημα ἀλλά ἔστω καὶ γιά λίγα λεπτά-άρκετά ανθηρό. "Η βοήθειά μου σ' αὐτές τίς περιπτώσεις δέν ήταν νά τοῦ μεταδώσω γνώσεις ἀλλά νά τόν πιέσω. Ἐτσι πού οἱ βαθύτερες δυσκολίες του νά βγούν στήν ἐπιφάνεια: θυμός, ντροπή, πανικός, τέλεια σύγχιση. Μποροῦσε μετά νά καταλάβει διάτη δεχόμουνα τόν θυμό του, διάτη ήταν μιά εύλογη ἕκφραση κι διάτη δέν ήταν τό τέλος τοῦ κόσμου" καὶ μποροῦσα ν' ἀντιμετωπίσω τόν πανικό του καὶ τή ντροπή του, δχι φυσικά μιλώντας του γιά αὐτά, ἀλλά θεωρώντας τα σάν μέρος τῆς ἐπιμειρία προδόου του καὶ βοηθώντας τον Ἐτσι πού μόνος του νά ἀνακαλύψει τούς τρόπους νά διαμορφώσεις αὐτές τίς συγκινήσεις πού συνήθιζαν νά καταστρέφουν τίς μικρές του ἐπιτυχίες.

Τά μαθήματα αὐτά γινόντουσαν τό πρωΐ. Σπάνια κρατοῦσαν πάνω ἀπό μιά ὥρα, μερικές φορές ήταν πολύ σύντομα κι ἀλλες δέν γινόντουσαν καθόλου. "Η ἀπόφαση, τελικά, ήταν τοῦ Ραμόν, ἀν καὶ γώ ποτέ δέν δίστασα νά τόν φωνάξω ἀπ' τήν μεριά μου. "Υπῆρχαν πολλοί λόγοι, πού ήθελα μερικές φορές νά γίνει τό μάθημα καὶ σ' αὐτές τίς περιπτώσεις δά τούλεγα νάρθει μαζί μου. "Αλλά, μιά καὶ ήξερε διάτη δέν δά τόν πίεζα, ἢ δέν δά τόν κρατοῦσα παραπάνω ἀν δέν ήθελε, οἱ συνδιαλλαγές μας ήταν πιό πολύ σάν δυσ παιδιών ἢ δυσ μεγάλων πού διαφωνοῦν γιά τό τή δά κάνων διαφωνίες πού δταν τούς δοθεῖ ἡ κατάλληλη προσοχή, μετάτρεπονται στό μέτρο μέ τό δποῖο ἀνακαλύπτουμε τίς πραγματικές μας ἐπίλογές. "Η μπορεῖ νά λεχθεῖ κι Ἐτσι: μέσα ἀπ' τή σύγκρουση καὶ τήν ἀνταλλαγή προτεινομένων ἐπιθυμιῶν, ἡ κατάσταση γίνεται πραγματική καὶ ἡ ἐπίλογή είναι ἔνα σημαντικό γεγονός. "Ἐτσι δπως ἐπαιρονα τίς ἐπιθυμιές μου σοβαρά, ήταν ἀναγκασμένος ν' ἀντιμετωπίσει τίς δικές μου. Τό κρίσιμο σημεῖο, βέβαια, ήταν διάτη οι ἐπιθυμιές μου, σέ τέοιου είδους πράγματα, δέν είχαν μεγαλύτερη σπουδαιότητα ἀπ' τίς δικές του καὶ δέν ἀντιμετωπίζονταν μέ βία.

δεν υπάρχει χῶρος νά δώσω πιό πολλές λεπτομέρειες ἀπ' τά μαθήματα ἀνάγνωσης μέ τόν Ραμόν. "Η βασική θέση-καὶ δέν μπορεῖ νά μήν τήν ξανατούσιω-είναι διτι τό νά μαθαίνεις νά διαβάζεις δέν είναι δύσκολο. Μπορεῖ νά τεθεῖ σάν δείωμα διτι διόπτε ένα παιδί έχει πρόβλημα μέ τήν ἀνάγνωση, είναι ἀναμφισβήτητα ἀπό κάποιο βαθύτερο πρόβλημα τής ζωῆς του. Δέν είναι ποτέ "πρόβλημα ἀνάγνωσης". "Η αίτια γιά αὐτό βρίσκεται ἀπλά στό διτι ἡ γραφή δέν είναι παρά μία προέκταση τοῦ λόγου.

"Οπωσδήποτε ἡ δυνατότητα τής ἀνάγνωσης είναι στηριγμένη στήν ἀπόκτηση κι ἀλλων ίκανοτήτων, ἀλλά αὐτές είναι τόσες (δ Τολστόϊ τό ὑπογραμμίζει συνέχεια) πού ένα παιδί μπορεῖ νά διδάξει ένα δλλο καὶ δέν θά χρειαστεῖ πάνω ἀπό έξη μέ δικώ βδομάδες. "Η ἀληθινή ἀνάγνωση ἀρχίζει μόλις τό παιδί μπορεῖ νά διαβάσει τίς λέξεις δυνατά μέ τόν κατάλληλο τονισμό, πρόγμα πού είναι ἀπλά ἡ μουσικότητα τοῦ κοινού λόγου. Σ' αὐτό τό σημεῖο τό παιδί θά έχει κάνει μιά κινητική-αισθητική ταύτηση μέ τόν γραπτό λόγο. "Ακόμα κι δταν θά διαβάζει σιωπηρά θά δροχίσει νά ἀποκτάσει τήν ἐμπειρία τής δλότητας τῶν ματιῶν, τοῦ λάρυγγα καὶ τῶν αὐτιῶν, γιατί ἀφοῦ τά αισθητικά δεδομένα είναι είναι ὀπτικά, μέχρι ένα βαθμό θά "λέει" καὶ θά "ἀκούει" τίς λέξεις.

Σ' αυτό τό σημεῖο, δέν θά τοῦ μένει καμμιά ἀμφιβολία διτι οἱ γραμμένες λέξεις είναι μιά μορφή δμιλίας. Θά ἀνακαλύψει διτι τό διάβασμα έχει τά διδια προνόμια μέ ἀλλες κοινωνικές πράξεις: τήν πρόκληση, τήν ἀνταπόκριση, τήν διαπάτεξη, τήν ίκανοποίηση κ.τ.λ. "Αν κάποιος ἐπιθυμοῦσε νά καταστρέψει αὐτή τήν ἐμφυτη δργανική ἀκεραιότητα, τό καλύτερο πού θάχε νά κάνει θάταν νά υιοθετήσει τίς τεχνικές πού χρησιμοποιοῦνται κανονικά γιά τή διδασκαλία τής ἀνάγνωσης: α) ἀντιμετώπιση ἀπλά σάν ίκανότητα β) δημιουργία ψεύτικων διαχωρισμῶν μεταξύ δμιλίας καὶ γραπτοῦ. Καὶ θά γυρίσω στόν Ραμόν γιά νά έξηγήσω τί ἐννοῶ. Στήν ήλικια τῶν 7, μόλις είχε ἐγκατασταθεῖ στήν 'Αμερική, δ Ραμόν μποροῦσε καὶ διαβάζει 'Ισπανικά. Στά 12, δέν μποροῦσε νά διαβάσει οδτε 'Ισπανικά, οδτε 'Αγγλικά. "Η κοινωνική "ζωή" τοῦ διαβάσματος είχε καταστραφεῖ γιά αὐτόν. "Ένα παιδί πού μπορεῖ νά διαβάσει θά πεῖ, μέ ἐκτίμηση τῶν τυπωμένων λέξεων: "Αὗτός είναι λόγος, σάν τόν λόγο δλων μας. Οἱ λέξεις είναι δικές σου καὶ δικές μου. Τό νά τίς βλέπεις είναι σάν νά τίς ἀκούς. Τό νά τίς καταλαβαίνεις πάει νά πεῖ διτι τίς κατέχεις. Γιά νά τίς κατέχεις, τίς χρησιμοποιεῖς. Τό νά τίς χρησιμοποιεῖς σημαίνει διτι είσαι δλο καὶ πιό βαθύα μέσα στή ζωή τοῦ κόσμου". Ο Ραμόν, κοιτώντας τό τυπωμένο χαρτί, τό μέτωπο του ζάρωνε, τά χείλια του ἐτρεμαν-θυμός, νευρωτική ἡ ήλιθιότητα καὶ ντροπή τόν ἐπνιγε-φαινόταν νά λέει "Αύτό

άνήκει στούς δασκάλους, δχι σέ μένα. Δέν είναι δμιλία, είναι καθήκον. Δέν έννοείται ότι τό κατέχω, άλλα τό παριστάνω καλ βαδυλογούμαι. Καλ τελικά, άνήκει στούς 'Αμερικάνους, πού μέ αποξενώνουν καλ δέν θέλουν νά γνωρίσω βαδύτερα τίς ζωές τους. Γιατί νά τούς αφήσω νά μέ δούν νά αποτυχαίνω; Θά τα έγκαταλείψω απ' τήν δροχή-άρχη". Καλ γιά νά χειροτερέψει τά πράγματα, τήν ώρα πού σκεφτόταν αντά καλ βασανιζόταν, θυμόταν πολύ καλά ότι στά 7 του διάβαζε τίς κάρτες του πατέρα τουτένα μικρό γεγονός πού μού αποκάλυψε μόνο δταν είχα κερδίσει τελείως τήν έμπιστοσύνη του. Τό πράβλημά μας μέ τόν Ραμόν, τότε, ήταν νά δημιουργήσουμε μιά κατάσταση μέσα στήν δποία τό διάβασμα νά πάρει τίς πραγματικές του διαστάσεις. Προσπάθησα νά δείξω πώς έγινε κι ίσως άξιζει νά έπαναλάβω δτι δλο τό χρόνο δέν χρησιμοποιήσαμε βιβλία-κι δ Ραμόν κέρδισε μιάμιση τάξη στήν άναγνωση.

'Ηταν άκομα πιό πίσω από τούς συνομήλικούς του, άλλα είχε νικήσει τόν τρόμο τής αποτυχίας πιά. Φοβάμαι δτι έδωσα μιά πρόχειρη καλ δχι ίσορροπημένη είκόνα του σχολείου.

'Ενώ δ Ραμόν, γιά παράδειγμα, ήταν χρόνια πίσω στή δουλειά του, άλλα παιδιά ήταν έντυπωσιακά μπροστά. 'Άκομα από τάξη σέ τάξη, πολλά πράγματα παραμένουν σταθερά καλ μπορεί νά διαφαίνονται απ' αντά πού περιέγραψα. Είναι κύρια αντά: τιμιότητα καλ ενθύτητα στίς σχέσεις' ή απουσία τούς άκαδημαϊκούς άνταγωνισμούς. ή σπουδαιότητα πού δίνεται στίς κοινές συζητήσεις πού είναι πάντα δ πρωταρχικός τρόπος πού τό παιδί έπι-κοινωνεί καλ μεγεθύνει τήν αίσθηση τού κόσμου μέσα του. ή χαρά, δ θόρυβος, ή ήσυχία.

Είναι κι άλλα αντά πού θάμελα νά πώρητι τά παιδιά δέν "ντύνονται" γιά τό σχολείο, άλλα φορδην τά ρούχα πού φορδην δταν παίζουν-τά παιδιά είναι ένα πολύχρωμο κι άκατάστατο πανηγύρι κι είναι πιό ζωντανά κι έλευθερα έτσι' δτι ή μέρα δέν ξεκινάει μ' ένα κουδούνι, άλλα μ' ένα άνακατεμένο στριφογύρισμα, δάσκαλοι καλ μαθητές μιλάν γιά τά χτεσινοβραδυνά, ένας διακριτικός καλ γεμάτος έπιθυμίες τρόπος γιά ν' άρχισουν έξη ώρων έπεισδια μαζί... .

'Απ' τό νάδωσω δλες αντές τίς λεπτομέρειες δμως, προτιμώ νά τονίσω άπλα τό γεγονός δτι δλες αντές οι έξαρσεις μάθησης, οι μεγάλες άλλαγές στήν προσωπικότητα καλ ή εντυχία, δέν έξαρτήθηκαν απ' τό διδασκαλικό όλικο, περίτεχνες μέθοδες διδασκαλίας ή κανένα θεσμοθετημένο δριστοτεχνικά προσωπεῖο. "Ολα δσα χρειάζονται είναι ένας μικρός χώρος, καλοί δάσκαλοι, καλ πολλή άγαπη γιά τά παιδιά. Καλ αντά δέν χρειάζονται πολλά λεφτά. Δέν άπαιτούν πιό πολλή έρευνα. Μπορούν νά βρεθούν είκολα στήν πόλη τής Νέας 'Υδρης.